

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

MAKSEJÕUETUSÕIGUSE REVISJON
ANALÜÜS-KONTSEPTSIOON
PANKROTIVARA KOOSSEISU ERIJUHUD JA ÜHISVARA
(p-d 9.1.2, 9.1.4)

Susann Liin

Sisukord

I Sissejuhatus	2
1. Pankrotivara koosseisust üldiselt	2
2. Käesoleva analüüsi ese	3
II Pankrotivara koosseisu määratlemise küsimused	4
1. UNICITRAL juhistes toodud küsimused	4
2. Lähteülesandes tõstatatud küsimused.....	4
3. Edasine analüüs UNCITRAL juhiste ja lähteülesande pinnalt	5
III Pankrotivara koosseisu erijuhud	10
1. Ajalooline või kultuuriväärtuslik vara	10
1.1 Probleemikirjeldus.....	10
1.2 Lahendusvõimalused	10
2. Loomad	15
2.1 Probleemikirjeldus.....	15
2.2 Lahendusvõimalused	16
IV Ühisomand täite- ja pankrotimenetluses ning abikaasa positsioon	21
1. Sissejuhatuses ühisomandist ja abikaasa positsioonist täite- ja pankrotimenetluses	21
2. Ühisomand täite- ja pankrotimenetluses kehtivas õiguses.....	21
2.1 Kaasusgrupid	21
2.2 Ühisomandi arvel nõuete rahuldamine võlausaldaja perspektiivist	22
2.3 Ühisomandi arvel nõuete rahuldamine võlgniku perspektiivist.....	23
Vahekokkuvõtte ühisomandi ja abikaasa positsiooni kohta täite- ja pankrotimenetluses	23
3. Ühisomandi regulatsioon täite- ja pankrotimenetluses teistes riikides.....	23
3.1 Ühisomandi regulatsioon teistes riikides	23
3.2 Ühisomand täite- ja pankrotimenetluses teistes riikides.....	24
Vahekokkuvõtte ühisomandi kohta täite- ja pankrotimenetluses teistes riikides	27

4. Võlgniku abikaasa täite- ja pankrotimenetluses	28
4.1 Võlgniku abikaasa positsioon Eestis	28
4.2 Võlgniku abikaasa positsioon teistes riikides	29
Vahekokkuvõtte abikaasa positsiooni kohta	29
4.3 Võlgniku abikaasa positsiooni lähtekohad täite- ja pankrotimenetluses.....	30
5. Ühisomandi reguleerimise täite- ja pankrotimenetluses reguleerimisvõimalused	30
5.1 Võlgniku ja kolmanda isiku ühiste esemete kuulumine pankrotivara hulka	30
5.2 Täite- ja pankrotimenetluse tagajärjed ühisomandi aluseks olevale õigussuhtele.....	31
6. Ühisvara jagamise üksikküsimused täite- ja pankrotimenetluses.....	35
6.1 Ühisvara jagamine nõude aegumistähtaeg täite- ja pankrotimenetluses	35
6.2 Ühisvara jagamise viis ja kord täite- ja pankrotimenetluses.....	41
Kokkuvõtte III osa muudatustest.....	51
Kokkuvõtte IV osa muudatustest.....	53
Kasutatud allikad.....	58

I Sissejuhatus

1. Pankrotivara koosseisust üldiselt

Pankrotimäärusega moodustub võlgniku varast pankrotivara. Pankrotivara hulka kuulub vara, mis on võlgnikul pankroti välja kuulutamise ajal, vara, mille ta pankrotimenetluse kestel omandab, ning vara, mis pankrotivarasse nõutakse või tagasi võidetakse¹. Seevastu ei kuulu pankrotivara hulka võlgniku enda vara, millele ei või vastavalt seadusele pöörata sissenõuet või mis ei osale õiguskäibes ega võlgniku valduses olev kolmandatele isikutele kuuluv vara või see osa võlgniku ja kolmanda isiku ühisest omandist, mis kuulub kolmandale isikule.

Pankrotivara koosseisu on hõlmatud üldjuhul kogu võlgniku vara. Pankrotivara mõiste määratlemisel, saab eristada pankrotivaras olemasolevat ja olemapidavat vara, kus esimene hõlmab pankrotimääruse tegemise ajal võlgnikul olevat vara, ja teine vara, mis ei ole veel võlgniku omandis, kuid mis on õiguslikult ette nähtud sihtvarana, mille arvel pankrotivõlausaldajate nõuded rahuldatakse. Tsiivilõiguslikult on vara rahaliselt hinnatavate õiguste ja kohustuste kogum², mis hõlmab nii positiivset vara kui ka kohustusi. Pankrotivara hõlmab sihtvarana võlausaldajate nõuete rahuldamiseks just positiivset vara, mille arvel rahuldatakse võlamassi moodustavad kohustused ehk pankrotivõlausaldajate esitatud nõuete kogum³.

Võlgniku negatiivne vara ehk kohustused koondatakse pankrotimenetlusesse, kõikide nõuete täitmise tähtpäev loetakse saabunuks ja ette nähtud korda järgides esitatud nõuded rahuldatakse pärast pankrotimenetlusega seotud väljamakseid vastavalt jaotisele⁴. See aga ei tähenda, et võlgniku pankroti välja kuulutamise lõppeksid kõik võlgniku sõlmitud lepingud. Pankrotihalduril on õigus otsustada, milliste lepingute täitmist on otstarbekas võlausaldajate huve silmas pidades jätkata, ning millised lepingud on majanduslikult mõttekas lõpetada⁵. Pankrotivaraks muutub pankroti välja kuulutamise

¹ Pankrotiseadus ([PankrS](#)) – RT I 2003, 17, 95; RT I, 26.06.2017, 28 § 108 lg-d 1 ja 2.

² Tsiivilõigustiku üldosa seadus ([TsÜS](#)) – RT I 2002, 35, 216; RT I, 12.03.2015, 106.

³ *MüKoInsO/Peters*, 3. Aufl. 2013, InsO § 35 rn 15–21.

⁴ Vt [PankrS §-d 42, 46, 93–107, 146–150, 153–154, § 162–163](#).

⁵ Vt [PankrS §-d 42 ja 46](#); Riigikohtu 22. novembri 2016. a otsus tsiivilasjas nr [3-2-1-119-16](#), p-d 12 ja 16. Seadusest tulenevalt lõpeb seltsinguleping ja vaikiv seltsing seltsinglase või ettevõtja pankroti korral ning käsundusleping

kogu võlgniku vara, ka välismaal asuv vara⁶. Pankrotivara hulka kuuluvad ka võlgniku nõuded kolmandate isikute vastu⁷, eeldusel, et tegemist on võlgnikule kuuluvate varaliste nõuetega, millele saab sissenõude pöörata ning võlgnik on nõude omandanud enne pankroti välja kuulutamist või pankrotimenetluse kestel⁸. Pankrotivara ei piirdu võlgniku positiivse varaga vaid sellises ulatuses, milles see on vajalik võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Hõlmatud on vara, mis võlgnikul on pankroti väljakuulutamise ajal, mitte ainult see vara, mille arvel rahuldatakse võlausaldajate nõuded, ja see on nii isegi juhul, kui pankrotivara väärtus osutub suuremaks kui võlausaldajate nõuded⁹.

Eriti füüsiliste isikute pankrotimenetlustes tuleb esile, et pankrotivara koosseis ei püsi pankroti välja kuulutamisest alates muutumatuna. Sarnaselt asjaolule, et pankroti välja kuulutamine ei lõpeta üldjuhul võlgniku sõlmitud lepinguid, ei lõppe seaduse jõul näiteks ka abikaasade varasuhe. Nii omandavad varaühisuse varasuhte valinud võlgnik ja tema abikaasa esemeid seaduse jõul ühisomandisse ka pankrotimenetluse kestel¹⁰ ja ühisvara kogum, millest võlgnikule langeva osa võiks pankrotivarasse nõuda ei püsi pankrotimenetluse kestel muutumatuna. Füüsiliste isikute pankrotimenetlusi silmas pidades on küll teistes riikides kasutusel olnud ka lähenemine, kus pankrotimenetluse kestel omandatu pankrotivara hulka ei kuulu¹¹.

Pankrotivara hulgast on välistatud vara, millele ei saa seadusest tulenevalt pöörata sissenõuet. Loetelu varast, millele ei või pöörata sissenõuet, on välja toodud täitemenetluse seadustikus. Hõlmatud on võlgniku tööks ja õppimiseks vajalikud vahendid, võlgnikumajapidamises ja talle endale või perele hädavajalikud asjad, emotsionaalse väärtusega loomad või esemed, kuid ka kultuuriväärtusega asjad, museaalid, arhivaalid, piiratud tsiviilkäibega esemed või esemed, mille arestimine oleks vastuolus seaduse, heade kommete või avaliku huviga¹². Selline määratlus võib vajada üksikjuhtudel sisustamist ning lisaks võib küsimusi tekitada eripärane vara. Kolmandatel isikutel, kelle vara on ekslikult pankrotivarasse arvatud, on võimalik esitada vara välistamise nõue. Nende õigusi, kellel on mõni ese võlgnikuga ühisomandis, kaitstakse ühisomandi jagamise ja sellest võlgniku osa eraldamise kaudu.

Õiguslik regulatsioon peab selgelt määrama, kuidas pöörata sissenõue võlgnikule ja kolmandale isikule ühiselt kuuluvale varale ning lahendada kiirelt ja efektiivselt vaidlused kolmandate isikutega, kes leiavad, et pankrotivarasse on ekslikult arvatud neile kuuluv vara.

2. Käesoleva analüüsi ese

Analüüs-kontseptsiooni ese on pankrotivara koosseisu erijuhud, mil pankrotivara hulka on arvatud vara, mis ei osale või ei peaks osalema õiguskäibes või mil ese on võlgniku ja kolmanda isiku

käsundiandja või -saaja pankrotiga, vt võlaõigusseaduse (VÕS) – RT I 2001, 81, 487; RT I, 01.07.2017, 20 § 596 lg 1 p 7, § 618 lg 1 ja VÕS § 632 lg 2 ja § 633 lg 2.

⁶ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law (2005), lk 75–76, 79; EL uuesti sõnastatud maksejõuetusmäärus lähtub modifitseeritud universaalsuse printsiibist, vt Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2015/848, 20. mai 2015, maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 141, 5.6.2015, lk 19–72).

⁷ Riigikohtu 29. oktoobri 2012. aasta määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-120-12, p 10; vt ka Riigikohtu 23. märtsi 2016. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-12-16, p 16.

⁸ MüKolsO/Peters, 3. Aufl. 2013, InsO § 35 rn 15–16.

⁹ Riigikohtu 23. märtsi 2016. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-12-16, p 16.

¹⁰ Riigikohtu 21. mai 2014. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-38-14, p 16; vt ka PankrS § 122.

¹¹ Vt MüKolsO/Peters, 3. Aufl. 2013, InsO § 35 rn 7–14. Saksamaa varasema pankrotiseaduse (*Konkursordnung*) § 1 kohaselt ei kuulunud menetluse kestel omandatud vara pankrotivara hulka, põhjendusega, et sellisel juhul saab füüsilistele isikutele võimaldada paremini uue alguse. Kehtivas pankrotiseaduses on aga hõlmatud ka menetluse kestel omandatu, sest leiti, et kuna uute võlausaldajate nõuete esitamine pärast pankrotimenetlust ei ole välistatud, ei võimalda pankrotimenetluse kestel omandatu väljaarvamine tegelikult uut algust.

¹² Täitemenetluse seadustik (TMS) – RT I 2005, 27, 198; RT I, 26.06.2017, 43 §-d 66 ja 67.

ühisomandis. Keskne on pankrotiseaduse, täitemenetluse seadustiku, asjaõigusseaduse¹³, perekonnaseaduse¹⁴ ja pärimisseaduse¹⁵ regulatsioon, kuid puutumus on ka teiste seadustega¹⁶.

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele¹⁷ saadetud tagasisides¹⁸ töid huvigrupid välja eelkõige vajaduse lahendada olukord, kus pankrotivarasse kuulub kirik (SiM, EKN), viidati vajadusele reguleerida kulude kandmise ja hüvitamise regulatsiooni, kui pankrotivaras on loomad (MeM, KPK), viidati vajadusele füüsilisi isikuid ja abikaasasid käsitlevate sätete järele (RK) ja sooviti, et muudetakse pärandist loobumise regulatsiooni (KPK).

Analüüsi teises osas piiritletakse täpsemalt analüüsiese ja tuuakse välja, milliseid välja pakutud küsimusi on koostaja arvates mõttekas lähemalt uurida ja tuuakse välja, milliseid küsimusi täpsemalt ei käsitleta. Kolmandas osas käsitletakse praktikas tõusetunud pankrotivara koosseisu erijuhtudega seotud probleematikat ning neljandas osas võlausaldaja nõuete rahuldamist täite- ja pankrotimenetluses võlgniku ja kolmanda isiku ühisomandis olevate esemete arvel ning abikaasa positsiooni täite- ja pankrotimenetluses.

II Pankrotivara koosseisu määratlemise küsimused

1. UNICITRAL juhistes toodud küsimused

UNICITRAL juhiste kohaselt saab üldiselt lugeda probleemideta pankrotivara hulka kuuluvaks võlgnikule kuuluvaid pandiga koormamata vallasasju nagu sularaha, seadmed, sisustus, pooleliolevad tööd. Samuti on hõlmatud võlgniku pangakontodel asuv raha, nõuded kolmandate isikute vastu, võlgnikule kuuluv vara, mille osas ei ole kolmandate isikutega vaidlusi, vara, mis on pankrotivarasse välja nõutud või mis on saadud tagasivõitmise käigus. Hõlmatud võivad olla intellektuaalne vara, tagatised, finantsinstrumendid, kindlustushüvitised, lepingust tulenevad nõuded ja deliktiõiguslikud nõuded. Kõne alla tuleb ka pärimisõigus ja füüsilise isiku pankrotimenetluses valitud varasuhtest tulenev nõue abikaasa vastu. Pankrotivara hulgast võib olla välistatud vara, millele ei saa sissenõuet pöörata, kolmandate isikute vara, sh füüsilisest isikust võlgniku abikaasa ainuomandis olev vara¹⁹.

UNICITRAL juhiste kohaselt vajavad aga pankrotivara koosseisu aspektist eraldi läbi mõtlemist olukorrad, mil on vajalik määrata, kas pankrotivara koosseisu hulka kuuluvad:

- pandiga koormatud esemed,
- välimaal asuv vara
- võlgnikule ja kolmanda isikule ühiselt kuuluvad esemed²⁰.

2. Lähteülesandes tõstatatud küsimused

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandes on välja toodud järgmised küsimused:

- kas vara, mille omandiõiguse üle käib kohtus vaidlus, tuleks lugeda pankrotivara osaks või oodata ära lõplik kohtuotsus;
- kas põhjendatud on see, et võlgnikul on ainuisikuliselt õigus otsustada pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise üle (PankrS § 120), arvestades, et pärandist loobudes on pankrotivara hulk, mille arvel võlausaldajate nõudeid rahuldada väiksem²¹;

¹³ Asjaõigusseadus (AÕS) – RT I 1993, 39, 590; RT I, 25.01.2017, 4.

¹⁴ Perekonnaseadus (PKS) – RT I 2009, 60, 395; RT I, 09.05.2017, 28.

¹⁵ Pärimisseadus (PärS) – RT I 2008, 7, 52; RT I, 10.03.2016, 16.

¹⁶ Vt nt PankrS § 35 lg 1 p 1, § 108 lg-d 1–3, §-d 120–123; TMS § 66–68, 112–114; AÕS § 70 lg-d 4 ja 6; PKS § 24–39, § 46–56; PärS §-d 2, 130, 147–161.

¹⁷ Maksejõuetusõiguse revisjoni [lähteülesanne](#).

¹⁸ Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud huvigruppide [tagasiside](#).

¹⁹ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law (2005), lk 76.

²⁰ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law (2005), lk 76.

²¹ P. Varul. Maksejõuetusõiguse areng Eestis. Juridica 2013/IV, lk 236.

- kas kolmandate isikute vara välistamis- ja hüvitusnõuete esitamise tähtaega võiks lühendada arvestades, et menetluse efektiivsuse ja kiiruse tagamiseks on vajalik, et pankrotivara koosseis saaks selgeks võimalikult kiiresti;
- kes vastutab pankrotivara hulka mittekuuluva, kuid võlgniku valduses oleva vara säilimise eest;
- milline on võlgnikule seatava käsutuskeelu sisu, kas see hõlmab ka keeldu sõlmida võlaõiguslikke lepinguid;
- mida teha erijuhtudel, mil pankrotivara hulka kuulub ajalooline või kultuuriväärtuslik vara, loomad või tehnovõrgud.²²

3. Edasine analüüs UNCITRAL juhiste ja lähteülesande pinnalt

a) pandiga tagatud nõudega võlausaldajad

Küsimus, kas pandiga tagatud nõudega võlausaldaja peaks pankrotmenetluses osalema või peaks ta saama realiseerida enda õigusi väljaspool pankrotimenetlust, on põhimõtteline otsustuskoht. Seni on Eesti õiguses lähtunud eeldusest, et ka pandiga tagatud nõudega võlausaldaja peaks pankrotimenetluses osalema. Selliselt osaleb ka pandipidaja ühest küljest pankrotimenetluse kulude kandmisel ning teisalt on võimalik soodustada juriidilisest isikust võlgniku ettevõtte tegevuse jätkamist ja tervendamist, vältides ohtu, et pandipidaja realiseerib pandieseme, mis on võlgniku äritegevuse jätkamiseks vajalik. Ka UNCITRAL juhistes on välja toodud, et vaatamata sellele, et osades riikides ei osale pandiga tagatud nõudega võlausaldajad pankrotimenetluses, on üldiselt tunnustatud lähtekoht, et majanduslik kasu pandiga tagatud nõudega võlausaldajate kaasamisest kaalub üles selle võlausaldaja õiguse pandiese realiseerida.²³

Kohtupraktikas ja õiguskirjanduses on peamiselt viidatud pandipidaja pankrotimenetluses osalemisega seoses küsimustele, kuidas tõlgendada maksimaalselt 15% suurust määra, mille ulatuses pandipidaja peab menetluskulude kandmisel osalema ning kas ja millises nõuete rahuldamisjärkus pandipidaja nõue paikneb. Raskusi on tekitanud ka nõuete rahuldamisjärkudega seotud kohtupraktika muutumine, mis võis pooleliolevates menetlustes tingida olukorra, et jaotusettepanekus ette nähtud jaotised ei vastanud kohtupraktika muutumise tõttu enam lõpparuandele ja neid tuli muuta. Samas kui kinnitatud jaotusettepaneku muutmist lõpparuande kinnitamise faasis seadus ette ei näe²⁴.

Küsimus, kas pandipidaja peaks pankrotimenetluses osalema, on kehtivas õiguses piisavalt selgelt reguleeritud ja lähtudes UNCITRAL juhistes välja toodud seisukohast ka sisulisest küljest üldtunnustatud põhimõttena õigustatud. Revisjoni teiste analüüside raames on põhjendatud tähelepanu pöörata küsimustele, mis puudutavad täpsemalt pandipidaja õiguste realiseerimist kompromissi korral või pandieseme müügist saadud tulemi välja maksmise tähtaja lühendamist, millele juhiti tähelepanu lähteülesandes saabunud tagasisides. Need küsimused ei tingi aga vajadust muuta põhimõttelist seisukohta, et pandipidaja peaks pankrotimenetluses osalema. Kuna täpsemad küsimused ei ole käesoleva analüüsi ese, siis neid edaspidi ei käsitleta.

b) võlgniku välismaal asuv vara

²² Maksejõuetusõiguse revisjoni [lähteülesanne](#), lk 108–109.

²³ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law (2005), lk 77.

²⁴ Riigikohtu 4. novembri 2015. a määrus tsiviilajas nr 3-2-1-34-15, p 13: „Kollegium on PankrS § 153 lg-d 2 ja 4 tõlgendades varem leidnud, et ulatuses, milles pandipidaja osaleb pankrotimenetlusega seotud väljamaksetes PankrS § 153 lg 2 järgi, ei tule pandipidaja nõuet rahuldada teise järgu nõudena (Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11. mai 2005. a määrus tsiviilajas nr [3-2-1-44-05](#), p-d 15 ja 16; 13. oktoobri 2014. a määrus tsiviilajas nr [3-2-1-85-14](#), p 10). Kollegium muudab eelnimetatud seisukohta ja leiab, et ulatuses, milles pandipidaja nõue jääb pankrotimenetlusega seotud väljamaksete mahaarvamise tõttu esimese järgu nõudena rahuldamata, tuleb tema nõue rahuldada PankrS § 153 lg 1 p 2 järgi koos muude tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuetega ehk teise järgu nõuetega.“ Vt ka P. Varul. Maksejõuetusõiguse areng Eestis. Juridica 2013/*IV*, lk 237.

Eristada saab menetluse universaalsuse ja territoriaalsuse põhimõtet, kus esimesel juhul lähtutakse eeldusest, et pankrotimenetlus peaks hõlmama kogu võlgniku vara sõltumata tema asukohast, ning teisel juhul võetakse aluseks eeldus, et võlgniku pankrotimenetlus peaks piirduma varaga, mis asub riigis, kus menetlust läbi viiakse. Kui vara asub mitmes riigis, esineb välismaine element, mis tõstatab rahvusvahelise eraõiguse küsimusi: maksejõuetusmenetluse kohtualluvus, varaesemete omandiõigusele ja õiguste realiseerimisele kohaldatav õigus ja teistes riikides läbiviidavate pankrotimenetluste aktsepteerimine ja tehtud lahendite tunnustamine ja täitmine. Rahvusvahelise eraõiguse küsimusi ja piiriülest maksejõuetusmenetlust reguleerivad enamikel juhtudest EL uuesti sõnastatud maksejõuetusmäärus ja varasemaid menetlusi maksejõuetusmäärus²⁵, mis lähtuvad modifitseeritud universaalsuse printsiibist. Universaalsuse põhimõtte kohaselt hõlmab siseriiklikult algatatud menetlus ka välismaal paiknevat vara ning riigid tunnustavad vastastikku algatatud pankrotimenetlusi. Kuivõrd aga ühtse pankrotimenetluse läbiviimine võib olla keerukas, aitavad praktilisi probleeme leevendada reeglid kohtualluvuse, automaatse tunnustamise ja *lex concursus* kohta²⁶. Määrus pehmendab universaalsuse printsiibi mõju võimalusega viia läbi teiseseid maksejõuetusmenetlusi või territoriaalseid menetlusi.

Seega on asjaolu, kas pankrotimenetlus hõlmab ka välisriigis asuvat vara reguleeritud peamiselt juba Euroopa Liidu määruste tasandil, mis on otsekohalduvad, ning millest ei saa Eesti õigust kujundades mööda vaadata. Mõningate määruste rakendamise seotud küsimuste analüüs koostöö ja teabevahetuse kohta piiriülestes maksejõuetusmenetlustes, samuti määruste sujuva rakendamise tagamiseks on vajalik ka maksejõuetusõiguse revisjoni raames, kuid need küsimused ei kuulu käesoleva analüüsi esemesse, vaid neid peaks analüüsima piiriülese maksejõuetusõiguse regulatsiooni juures. Juhul, kui maksejõuetusmenetlus ei kuulu maksejõuetusmääruste kohaldamisalasse, võivad kerkida küsimused seoses võlgniku välismaal asuva vara pankrotivarasse kuulumise ja kohaldatava õigusega. Ka neid küsimusi on otstarbekas analüüsida piiriülese maksejõuetusmenetluse juures (lähteülesande p 2.1.8). Eelnevast tulenevalt ei käsitleta käesolevas analüüsis võlgniku välismaal asuva varaga seotud probleematikat täpsemalt.

c) võlgnikule ja kolmanda isikule ühiselt kuuluvad esemed

Asjakohane on UNICITRAL juhistes viidatud mõte, et pankrotivara koosseisu määramisel võivad olla probleemsed olukorrad, mis mõni ese kuulub võlgnikule ja kolmandale isikule ühiselt. Lisada võib, et peamiselt tekitavad küsimusi ühisomandis olevad esemed, millest võlgnikule kuuluv osa ei saa ühisomandi olemuse tõttu iseseisvalt õiguskäibes osaleda. Arvestades ühisomandi laia kasutusala Eestis eelkõige perekonna- ja pärimisõiguslikes suhetes²⁷, on temaatika analüüsimine asjakohane ka maksejõuetusõiguse revisjoni raames. Ühisomandile sissenõude pööramist ja selle arvel võlausaldajate nõuete rahuldamist on täite- ja pankrotimenetluses kaasnevate küsimuste osalist kattuvust arvestades otstarbekas analüüsida võrdluses täitemenetluse regulatsiooniga. Lisaks on mõttekas pöörata tähelepanu ka abikaasa ja pärijate positsioonile täite- ja pankrotimenetluses niivõrd, kuivõrd see ühisomandi realiseerimisega seotud on. Küsimusi, mis seonduvad olukordadega, mil võlgnik sureb täite- või pankrotimenetluse kestel või mil kitsamalt on vajalik lahendada pärandvara pankrotimenetluse läbiviimise korraldusega seotud kitsaskohad, peaks samuti maksejõuetusõiguse revisjoni raames analüüsima, kuid seda pärandvara pankrotimenetlust käsitlevas analüüsis. Võlgnikule ja kolmanda isikule ühiselt kuuluvate esemetega seotud temaatikat käsitletakse analüüsi IV jj osades.

d) võlgniku õigus otsustada pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise üle

²⁵ Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus (EL) [2015/848](#), 20. mai 2015, maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 141, 5.6.2015, lk 19–72) (*uuesti sõnastatud maksejõuetusmäärus*) ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1346/2000, 29. mai 2000, maksejõuetusmenetluse kohta EÜT L 160, 30.6.2000, lk 1–18. vt EulnsVO 2015/Müller 1. Auflage 2016, rn 16–18.

²⁶ M. Agarmaa. Koostöö- ja teabedastuskohustus piiriüleises maksejõuetusmenetluses. [Magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2013, lk 21.

²⁷ Vt käesoleva analüüsi IV osa.

Sarnaselt UNICITRAL juhistes viidatule on ka Eesti õiguses eriregulatsioon selle kohta, mis saab olukorras, kui võlgnikul tekib maksejõuetuna õigus pärand vastu võtta või sellest loobuda. Eesti õiguses on sätestatud, et kui võlgnikul tekib pärast pankroti väljakuulutamist õigus pärandile või annakule, otsustab selle vastuvõtmise või sellest loobumise üksnes võlgnik (PankrS § 120). Probleemsena toodi läheülesandele saadetud tagasisides välja, et kui võlgnik pärandist loobub, on selles ulatuses võlausaldajatele jääva vara hulk väiksem. Õiguskirjanduses on leitud, et PankrS § 120 regulatsioon ei ole põhjendatud, sest võimaldab tekkida olukorral, kus pärandi või annaku arvel oleks võimalik võlausaldajate nõuded rahuldada, kuid võlgnik saab selle välistada, loobudes pärandist või annakust kellegi teise kasuks²⁸.

Enne 2010. aastat oli pankrotiseaduses pärandist või annakust loobumise või selle vastuvõtmise õiguse halduril, kes sai pärandi vastu võtta üksnes inventuuriga. Üksnes siis, kui haldur pärandist või annakust loobus, tekkis võlgnikul õigus pärand vastu võtta ning sellisel juhul ei kuulunud saadu pankrotivara hulka. 2010. aastal pankrotiseadust muudeti ning pärandist või annakust loobumise või selle vastuvõtmise õigus anti üksnes võlgnikule. Eelnõu seletuskirjas toodi muudatuse põhjendusena välja, et arvestades pärandi või annaku vastuvõtmise või loobumise emotsionaalset tähendust, siis ei saa seda haldurile loobumis- või vastuvõtmisõiguse andmist õigeaks pidada²⁹.

Asuda võib seisukohale, et 2010. aastal tehtud muudatus on põhjendatud ning kehtivat õigust ei tuleks muuta. Ühtlasi tundub, et varasema pankrotiseaduse regulatsiooni juurde tagasipöördumine oleks ekslik. Pankrotivara koosseisu ei saa kuuluda vara, millele ei saa seadusest tulenevalt sissenõuet pöörata, samuti ei kuulu sinna hulka vara, mis õiguskäibes ei osale. Ekslik oleks asuda seisukohale, et pärimisõigus on õigus, mis saab osaleda õiguskäibes, mis ei ole isikuga lahutamatult seotud ning mis võiks seetõttu olla üleantav. Iseenesest on pärimisõigus küll päritav ja saab kuuluda pärandvara koosseisu hulka (PärS § 120), siiski ei ole võimalik pärijal endale kuuluvat pärimisõigust võõrandada ega anda võimalust kolmandale isikule saada pärijaks ja panna maksma pärija positsiooniga lahutamatult seotud õigusi. Mõeldav on, et üleantavad on pärija varalised õigused, eelkõige õigus saada pärandvara jagamisel talle ette nähtud osa pärandvara väärtusest, kuid üle ei saa anda pärija positsiooni. Võrdluseks võib välja tuua, et küsimus, kas pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise õigus on üleantav tõusetub ka olukorras, mil üks kaaspärijatest müüb talle enda õiguse mõttelisele osale pärandvara väärtusest (PärS § 148). Õiguskirjanduses avaldatud seisukohtade järgi saab osa omandaja endale ulatuslikud varalised õigused ja menetlusliku positsiooni pärimismenetluses. Rõhutatud on aga seejuures, et osa omandaja ei saa endale pärija positsiooniga lahutamatult seotud õigusi. Õigus otsustada pärandi vastuvõtmise või loobumise üle on üks pärija positsiooniga lahutamatult seotud õigusi³⁰. Nii nagu pärandist loobumise õigust ei saa võõrandada õiguse omandajale, ei peaks saama anda olemuslikult seda õigust ka võlgniku haldurile. Kuna seadusega oma olemuselt pärijaga positsiooniga lahutamatult seotud õiguste üleandmine haldurile ei ole põhjendatud, ei analüüsita küsimust täpsemalt.

Juurde võib lisada, et kehtiva õigusega ei ole välistatud olukorrad, mil võlgnik otsustab pärandist või annakust loobuda ja võlausaldajate nõuded saavad selles osas vähemal määral rahuldatud. Samas kui võlgnik pärandist loobub, ei saa ta ka ise enam pärandit hiljem vastu võtta ega rikastu võlausaldajate arvel. Seevastu kui võlgnik pärandist või annakust ei loobu, võib olla asjakohane täpsemalt reguleerida, kuidas toimub pärandvara jagamine ning võlgniku õiguse mõttelisele osale pärandvara väärtusest arvamine pankrotivara hulka. Seotud küsimusi käsitletakse IV jj osades ja pärandvara pankrotimenetluse analüüsi (lähteülesande p 2.1.6) käigus.

e) erijuhud: pankrotivara hulka kuuluvad loomad või tehnovõrgud või ajalooline või kultuuriväärtuslik vara, näiteks kirik

²⁸ P. Varul. Maksejõuetusõiguse areng Eestis. Juridica 2013/IV, lk 236.

²⁹ Kohtutäituri seaduse eelnõu 462 SE [seletuskiri](#), lk 55.

³⁰ Vt MüKoBGB/Gergen, 7. Aufl. 2017, § 2033 BGB; BeckOK BGB/Lohmann, 43. Ed. 15.06.2017, § 2033 BGB rn 9.

Maksejõuetusõiguse revisjoni raames on asjakohane analüüsida juhte, mil pankrotivara hulka kuulub vara, mille osas võib olla küsitav, kas see pankrotivara hulka kuulub või kuuluma peaks ning kas ja kuidas tuleks eripärast vara säilitada või realiseerida. Lähteülesande ja tagasiside järgi on Eestis olnud problemaatilised seafarmide pankrotimenetlused ja menetlus, kus pankrotivarasse kuulus Narva Aleksandri kirik. Esimesel juhul tekitasid probleeme loomadele elamistingimuste tagamiseks riigi või kohaliku omavalitsuse eraldatud raha tagastamise tingimused ja teisel juhul küsimus ajaloolise hoone kasutusotstarbe säilimisest. Arvestades küsimuste aktuaalsust on loomade ja kultuuriväärtusliku varaga seotud küsimuste käsitlemine käesolevas analüüsis põhjendatud.

Lisaks võib olla olukordi, mil tegemist on küll varaga, mille õiguskäive ei ole takistatud ja mis on üleantav, kuid mille müük on eseme olemuse tõttu raskendatud või millele ei leidu ostjaid. Näiteks võib küsimusi tekitada infrastruktuuri müük. Tehnovõrkude- ja rajatiste mõiste on määratletud AÕS³¹ § 158 lg-s 1 ja mõistet on selgitatud ka kohtupraktikas³². Eri liiki sidevõrkude täpsemad määratlused on välja toodud ka eriseadustes³³. Akadeemilises töös on välja toodud, et üldiselt võib öelda, et tehnovõrkude ruumiliseks tunnuseks on katkematu joonena kulgemine pikemate vahemaade taha, läbides või ületades erinevaid kinnisasju. Tehnovõrguks ei loeta tarbijale kuuluvat võrku, mis algab pärast liitumispunkti. Funktsionaalselt iseloomustab tehnovõrke ja tehnorajatisi ühendamise ja mingi mõju või aine transpordi otstarbel kasutamine.³⁴ Lisaks peab tehnorajatis olema püsivalt kasutuses ja ehitatud õiguslikul alusel, vastasel korral ei loeta teda tehnorajatiseks. Tehnorajatis ei ole selle kinnisasja oluline osa, millel ta paikneb. TsÜS ei võimalda tehnorajatisi käsitada ka piiratud asjaõiguse olulise osana (v.a hoonestusõiguse korral) ning selle järele ei ole ka majanduslikku vajadust. Tsviilõiguslikus mõttes on tehnorajatis vallasasi, mis võib olla põhiehitise oluline osa ja seega kaudselt selle kinnisasja osa, millel põhiehitis paikneb. Kui füüsiline ühendus põhiehitisega aga puudub, on tegemist iseseisva vallasasjaga, mis on põhiehitise päraldiseks. Tehnorajatis tsiviilõiguslik olemus ei sõltu tema talumise aluseks olevast talumiskohustusest.³⁵

Kui pankrotivõlgnikule kuuluval asjal paikneb tehnorajatis või kui tegemist on võrguettevõtjaga, võib eelkõige küsimusi tekitada tehnorajatis asjaõiguslik olemus ning vara müük, kui tehnorajatised kulgevad läbi mitme kinnisasja. Kontsernide maksejõuetusmenetluse praktikast võib tuua näites *KPN Qwest* pankrotimenetluse, kus võlgnikud kuulusid telekomettevõtte kontserni, ja pankrotivara hulgas oli koos fiiberoptiliste kaablite võrgustikku läbi mitmete Euroopa riikide ja juurdepääsuõigused vastavas riigis. Euroopa võrgustikud olid omakorda ühenduses võrgustikega USA-s³⁶. Neis menetlustes osutus põhiprobleemiks erinevate pankrotimenetluste omavaheline koordineerimine, kuid ei tekkinud küsimust sellest, et tehnovõrgud ei kuuluks pankrotivara hulka. Kuna käesolevas analüüsis käsitletakse seda, kas eripärased esemed kuuluvad pankrotivara hulka, ei analüüsita tehnovõrkudega seotud küsimusi edasi käesolevas analüüsis. Küll aga võib olla asjakohane pöörata revisjoni raames tähelepanu tehnovõrkude müügi praktilistele probleemidele, müügi korraldusele võimalikult suurel kasu andval viisil ja ettevõtte kui terviku saneerimisvõimalustele.

f) pankrotivara hulgas on vara, mille kuuluvuse üle on vaidlus või mida ei õnnestu realiseerida

³¹ Asjaõigusseadus (AÕS) – RT I 1993, 39, 590; RT I, 25.01.2017, 4.

³² Riigikohtu 23. mai 2002. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-67-02](#), p 8 kohaselt on tehnorajatised on eelkõige elektri- ja sideliinid, gaasi-, soojus- ja veetrassid ning muud sarnased liinid, trassid ja juhtmed (tehnovõrgud), samuti nende teenindamiseks, remontimiseks ja käigushoidmiseks vajalikud abirajatised nagu alajaamad, mahutid jms (tehnorajatised kitsamas tähenduses

³³ H. Nõmm. Torud, trassid traadid. [Magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2013, lk 7–8, vt viited KKütS § 2 p-dele 3 ja 4; ÜVVKS § 2 lg 1 ja § 3 lg 1; ESS § 2 p 8; ELTS § 3 p 29; MGS § 2 p-d 1 ja 3.

³⁴ *Op cit* H. Nõmm. [Magistritöö](#) Tartu, 2013, lk 7–8, 25–26

³⁵ *Op cit* H. Nõmm. [Magistritöö](#). Tartu, 2013, lk 25–26

³⁶ Commission staff working Document [impact assessment](#) accompanying the Document revision of regulation (EC) no 1346/2000 on insolvency proceedings (SWD/2012/0416 final), lk 15; N. H. Cooper. Insolvency proceedings in case of groups of companies: prospects of harmonisation at EU level: briefing note ([2011](#)), lk 7; E. M. F. de Vette. Multinational enterprise groups in insolvency: how should the European Union act? – *Utrecht Law Review* 2011 vol 7, issue 1.

Lähteülesandes toodi välja küsimus, kas vara, mille omandiõiguse üle käib kohtus vaidlus, tuleks lugeda pankrotivara osaks või oodata ära lõplik kohtuotsus. Samuti toodi välja, et pankrotivara hulka võib kuuluda esemeid, mille realiseerimine on raskendatud.

Käesoleva analüüsi ese, on juhud, mil küsitavusi tekitab see, kas esemed kuuluvad pankrotivara hulka. Seetõttu ei analüüsita täpsemalt sellisega varaga seotud küsimusi, mille realiseerimine on raskendatud. Olukorras, kus pankrotivara hulka kuulub näiteks korter, millel lasuvad kommunaalvõlad ületavad korteri väärtust, võib olla korteri realiseerimine, isegi kinkimine, raskendatud. Selliste olukordades võimalike õiguslike lahendust analüüs revisjoni raames on põhjendatud, kuid vara müügiga seotud küsimuste hulgas. Seega käesoleva analüüsi raames küsimust täpsemalt ei käsitleta.

Olukorras, kus kolmas isik on esitanud vara välistamise nõude PankrS § 123 alusel, tuleneb sättest üheselt, et selline vara ei kuulu pankrotivara hulka. Tähtsus võiks olla vara pankrotivara hulka kuulumisel näiteks olukorras, kus vara soovitaks pankrotimenetluses müüa või isik sooviks vara välistamisnõudest tulenevalt pankrotimenetluses osaleda. Arvestades, et sättes on selgelt öeldud, et kolmandale isikule kuuluv vara ei kuulu pankrotivara hulka ning halduril on vaid pankrotivara valitsemise õigus, on kolmanda isiku õigused kaitstud vara välistamisnõude ja selle raames hagi tagamise abinõude rakendamise võimalusega, samuti võimalusega nõuda hüvitist, kui ese on ekslikult maha müüdud (PankrS § 123 lg-d 4 ja 5). Sätte sõnastusest on ka selge, et vara välistamisnõuet omav isik ei ole pankrotivõlausaldaja, seega ei peaks ka tema pankrotimenetluse protsessist välistamine küsimusi tekitama (PankrS § 123 lg 1).

Küsimusi võivad aga tekitada olukorrad, mil kolmandal isikul on pankroti välja kuulutamise ajal eseme omandiõiguse üle pankrotivõlgnikuga pooleli kohtumenetlus. Piisavalt selgelt on reguleeritud poolelioleva kohtumenetluse saatus. PankrS § 43 lg 4 sätestab, et kui enne pankroti väljakuulutamist alanud kohtumenetluses on võlgniku vastu nõue eseme välistamiseks pankrotivarast, vaatab kohus nõude läbi. Sel juhul võib pankrotihaldur astuda menetlusse võlgniku asemel. Halduril on võlgniku kui kostja õigused ja kohustused. Kui haldur protsessi ei astu, võib menetlust jätkata hageja taotlusel. Selge ei ole aga, kas menetluse kestel tuleks eeldada, et vaidlusaluse ese kuulub pankrotivara hulka või mitte. Selge on, et eseme pankrotivara hulka kuulumine sõltub lõplikult vaidluse lõpptulemusest, ning enne seda ei ole võimalik lõplikult vastata, kas ese pankrotivara hulka kuulub. Sellel ei tohiks olla ka liiga suurt praktilist tähtsust, sest eseme müüki enne vaidluse lõppu niikuinii toimuda ei saaks. Juurde võib aga lisada, et Saksamaal on regulatsioon eseme n-õ vabaks laskmise (vt *Freigabe*) kohta. Kui haldur annab eseme vabaks ja keeldub võlgniku asemel menetlusse astumast, leides näiteks, et see ei ole majanduslikult mõistlik, siis saab võlgnik ise menetluses osaleda ning ese ei kuulu pankrotivara hulka³⁷. Eseme n-õ vabaks andmine on võimalik ka siis, kui vaidlus on varaeseme kuuluvuse üle ja see on pankrotivõlgniku ja kolmanda isiku vahel alanud enne pankroti välja kuulutamist³⁸. Eestis eseme n-õ vabaks andmist koos tagajärgedega pankrotivara koosseisu määramisele sarnaselt reguleeritud ei ole, kuid pankroti välja kuulutamise tagajärgede juures võib olla asjakohane sellist võimalust analüüsida.

g) üksikküsimused: hüvitusnõuete tähtaeg võlgniku valduses oleva kolmanda isiku vara säilimise tagamine, käsutuskeelu olemus

Käesoleva analüüsi raames ei ole analüüsida pankroti välja kuulutamise tagajärgedega võlgnikule kaasneva käsutuskeelu olemust, sest see ei puuduta pankrotivara koosseisu määramise erijuhte, vaid pankroti välja kuulutamise tagajärge. Käsutuskeelu olemust analüüsitakse koos pankroti väljakuulutamise tagajärgedega. Meetmeid pankrotivara säilimise tagamiseks on põhjendatud analüüsida pankrotivara valitsemisega koos. PankrS § 123 lg 6 sätestab, et vara välistamise või hüvitise nõude aegumistähtaeg on üks aasta pankrotiteate ilmumisest arvates, kui aga nõudeõigus tekkis hiljem, siis üks aasta selle tekkimisest arvates. Läheülesandele saabunud tagasiside kohaselt, võiks tähtaega lühendada kuue kuuni, et tagada kiirem selgus, milline vara kuulub pankrotivara hulka³⁹. Käesolevas analüüsis küsimust

³⁷ MüKoInsO/Schumacher, 3. Aufl. 2013, InsO § 85 rn 21–25

³⁸ MüKoInsO/Schumacher, 3. Aufl. 2013, InsO § 86 rn 26–27.

³⁹ Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja [ettepanek](#) nr 3.5.

täpsemalt ei analüüsita, sest teadaolevalt on menetluse efektiivsust, kaebeõigust, menetlustähtaegu ja ühelt menetluselt teisele üleminekut analüüsida pankrotimenetluse üldküsimumste all. Kehtivas õiguses on vara välistamisnõuete esitamiseks ette nähtud sama pikka aeg, kui ühisvara jagamise nõude esitamiseks. Kui revisjoniga soovitakse menetlustähtaegu lühendada, võib mõelda ka välistamisnõude esitamise tähtaja lühendamisele. Igal juhul võiksid tähtajad menetluses läbivalt olla samas suurusjärgus. Ilma kohtulahendite analüüsita, kas seni on praktikas välistamisnõuete üheaastane tähtaeg põhjendamatult pankrotimenetlust venitanud, ei ole alust öelda, et tähtaja muutmiseks on vajadus ega ka seda, et lühem tähtaeg pankrotimenetlust kiirendaks. Ilmselt võib eeldada, et nõude esitamise tähtajast suuremat rolli mängib välistamisnõude menetluse enda kestus.

III Pankrotivara koosseisu erijuhud

1. Ajalooline või kultuuriväärtuslik vara

1.1 Probleemikirjeldus

Lähteülesandele saadetud tagasisides tõi siseministeerium⁴⁰ välja, et laiem küsimus on, kuidas peaks ajaloolist- või kultuuriväärtuslikku vara, mida kasutatakse avalikes huvides, täite- ja pankrotimenetluses käsitlema. Eeskätt tekitas küsimusi usuliste ühendustele kuuluv vara (peamiselt kirikuhooned, sageli ka ajaloolised pastoraadid jt hooned, kirikumõisad). Kirikute ja koguduste puhul tõusetus küsimus, kas ja kuidas peaks pankrotimenetluses arvestama usuühenduste väljakujunenud hierarhilisest struktuurist ja kirikute ja koguduse seadusest⁴¹ tulenevaid erisusi pankrotimenetluses.

Eripärane on, et kogudused, kes on vara omanikud, kuuluvad ise üldjuhul mõnda pikkade traditsioonidega kirikusse (luterlik kirik, õigeusu kirik, rooma-katoliku kirik), kus koguduse vara loetakse kuuluvaks tavaliselt kirikule kui tervikule, mis on teine juriidiline isik ja vara omanikuna ei kajastu. Samas on kogudus hierarhilise struktuuri osa ning asjaajamine toimub üldiselt kirikuvalitsuse kaudu, kellel õiguslikult aga koguduse pankrotimenetluses kaasaraäkimisõigust antud ei ole, samas kui usuühenduse struktuurist lähtudes ei ole mõeldav, et vaimulik peaks lähtuma pankrotihalduri korraldustest.⁴² Täpsem juhtum puudutas EELK Narva Aleksandri koguduse pankrotimenetlust⁴³, kus esitati taotlus arvata pankrotivara hulgast välja Narva Aleksandri suurkirik, kalmistud ja mitmed vallasasjad⁴⁴, kuid taotlust ei rahuldatud. Kokkuvõttes lahenes küsimus selliselt, et riik panustas EELK kõrval poole rahast Narva Aleksandri suurkiriku Sininõmme kalmistu, Vaivara vana ja uue kalmistu, vallasmälestiste ning ajaloolise ja kunstilise väärtusega esemete ostmiseks. Esemete omandiõigus läks riigile⁴⁵. Konkreetse juhtumi lahenedamine ei välista aga võimalust, et sarnasteks juhtudeks oleks vajalik läbi mõelda eriregulatsioon.

1.2 Lahendusvõimalused

Ühtselt nii ajaloo- ja kultuuriväärtusega esemete kui ka kirikute ja koguduste vara puhul on kaks võimalikku lähenemist: leida, et sellised eripärased esemed kuuluvad pankrotivara koosseisu või leida, et see sinna ei kuulu, sest neile ei saa seadusest tulenevalt pöörata sissenõuet (PankrS § 108 lg 3).

a) tegemist on varaga, millele ei saa seadusest tulenevalt sissenõuet pöörata

⁴⁰ Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud [Siseministeeriumi ettepanekud](#).

⁴¹ Kirikute ja koguduste seadus ([KiKoS](#)) – RT I 2002, 24, 135; RT I, 09.05.2017, 12.

⁴² Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud [Siseministeeriumi ettepanekud](#).

⁴³ MTÜ EELK Narva Aleksandri Koguduse (registrikood 80209180) pankrotimenetlus tsiviilasjas nr 2-14-61809, 23.10.2017 kinnitas Viru Maakohus pankrotimenetluses lõpparuande.

⁴⁴ Õigusliku alusena toodi välja PankrS § 108, TMS § 66 lg 1 p-d 6 ja 12

⁴⁵ Vt Delfi [09.06.2016](#) 16.11.2017.

Narva Aleksandri Koguduse pankrotimenetluses tugineti sellele, et osa kiriku varast on mitteametistavate asjade loetelus ja seega ei kuulu need pankrotivarasse. Alustena toodi välja, et tegemist on asjadega, mille arestimine on vastuolus seadusega või heade kommetega ning raamatute või muude esemetega, mida võlgnik või tema perekonnaliige kasutab õppetöös või kultustoimingutes (TMS § 66 lg 1 p-d 6 ja 12), kuid pankrotimenetluses sellega ei nõustatud⁴⁶. Ajaloo- ja kultuuriväärtusega esemete osas on mitteametistavate asjade loetelus välja toodud ka riigimuseumi, munitsipaalmuseumi ja avalik-õigusliku juriidilise isiku muuseumikogu ning sellesse kuuluvad museaalid, samuti sihtasutusele kasutada antud riigi muuseumikogu või museaalid ja arhivaalid (TMS § 66 lg 1 p-d 10 ja 11). Lisaks näeb kehtiv õigus ette, et arestida ei või piiratud tsiviilkäibega riigivara ega asju, mida võlgnikust riik või kohaliku omavalitsuse üksus vajab avalike ülesannete täitmiseks või mille võõrandamine on vastuolus avalike huvidega. Enne otsustamist tuleb ära kuulata pädeva ministri või asutuse esindaja seisukoht (TMS § 66 lg 4).

Seega peaksid ajaloo- ja kultuuriväärtusega ning kogudusele kuuluvad esemed olema üldreeglina pankrotivara koosseisust välistatud. Selleks, et tagada ajaloo- või kultuuriväärtuslike esemete säilimine ei ole iseenesest mitteametistavate esemete loetelu täiendamine vajalik, sest olemasolev loetelu on õigusselge ja võimaldab katta probleemid juhul. Piisavalt tõlgendusruumi annab ka punkt, mis välistab sissenõude pööramise, kui see oleks vastuolus seaduse või heade kommetega.

Narva Aleksandri koguduse pankrotimenetluses ilmnes, et kuigi kirik võiks mahtuda mitteametistavate asjade loetelu alla, oli samas seatud kirikule hüpoteek⁴⁷ ning sellest lähtuvalt oleks olnud vastuoluline leida, et vara koormata saab, samas kui pandipidaja enda õigusi realiseerida ei saa. Võlausaldajate huve kahjustav võib olla olukord, mil võlgniku pankrotivara hulka ei kuulu peamine ese, millel ainsana väärtus on või kui tegemist ongi sellise võlgnikuga, kelle vara juba oma olemuselt vaid mitteametistavatest esemetest koosnebki, näiteks kogudus. Sellisel juhul võivad võlausaldajate ja võlgniku vastandlikud huvid teravalt pörkuda. Hinnata tuleks, kas kehtivas õiguses on piisavalt efektiivselt ja mõlema poole huve arvestades reguleeritud võimalus lahendada eriarvamused selle üle, kas tegemist on esemetega, millele saab pöörata sissenõude.

Pankrotiseadusest ei tulene otseselt, millises korras peaks lahendama vaidlused selle üle, kas tegemist on pankrotivara hulka kuuluva esemega, mille saab pöörata seadusest tulenevalt sissenõude. Pankrotivara koosseisu selgitab välja juba ajutine haldur ning pankrotivaraks muutub võlgniku vara pankrotimäärusega. On mõeldav, et vaidlustatakse ajutise halduri või pankrotihalduri tegevus või vajadusel lahendatakse vaidlus pankrotimenetluse järelevalve käigus⁴⁸. Teisalt on võimalik, et pankrotivara koosseisuga seotud vaidlused lahendatakse pankrotimääruse peale esitatud kaebuse lahendamisel. Lisaks võib leida, et oma olemuselt on tegemist vara välistamisnõudega ning seetõttu tuleks vaidlus lahendada eraldiseisvalt hagimenetluses⁴⁹.

Kui vaidlus lahendatakse taotlusena pankrotimenetluses korraldusliku määruse tegemisega või hagita menetlusena, siis oleks eelis vaidluse lahendamise kiirus ning see, et vaidluse lahendaks kohus, kes on juba konkreetse vaidluse asjaoludega kursis. Samuti pooldaks seda lähenemist asjaolu, et oma olemuselt ei ole vaidlus selle üle, kas ese kuulub pankrotivarasse, erinevalt vara välistamise nõudest, eripärane vindikatsiooninõue⁵⁰. Esemel välistamisel pankrotivara hulgast ei kaitstaks mitte kolmanda isiku õigusi, vaid võlgniku omi. Kui üldreeglina on mitteametistavate asjade loetelus välja toodud sellised esemed, mis on võlgnikule menetluse kestel tegevuse jätkamiseks vajalikud⁵¹, siis ajaloo- ja kultuuriväärtuslikule varale sissenõude pööramise piiramine ei kannu üldjuhul seda eesmärki, vaid mõte on tagada ajaloo- või kultuuriväärtusliku vara säilimine. Kui leitaks, et ese ei kuulu pankrotivara

⁴⁶ Vt maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud [Siseministeeriumi ettepanekud](#).

⁴⁷ Vt Viru Maakohtu 23. oktoobri 2017. a määrus lõpparuande kinnitamise kohta tsiviilasjas nr 2-14-61809.

⁴⁸ Vt nt PankrS § 22 lg 2 p 1, § 24, § 35 lg 1 p 1, § 63, § 67, §-d 69–71, § 73, § 108.

⁴⁹ Vt PankrS § 32, § 123, vt ka Riigikohtu 8. detsembri 2010. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-110-10](#), p 11 jj.

⁵⁰ Vt Riigikohtu 8. detsembri 2010. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-110-10](#), p 12.

⁵¹ Vrd Riigikohtu 15. märtsi 2017. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-166-16](#), p 15.

hulka, oleks tagajärg, et võlgnikule jääks pärast pankrotimenetlust selline eripärane vara alles, kuid võlausaldajatele makstav jaotis oleks selles ulatuses väiksem. Võrdlusena võib välja tuua, et Saksa õiguses on antud vaidluse lahendamine pankrotimenetlust läbiviiva kohtu pädevusse ning taotlust käsitletakse sarnaselt kaebusele kohtutäituri tegevuse peale⁵². Eestis lahendatakse täitemenetluses tekkinud vaidlused kaebusega kohtutäituri otsuse peale⁵³. Samas aga on eriti juhtudel, mil tegemist on ainsa pankrotivarasse kuuluda võiva väärtusliku esemega, ning poolte vahel on suured erimeelsused, vaidlusele rohkem omased hagimenetluse jooned. Kui võrrelda menetluskorda vaidluste lahendamisel seoses pankrotimenetluses esitatud nõuetega, siis tuleb olukorras, kus nõudele vaieldakse nõuete kaitsmise koosolekul vastu, lahendada nõude tunnustamine just hagimenetluse korras (PankrS § 106).

- Seega, kui leida, et ajaloo- ja kultuuriväärtuslik vara ei kuulu pankrotivara koosseisu, sest sellele ei saa seadusest tulenevalt pöörata sissenõuet, siis ei pruugi olla vajalik täiendada mitteametistavate asjade loetelu TMS §-s 66, kuid selge peaks olema esemete pankrotivarasse kuulumisega seotud vaidluste lahendamise kord. Seadust võiks vaidlustamise korraga täiendada ning vajadusel näha analoogselt TMS § 66 lg-le 4 ette teatud liiki esemete puhul kohustuse kuulata ära pädeva asutuse, koguduse või kirikuühenduse seisukoht.
- Sellele lisaks võiks kaaluda vara välistamisnõuet käsitleva sätte sõnastuse täpsustamist, et oleks ühene ka välistamisnõuete lahendamise menetluskord. Kohtupraktikas on küll selgitatud, et vaatamata sättes kirja pandud viitele, ei ole regulatsiooni eesmärk, et vara välistamise hagi eelduseks oleks välistamisaotluse esitamine pankrotihaldurile⁵⁴. See tähendab, et pankrotihaldurile taotluse esitamine ei tähenda, et hagi esitamiseks oleks ette nähtud eraldi kohustuslik kohtueelne või hagimenetlusele eelnev vaidlustuskord. Seda enam jääb selgusetuks pankrotihaldurile taotluse esitamise kohustuse regulatiivne toime. Seaduses tuleks täpsustada pankrotihaldurile taotluse esitamise toimet ning lisada viite, et välistamisnõue tuleks lahendada hagimenetluses.

b) tegemist on varaga, millele ei saa seadusest tulenevalt sissenõuet pöörata

Narva Aleksandri koguduse pankrotimenetluse näitel on selge, et ebakõlasid tekitavad olukorrad, mil ühest küljest leitakse, et tegemist on esemega, millele ei saa seadusest tulenevalt pöörata sissenõuet, kuid teisalt ei ole tegemist esemetega, mis õiguskäibes ei osaleks ning mida on võimalik pantida. Näiteks olukorras, kus varem on leitud, et kirikule on võimalik hüpoteeki seada, ei peaks teisalt asuma seisukohale, et pandipidaja õiguste realiseerimine on piiratud, sest sellega kahjustataks alusetult pandipidaja õigusi ja tagatiste väärtust. Lõpptulemusena võiks seesugune lähenemine lisaks pandipidaja õiguste kahjustamisele kaasa tuua ka olukorra, kus kogudustel ei oleks võimalik praktikas laenulepinguid sõlmida, sest võlausaldajatele oleks ette teada, et nende pakutud tagatised on väärtusetud.

Teine võimalik lähtekoht võiks olla seetõttu eeldus, et ka ajaloo- ja kultuuriväärtuslikud esemed ning kirikute ja koguduste vara kuulub pankrotivarasse osas, milles see osaleb õiguskäibes, milles see on üleantav ja võõrandatav. Õigustatud ei oleks vara pankrotivara hulgast välja arvamine üksnes seetõttu, et tegemist on kogudusele või kirikuühendusele kuuluva varaga, arvestades asjaolu, et neil mittetulundusühingute või sihtasutuste vormis tegutsevatel eraõiguslikel juriidilistel isikutel võib olla ka vara, mis ei seondu usulise tegevusega⁵⁵. Eripärane vara, mis käibes ei osale, mis on seotud usulise tegevusega, on ajaloo- või kultuuriväärtuslik või mille osas on avalik huvi selle eseme säilimise või funktsioonide täitmise jätkamise vastu, saab määratleda eraldi seda liiki esemeid käsitlevas (avalik-õiguslikus) seaduses. Nende esemete puhul saaks seaduses sätestada, et need ei kuulu pankrotivara hulka ja selliselt välistada vaidlused TMS mitteametistavate esemete loetelu tõlgendamisega seoses.

⁵² Vt § 36 lg 4 InsO; MüKoInsO/Peters, 3. Aufl. 2013, InsO § 36 rn 79.

⁵³ TMS § 217; vrd TMS §-d 131 ja 132; vt ka

⁵⁴ Vt PankrS § 123 lg 3; *op cit* 3-2-1-110-10, p 11.

⁵⁵ Vt nt Postimees 03.10.2014 <https://pluss.postimees.ee/2941009/luteri-kirik-plaanib-pilvelohkujat> 16.11.2017.

Esemed, mis osalevad õiguskäibes ja mis on üleantavad, kuid mille võõrandamise piiramine või funktsioonide säilimine on avalikes huvides, peaksid kuuluma pankrotivara hulka, kuid nende kasutuse sihtotstarbele või omanike ringile saab seada piirangud. Näiteks on ette nähtud, et kalmistut saab hallata riik, kohalik omavalitsusüksus või usuühendus ja piirangud on seatud kalmistu kasutusotstarbe muutmisele⁵⁶. Kalmistute puhul ei tulene seadusest, et seda ei oleks võimalik võõrandada⁵⁷, kuid piiratud on isikute ringi, kes saavad kalmistut hallata ning kalmistu funktsioonide säilimine on tagatud kasutusotstarbe muutmise piiranguga.

Kehtivas õiguses ei ole välistatud ka muinsuskaitseobjektide võõrandamine. Esemete säilimise tagamiseks on sätestatud, et mälestise hävitamine või rikkumine on keelatud, mälestise ja muinsuskaitsealal on omanikule ja valdajale seatud kitsendused ning reguleeritud on muinsuskaitse järelevalve. Kui muinsuskaitseobjekt müüakse on riigil ja kohalikul omavalitsusel võimalik tagada eseme säilimise või maa-ala kasutusotstarve säilimine võimalusega teostada ostueesõigust⁵⁸. Kuivõrd ostueesõiguse teostamise kohta pankrotimenetluses ei ole täpsustusi tehtud, vara müük toimub TMS sätestatud korras ning enampakkumise korral on ette nähtud, et ostueesõigust teostada ei saa, võib muinsuskaitseobjektide kaitse tagamiseks olla vajalik täpsustada, kuidas riik pankrotimenetluses ostueesõigust kasutada saab. Seega on võimalik tagada muinsuskaitseobjektide säilimine ka juhul, kui ese kuulub pankrotivara koosseisu ja see võõrandatakse avalik-õiguslike täpsustustega.

- Seega on võimalik valida ka lähenemine, et ajaloo- ja kultuuriväärtusega esemed ning esemed, mis kuuluvad usuühendusele, kuuluvad pankrotivara hulka. Sel juhul välditaks võimalust, et eset, mis ühelt poolt osaleb õiguskäibes ja mida on võimalik võõrandada ja pantida, saaks pankrotivara hulgast välistada pandipidaja huve kahjustades. Vaidluste hulka eseme pankrotivarasse kuulumise või mittekuulumise üle võib aidata vähendada see, kui konkreetse eseme või selle liigi kohta sätestada (avalik-õiguslikus) seaduses, et see ei kuulu pankrotivara hulka või, et sellele ei saa pöörata sissenõuet.
- Teine võimalus oleks leida, et esemed, mis osalevad käibes, kuuluvad pankrotivara hulka, ka juhul kui nad on ajaloo- või kultuuriväärtuslikud, eripärase kasutusotstarbega või muinsuskaitseobjektid. Neid esemeid on võimalik võõrandada ja üle anda, kuid esemete kaitse on tagatud seaduses sätestatud kitsendustega, millest uus omanik mööda minna ei saa. Kitsendustest tulenevalt võib väheneda vara müügihind, kui vara müük iseenesest esemete säilimist ja kaitset ei halvenda. Riigile ja kohalikule omavalitsusele saab anda ostueesõiguse. Lisaks mälestistele võib olla vajalik süsteemselt analüüsida, kas on ka teisi esemeid, mille osas võiks olla riigil huvi ostueesõigust teostada ning selles osas vajadusel (avalik-õiguslikke) seadusi täiendada. Täite- ja pankrotimenetluses tuleks reguleerida, millistel juhtudel riik ostueesõigust teostada saab.

c) kirikute ja koguduste pankrotimenetlus

Lisaks küsimustele, mis tekivad seoses olukordadega, kui pankrotivara hulgas on ajaloo- ja kultuuriväärtusega vara, kerkivad eripärase probleemid koguduse pankrotimenetluse läbiviimisel, mis ei seondu üksnes varaga, vaid ka koguduse tegevuse korraldamisega pankrotimenetluse kestel ja usuühenduste hierarhilise struktuuriga.

Kogudustega seotud probleemide lahendusvõimalustena pakkus siseministerium välja, et koguduse võimalus iseseisvalt pankrotiavaldust esitada peaks olema piiratud ning pankrotiavalduse esitamine peaks käima kirikuvalitsuse kaudu. Kirikuvalitsus peaks olema kaasatud pankrotimenetlusesse. Lisaks leiti, et seaduses tuleks sätestada võimalus ajaloo- ja kultuuriväärtusliku vara välistamiseks pankrotivarast ning sellist vara ei peaks saama näiteks koormata ka hüpoteegiga. Kirikute puhul peaks

⁵⁶ Kalmistuseadus ([KalmS](#)) – RT I, 15.03.2011, 14; RT I, 23.03.2015, 104 §-d 6–8.

⁵⁷ Vrd näiteks Narva Aleksandri Koguduse pankrotimenetluses tsiviilasjas nr 2-14-61809 võõrandati kalmistud riigile, seega lähtuti ka selles menetluses eeldusest, et kalmistud saavad õiguskäibes osaleda.

⁵⁸ Muinsuskaitseadus ([MuKS](#)) – RT I 2002, 27, 153; RT I, 23.03.2015, 128 vt nt §-d 5, 16 jj, § 27, § 44¹.

seadus arvestama kirikuvara eripärasid, näiteks peaks kinnistusraamatust nähtuma omanikuna koguduse kõrval ka sellega seotud kirikuühendus. Ühtlasi sooviti, et koguduse teenimisel peaks vaimulik alluma kiriku juhile mitte pankrotihaldurile.⁵⁹

Neist soovitud oleks otstarbekas kõrvale jätta mõte kanda kinnistusraamatusse omanikukande kõrvale ka kirjeldus selle kohta, millise kirikuühendusega kogudus seotud on. Kinnistusraamatusse on võimalik kanda asjaõiguseid ja märkeid, sh eelmärget, vastuväidet, keelumärget (vt AÕS § 62, § 63 lg 1). Märkuseid, mis reguleerivad muude seadusega kinnistusraamatusse kanda lubatud asjaolude nähtavastegemist (AÕS § 63 lg 1 p 4), saab kinnistusraamatusse kanda siis, kui nende kohta kannete tegemine on seaduses ette nähtud. Iseenesest oleks võimalik sätestada seaduses alus, et koguduse omanikuna registrisse kandmisel tuleks kanda sinna juurde ka märkus kirikuühenduse kohta, kuid sellise märkuse puhul jääks ebaselgeks märkuse toime. Asjaõiguslikku toimet märkusele anda ei saa ning koguduse vara müügi korral märkus kirikuühendusele vara müügi takistamise võimalust ei annaks. Sellisena ei aitaks märkus lahendada koguduse pankrotimenetlusega seotud probleeme, mis seonduvad koguduse tegevuse jätkamisega pankrotimenetluse ajal või probleeme, mis puudutavad eripärase kirikuvara realiseerimist. Märkus annaks informatsiooni selle kohta, millisesse ühendusse kogudus kuulub, kuid sama informatsioon leiab üldiselt juba koguduse kodulehelt ning selle kohta saab informatsiooni ka võlgnikult endalt.

Seaduse muutmise vajadust ei tingi ka see, et pankroti välja kuulutamiselega läheb haldurile üle võlgniku vara valitsemise õigus ning juriidilisest isikust võlgnik kaotab õiguse teha mis tahes tehinguid (PankrS § 35 lg 1 p-d 2 ja 4). Usuliste toimingute tegemine ja näiteks jumalateenistuse läbiviimine ei ole käsitletav tehinguna, seetõttu ei teki ka olukorda, kus vaimuliku võimalusi teenistusi läbi viia oleks piiratud. Teisest küljest ei saa ka haldur vara valitsemise õigusega võtta endale eripäraseid funktsioone, mille osas ta ei vasta seaduses ettenähtud nõuetele, sest need õigused on isikuga lahutamatu seotud. Nii jäävad ka koguduse pankrotimenetluse ajal kirikuühenduste ja koguduse omavahelised suhted puutumatuks. Probleeme võib tekitada küsimus, kas vara valitsemise õigusest tulenevalt on halduril õigus piirata koguduse liikmetel kirikut usuliseks tegevuseks kasutamast. Haldurile on pandud iseenesest seadusest tulenevalt kohustus võlgniku vara valdus üle võtta ja asuda pankrotivara valitsema (PankrS § 124 lg 1), üksikjuhtudel oleks ilmselt mõistlik lahendada küsimused kokkuleppel. Võlgniku õiguste kaitseks võib piisavaks aga pidada võlgniku võimalust halduri tegevuse peale kaevata, mille käigus saab otsustada, kas koguduse liikmetele menetluse ajaks kiriku kasutusõiguse tagamine on põhjendatud (PankrS § 67). Õige on küll see, et teiste revisjoni analüüside raames tuleks korrastada halduri tegevuse üle järelevalve teostamise süsteem.

Kui leida, et pankrotimenetlusega sekkutakse liialt kirikuühenduste ja koguduste suhetesse on esiteks asjakohane praktiline soovitus, et kogudused asutaksid eraldiseisva juriidilise isiku suuremahuliste lepingute sõlmimisel ning väldiksid selliselt pankroti korral usulisi ülesandeid täitva juriidilise isiku vara müüki ja eripäradega tegelemise vajadust. Soovitusena on usuühenduste senine praktika peamiselt ka kooskõlas⁶⁰, vajadusel võib pidada ümarlaua või anda selgitusi. Arvestades Narva Aleksandri Koguduse pankrotimenetluse kogemust on võimalik seejuures lisaks ka täpsustada KIKoS § 3 lg-s 2 sätestatud keeldu, mille kohaselt ei või olla usuühenduse eesmärk majandusliku tulu teenimine.

Ulatuslikum võimalus on näha nende ühingute tegevuse jaoks ette märksa suurem autonoomia ja enesekorraldus või eraldiseisev juriidilise isiku liik. Sellisel juhul saaks sätestada, et sarnaselt riigile ja kohalikule omavalitsusele ei saa pankrotivõlgnik olla ka usuline ühendus või mõni neist. Selline regulatsioon on kasutusel Saksamaal, kus pankrotimenetluse läbiviimist peeti liigseks usuühenduse tegevusse sekkumiseks⁶¹. Arvestada tuleb võrdluse puhul küll aga seda, et Saksamaal on erinevalt Eestist kirik ja riik märksa tugevamalt seotud. Muudatuse ellu viimiseks oleks vajalik teha täiendus vaid

⁵⁹ Vt maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud [Siseministeeriumi ettepanekud](#).

⁶⁰ Eraldi on loodud Kiriku [Varahaldus](#) ning Narva Aleksandri kiriku taastamiseks oli loodud ka SIHTASUTUS NARVA ALEKSANDRI KIRIK.

⁶¹ Uhlenbruck/Hirte, 14. Aufl. 2015, InsO § 12 rn 14–15.

PankrS § 8 lg-sse 2, kuid see ei lahendaks küsimust, kuidas toimida olukorras, mil mõni usuühendus on pankrotti läinud. Selle kõrval oleks vajalik luua eraldiseisev menetluskord või kohustuslik kohtueelne menetlus enne koguduse pankrotiavalduse esitamist, näiteks kirikute ja koguduste seadusesse⁶². Sellisel juhul saaks lahendus hõlmata välja toodud ettepaneku, et pankrotiavalduse esitamine peaks olema kooskõlastatud kirikuvalitsusega.

- Seega on spetsiaalselt usuühenduste jaoks võimalik esmalt piirduda praktilise soovituslega korraldada suuremahulisi rahaasju eraldiseisvalt usutegevust läbiviivast juriidilisest isikust. Selliselt praktikas osalt ka toimitakse. Võimalik on lisaks täpsustada usuühenduse tegevuspiiranguid.
- Ulatuslikum võimalus on ette näha, et usuühenduse või mõne neist suhtes ei saa üldse pankrotimenetlust läbi viia või luua eraldiseisev menetluskord koguduse pankrotimenetluseks või kohustuslik kohtueelne menetlus, mille käigus kooskõlastab kogudus kirikuvalitsusega edasise tegevuse.

Vahekokkuvõte

Iseenesest on õiguslikult tagatud ajaloo- ja kultuuriväärtuslike esemete endi ja nende funktsioonide säilimine sõltumata sellest, kas konkreetne vara kuulub pankrotivara hulka või mitte vara kasutusotstarbe piiramisega. Esimete säilimise aspektist ei ole eraldi usuühendustega seotud küsimuste lahendamine vajalik. Sõltumata valitud lahendusvariandist või mõnest kombinatsioonist võiks kehtivas õiguses täpsustada eseme pankrotivarasse kuulumise vaidluste lahendamise korda, samuti täpsustada vara välistamisnõuete esitamise korda pankrotiseaduses.

2. Loomad

2.1 Probleemikirjeldus

Mõne aasta eest tõstatas mitmete seafarmide pankrotimenetlus küsimuse, kes peaks kandma kulud loomadele elamisväärsete tingimuste tagamise eest, kui raha selleks pankrotivaras puudub. Rey Seafarmi pankrotimenetluses kohustas näiteks Veterinaar- ja Toiduamet otsusega kohalikku omavalitsust tagama loomade nõuetekohane pidamine⁶³.

Asjaolu, et loomad kuuluvad pankrotivara hulka, ei tõstata õiguslikke küsimusi. Erandina on ei saa seadusest tulenevalt pöörata sissenõuet põllumajandusega tegeleva võlgniku kariloomadele ulatuses, milles see on vajalik võlgniku toimetulekuks järgmise saagini, samuti ei kuulu üldreeglina pankrotivara hulka mittetulunduslikul eesmärgil peetavad loomad⁶⁴. Revisjoni käigus ei ole vajalik täpsemalt analüüsida loomade pankrotivara hulka kuulumist, sest määratlus ei ole problemaatiline, küll aga võib olla vajalik kitsamalt nende praktikas tõusetunud küsimuste lahendamine, mis seonduvad loomakaitseaduse⁶⁵ ja pankrotimenetluse koostoimega.

Lähteülesandele saabunud tagasisides tõi maaeluministerium⁶⁶ välja, et kooskõlas rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetega peab loomapidaja võimaldama loomale vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett, sobiva hoolduse, sobiva mikrokliima ja ruumi või ehitise, mis rahuldab liigile iseloomulikku liikumisvajadust ning muu looma terviseks ja heaoluks vajaliku (LoKS § 3 lg 2). Reguleeritud on ka looma äravõtmise eritingimused seoses juriidilisest isikust loomaomaniku suhtes algatatud pankrotimenetlusega (LoKS § 64¹), mis sai seadusesse lisatud seoses pankrotimenetlusega, kus Veterinaar ameti käskkirjaga võeti võlgnikult loomapidamisõigus ära ja anti

⁶² Vrd haldusorgani loa andmise menetlusega halduskohtumenetluse seadustiku § 264 jj.

⁶³ Vt ERR 12.04.2015 <http://www.err.ee/533109/kehtna-vallas-loodi-pankrotistuva-seafarmi-juures-pretседent> 16.11.2017.

⁶⁴ Vt TsÜS § 49 lg 3, PankrS § 108 lg-d 2 ja 3, TMS § 66 lg 1 p 4, § 67.

⁶⁵ Loomakaitseadus (LoKS) – RT I 2001, 3, 4; RT I, 16.06.2016, 13.

⁶⁶ Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saabunud Maaeluministeriumi [ettepanek](#).

kohalikule omavalitsusele, kellele tekitas see raske finantsolukorra, mistõttu hüvitati hiljem kohalikule omavalitsusele tekkinud kulud reservfondist⁶⁷. Rey seafarmi pankrotimenetluses tekkis sarnane olukord ning enne pankroti välja kuulutamist anti mõneks ajaks loomade pidamise kohustus kohalikule omavalitsusele (LoKS § 64 lg 2). Maaeluministerium tõi välja, et loomapidaja maksejõuetuse korral on peamine probleem, kuidas tagada ajutisele pankrotihaldurile või pankrotihaldurile piisavad vahendid loomade pidamiseks, kui võlgniku enda vara arvelt ei ole võimalik loomi nõuetekohaselt pidada. Samuti tekitas küsimusi see, kuidas oleks võimalik rahuldada eelisjärjekorras nõuded, mis tulenesid sellest, et kolmas isik andis vahendid loomade pidamiseks. Kehtiva õiguse täpsustamine ja täiendamine on vajalik, sest vastasel juhul võib olla ebaselge, millises järjekorras tuleks kohaliku omavalitsuse või riigi kantud loomapidamiskulud hüvitada. Kui leida, et need tuleb hüvitada samal määral teiste võlausaldajate nõuetega, siis ei oleks välditud olukordi, mis panevad kohaliku omavalitsuse raskesse finantsolukorda. Probleemi on asjakohane analüüsida, sest näitest nähtus, et probleemid tekivad mingite ajavahemike tagant uuesti ning kehtiv õigus ei taga süsteemset lahendust. Valitsuse reservfondide eraldamine ei ole jätkusuutlik lahendus kõikide olukordade tarbeks.

2.2 Lahendusvõimalused

a) maaeluministeriumi välja pakutud lahendused ja sellele saabunud seisukoht

Maaeluministerium pakkus välja järgmised lahendusvariandid:

- võimaldada kanda ajutise pankrotihalduri tasu, kulutuste ja pankrotimenetluse kulude katteks avatavale deposiidikontole sihtotstarbeliseks kasutamiseks (loomade nõuetekohaseks pidamiseks) mõeldud raha;
- käsitada põllumajandusloomade nõuetekohaseks pidamiseks tehtud kulud võlgniku vara säilimise tagamiseks ja majandustegevuse jätkamiseks vajalike pankrotimenetluse kuludena, mis annaks võimaluse nõuda kulutuste hüvitamist enne võlausaldajatele jaotise alusel maksete tegemist;
- käsitada loomapidamisega seotud kulud massikohustusena, mille kandmisest ei või haldur keelduda ja mille hüvitamist saaks nõuda enne võlausaldajatele jaotise alusel maksete tegemist;
- anda loomapidamisnõuete rikkumisel loomapidamiskohustus kohalikule omavalitsusele, kuid võimaldada nende kulutuste hüvitamist nõuda enne võlausaldajatele jaotise alusel raha väljamaksmist.⁶⁸

Tagasisidena maaeluministeriumi ettepanekutele tõi Kohtutäiturite- ja Pankrotihaldurite Koda⁶⁹ (*Koda*) välja, et haldurid kasutavad ka praegu pankrotiseaduses ette nähtud võimalusi vara säilimisel kulude katmiseks, kuid saavad kulutusi teha vaid pankrotivara arvel. Sealjuures antakse ka võlausaldajatele võimalus kanda deposiidikontole raha, kuid tavaliselt ei anna võlausaldajatelt täiendavate vahendite küsimine tulemust. Vastuses leiti, et riigieelarveliste vahendite kaasamine on seetõttu üldjuhul asjakohane ja sihtotstarbelise deposiidikonto avamine on üks võimalikke lahendusi. Lisaks leiti, et mõeldav on, kuid põhjalikumalt analüüsi vajab LoKS § 64 lg 2 täiendamine selliselt, et kohaliku omavalitsuse loomapidamiseks tehtud kulud rahuldataks teistest võlausaldajatest eespool, kuid pärast kõikide teiste pankrotivara valitsemise, müügi ja säilitamiseks vajalike kulude katmist kogu ulatuses, ka pandieseme müügist saadud tulude arvel. Vastuses leiti, et enne pankroti välja kuulutamist tehtud omavalitsuse kulutusi ei saa pidada massikohustusteks, sest need ei ole tekkinud pankrotimenetluse ajal.

⁶⁷ Vt maaeluministeriumi [ettepanek](#), lk 2: „Lääne-Viru Maakohus kuulutas oma 22. juuni 2004 otsusega välja AS-i Tamsalu Veskid pankroti. Tamsalu valla tehtud kulutused kanade pidamiseks (241 529 krooni) tekitasid vallale raske finantsolukorra ja seetõttu hüvitati Tamsalu vallale tehtud kulutused Vabariigi Valitsuse 12. oktoobri 2004. a korraldusega nr 754 Vabariigi Valitsuse reservi vahenditest.“

⁶⁸ Vt maaeluministeriumi [ettepanek](#).

⁶⁹ Vt maaeluministeriumi ettepaneku [lisas](#) toodud Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja arvamus.

b) lahendusvõimalused lähtudes esitatud seisukohtadest

Loomade nõuetekohase pidamise kohustuse kuuluvus

Olukorras, kus pankrotivarasse kuuluvad loomad, on asjakohane küsimus, kellel on loomapidamisõigus ja kohustus loomade nõuetekohane pidamine tagada. Üldiselt on loomapidamisega seotud kohustuste täitmine loomi kasvatava võlgniku ülesanne. Kui võlgnikult on aga loomapidamisõigus ära võetud, siis annab korraaitseorgan loomad üle kohalikule omavalitsusele, kes peab loomade nõuetekohase pidamise tagama (LoKS § 64 lg 2). Loomapidaja maksejõuetuse korral tuleb kõne alla ka ajutise halduri ja pankrotihalduri kohustus loomi pidada.

Arvestades, et halduri ülesanne on tagada pankrotivara säilimine ja vajadusel ettevõtte tegevuse jätkumine, võib asuda seisukohale, et kui pankrotivarasse kuuluvad loomad, kuulub ajutise halduri ja pankrotihalduri ülesannete hulka loomade nõuetekohase pidamise tagamine. Ka Koja vastuses ei olnud sellele vastuväiteid toodud. Arvestades seda, kuidas kehtivas õiguses on reguleeritud ajutise halduri ja pankrotihalduri ülesannete sisu, kuhu on hõlmatud ka vara säilitamine⁷⁰, ei vaja pankrotiseaduse regulatsioon selles osas täiendusi. Ka olukorra jaoks, mil loom on võlgnikult enne pankrotimenetluse algust ära võetud loomapidamisnõuete korduva rikkumise tõttu, on ette nähtud eriregulatsioon, mille kohaselt tagastatakse loomad võlgnikule, kui loomaomaniku suhtes algatatakse pankrotimenetlus ja looma äravõtmise põhjused loetakse äralangenuks (LoKS § 64¹).

Loomade nõuetekohase pidamise kulud võlgniku kuludena

Küsimus on selles, kes ja mille arvel peab loomapidamiseks vajalikud kulud kandma loomaomaniku pankrotimenetluse korral ning kui neid ei kanna võlgnik, siis millises korras saab kulud kandnud isik nende hüvitamist nõuda. Võimalikud lähenemised on, et kulud kannab võlgnik, võlausaldaja, riik või kohalik omavalitsus. Kuni võlgnikul on loomapidamisõigus, peab kulud kandma võlgnik. Kui loomapidamisõigus võlgnikult ära võetakse, on ette nähtud eriregulatsioon, mille kohaselt kannab kulud kohalik omavalitsus asendustäitmise korras ning saab tehtud kulutuste hüvitamist nõuda asendustäitmise ja sunniraha seaduse⁷¹ § 15 lg 1 kohaselt⁷². Kohalikule omavalitsusele on antud võimalus otsustada, kuidas loomade pidamise korraldada, ta on võimalik sõlmida vajadusel haldusleping või võtta äravõetud loomade pidamise finantseerimiseks riigilt laenu⁷³.

Loomapidaja pankrotimenetluse korral on loomapidajal, kas loomapidajana loomade ülalpidamiseks vajalike kulude kandmise kohustus või juhul, kui loomad pankrotimenetluse korral loomapidajale tagastatakse, kandub selline kohustus võlgnikule tagasi (LoKS § 64¹). Loomapidamise kulud tuleb sel juhul kanda võlgniku pankrotivara arvel, sest tegemist on vara valitsemiseks ja säilitamiseks vajalike kuludega. Kuni pankrotivara loomade nõuetekohaseks pidamiseks pankrotivara jätkub, ei tekita kulude kandmine ka küsimusi. Loomapidamise korraldab haldur, kes saab kulud katta vajadusel jookvalt pankrotivara arvel (PankrS § 66 lg 3).

Kahtlusi võib tekitada, kas loomapidamiseks tehtud kulutusi tuleks käsitada massikohustustena või pankrotimenetluse kuludena⁷⁴. Õiguskirjanduses on leitud, et eelkõige ongi keeruline eristada ajutise

⁷⁰ Vt PankrS § 22 lg 1 p 4; § 55 lg 3 p-d 1 ja 2, § 124 lg 2.

⁷¹ Asendustäitmise ja sunniraha seadus (ATSS) – RT I 2001, 50, 283; RT I, 12.07.2014, 29.

⁷² Vt loomakaitseseaduse, põllumajandusloomade aretuse seaduse ja loomatauditõrje seaduse muutmise seaduse eelnõu [689 SE](#) algteksti lõpus olev seletuskiri.

⁷³ Vt LoKS § 64 lg 6 ja loomakaitseseaduse, põllumajandusloomade aretuse seaduse ja loomatauditõrje seaduse muutmise seaduse eelnõu [689 SE](#) algteksti lõpus olev seletuskiri.

⁷⁴ Vt PankrS § 146 lg 1 p-d 3 ja 4 massikohustused nt PankrS § 148 lg 1 p-d 1 ja 3 mõttes või pankrotimenetluse kulud § 150 lg 1 p 5 mõttes.

halduri ja pankrotihalduri menetluse ajal tehtud kulutusi ja halduri poolt tehtud kulutusi enda ülesannete täitmiseks. Leitud on, et igal juhul saavad massikohustused tekkida vaid pankrotimenetluse ajal ning seega on kõik ajutise halduri tehtud kulutused pankrotimenetluse kulud⁷⁵. Välja on pakutud, et muid kulusid saab eristada lähtudes sellest, kas tegemist on ülesandega, mida haldur täidab võlgnikku esindades (eelkõige võlgniku majandustegevuse jätkamine, aga ka pankrotivara valitsemine, vara müük jm), või ülesandega, mida haldur täidab enda nimel pankrotimenetluse korra kohaseks toimumiseks⁷⁶. Eelnevat arvestades võib pidada loomapidamisega seotud kulutusi pigem võlgniku tegevuse jätkamisega seotud võlgniku huvides tehtud kuludeks ja seega massikohustusteks, kuid ajutise halduri kulusid tuleks siiski käsitada pankrotimenetluse kuluna.

Loomade nõuetekohase pidamise kulud võlausaldaja kuludena

Kui võlgniku pankrotivarast loomapidamiskulude katteks raha ei jätku, siis on loomade nõuetekohase pidamise tarbeks vajalik, et kulud kannaks kolmas isik, kas võlausaldaja või riik. Kehtiv õigus näeb võlausaldajatele ette võimaluse kanda raha deposiidile justkui ettemaksuna ajutise halduri tasu ja kulude või pankrotimenetluse kulude katteks. Deposiidina tasutud summa tagastamist saab selle tasunud isik nõuda eelisjärjekorras enne võlausaldajatele jaotise väljamaksmist pankrotimenetluse kuluna⁷⁷. Deposidi küsimise võimalust praktikas Koja kinnitusel ka kasutatakse, kuid tulemuse annab see harva, sest võlausaldajad ei ole deposiidi tasumisest huvitatud⁷⁸.

Loomade nõuetekohase pidamise kulud riigi või kohaliku omavalitsuse kuludena

a) Loomade nõuetekohase pidamise kulud kohaliku omavalitsuse kohustusena

Arvestades, et olukorras, kus võlgniku pankrotivarast loomade nõuetekohaseks pidamiseks raha ei jätku ning võlausaldajad kulude kandmises osaleda ei soovi, jääb üle kolmanda võimalusena see, et kulud kannab riik või kohalik omavalitsus. Kulude kandmisel oleks aga sel juhul vajalik, et riigil või kohalikul omavalitsusel oleks õigus nõuda kantud kulude tagastamist eelisjärjekorras pärast seda, kui loomade müügist või realiseerimisest on laekunud raha.

Kehtivast LoKS ja PankrS regulatsioonist ei tulene kohalikule omavalitsusele otseselt loomapidamise kulude kandmise kohustust loomapidaja pankrotimenetluse korral, kulud peaks kandma võlgnik, sest looma äravõtmise tingimused loetakse loomapidaja pankroti korral äralangenuks (LoKS § 64¹). Praktikas on aga kohalikule omavalitsusele sellise kohustuse pannud Veterinaar- ja Toiduamet⁷⁹. Arvestades, et nii Maaeluministerium kui ka Koda pidasid mõistlikuks lahendust⁸⁰, et loomapidamiskulude kandmise kohustus loomapidaja pankroti korral oleks kohalikul omavalitsusel või riigil, on esiteks vajalik sätestada seaduses eeldused, millal kohalikul omavalitsusel või riigil selline kohustus tekib. Korraldus võiks olla sarnane nagu siis, kui loomapidajalt võetakse loomad ära väljaspool pankrotimenetlust (LoKS § 64), kuid kohalik omavalitsus või riik ei saaks sellisel juhul otsustada loomapidamise korralduse üle, pädevus oleks halduril. Kulutuste hüvitamist ei saaks kohalik omavalitsus või riik nõuda asendustäitmise korras, vaid loodava pankrotimenetluse eriregulatsiooni alusel.

⁷⁵ Vt K. Kerstna-Vaks. Pankrotimenetluse kulud – vältimatu osa pankrotimenetlusest. – Juridica 2008/**VII**, lk 391.

⁷⁶ *Op cit.* Juurde võib lisada, et arvestades pankrotiseadust muudeti 2010. a pärast artikli kirjutamist ja halduri positsiooni määratlemisel mindi üle ametiteooriale (vt Kohtutäiturite seaduse eelnõu 462 SE [seletuskiri](#), lk 55.), ei ole enam täpne rääkida võlgniku esindamisest või eristada kulusid lähtudes sellest, kelle nimel need tehtud on. Siiski aitab määratlus eristada halduri enda tegevuse korraldamisega seotud ülesannetest tekkinud kulusid ja võlgniku tegevusega seotud kulusid.

⁷⁷ Vt PankrS §-d 11 30, § 146 lg 1 p 4, § 150 lg 1 p 6.

⁷⁸ Vt maaeluministeriumi ettepaneku [lisas](#) toodud Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja arvamus.

⁷⁹ Vt maaeluministeriumi [ettepanek](#) ja nt ERR 12.04.2015 <http://www.err.ee/533109/kehtna-vallas-loodi-pankrotistuva-seafarmi-juures-pretседent> 16.11.2017.

⁸⁰ Vt maaeluministeriumi [ettepanek](#) ja maaeluministeriumi ettepaneku [lisas](#) toodud Koja arvamus.

- Senist praktikat arvestades on võimalik kohaliku omavalitsuse või riigi loomapidamiskulude kandmise kohustuse tekkimise eeldused siduda Veterinaarameti otsuse või ettekirjutuse tegemisega, täiendused võib teha LoKS § 64¹. Arvestades kohaliku omavalitsuse või riigi loomapidamiskulude kandmise kohustuse subsidiaarsust võib eeldustena juurde lisada asjaolu, et pankrotivarast ei jätku loomapidamiskulude katteks ning kohus on määrusega andnud võlausaldajatele võimaluse raha deposiiti kanda, kuid deposiiti ei ole summasid laekunud.
- Eelduste sõnastamisel peab silmas pidama, et eeldused võimaldaksid loomapidamise kulude hüvitamist paindlikult ja piisavalt kiiresti nõuda. Sellega seoses võib olla asjakohane reguleerida ka kohtu, ajutise halduri või pankrotihalduri, Veterinaar- ja Toiduameti ning riigi ja kohaliku omavalitsuse vastastikust teavitamiskohustust.
- Arvestades, et loomade müügi või realiseerimisega võib kohaliku omavalitsuse või riigi kohustus tagada vahendid loomade nõuetekohaseks pidamiseks ära langeda, tuleks reguleerida ka eeldused ja kord, millal kohaliku omavalitsuse või riigi kohustus lõpeb.

b) Loomade nõuetekohase pidamise kulude kohalikule omavalitsusele hüvitamise kord

Kui kohalikule omavalitsusele või riigile on loomapidaja pankrotimenetluses läinud üle kohustus tagada loomade nõuetekohase pidamise kulude katmine, on järgmine küsimus tehtud kulutuste hüvitamise kord. Ühe võimalusena pakkus maaeluministerium välja võimaluse luua eraldiseisev loomade ülalpidamiseks ette nähtud deposiitkonto ning kohalikule omavalitsusele või riigile kantud kulude hüvitamine sarnaselt pankrotimenetluses deposiidi tasunud võlausaldajale pankrotimenetluse kuludena. Sealjuures märkis Koda, et õige ei oleks käsitada kohaliku omavalitsuse kulusid, mis on tekkinud enne pankroti välja kuulutamist massikohustustena. Arvestades sarnast seisukohta õiguskirjanduses, on Koja seisukoht ka põhjendatud. See ei välistaks iseenesest aga pärast pankroti välja kuulutamist tehtud kohaliku omavalitsuse või riigi kulutuste käsitamist massikohustustena. Siiski on ilmselt õigem käsitada kohaliku omavalitsuse või riigi tehtud kulutusi pankrotimenetluse kuludena, sest massikohustuste definitsioon hõlmab halduri mitte võlausaldaja tehtud kulutusi.

1) Kui kohustus kulud kanda on kohalikul omavalitsusel, tuleks pankrotiseadust täiendada regulatsiooniga sihtotstarbelise deposiitkonto kohta, millele kohalik omavalitsus kannaks loomade nõuetekohaseks pidamiseks vajalike kulude kandmiseks rahasumma.

- Kohalik omavalitsus peaks saama loomade nõuetekohaseks pidamiseks tehtud kulude hüvitamist nõuda pankrotimenetluse kuludena.
 - Pankrotimenetluse kulude loetelu tuleks täiendada kohaliku omavalitsuse sihtotstarbelisele kontole kantud rahasummaga.
 - Arvestades olukordi, mil loomi on pankrotivara hulgast arvukalt ja asjaolu, et kohalik omavalitsusel ei pruugi jätkuda piisavalt raha, tuleks sarnaselt LoKS §-le 64 ette näha ka LoKS §-s 64¹ võimalus võtta kohustuste täitmiseks riigilt laenu.
- Alternatiivselt, kui leida, et kohalik omavalitsus peaks saama oma nõude rahuldatud eespool pankrotimenetluse kulusid samas järjekorras massikohustustega, siis oleks õigustehniliselt kaks võimalust:
 - Sätestada sihtotstarbelist deposiiti käsitlevas PankrS sättes, et kohaliku omavalitsuse kulud on massikohustus, sõltumata sellest, kas need on kantud enne või pärast pankroti välja kuulutamist. Sellisena muudetak massikohustuse mõiste küll ebatäpsemaks kuid, kohaliku omavalitsuse loomapidamiskulud saaks lugeda massikohustuseks PankrS § 148 lg 1 p 5 mõttes. Lahendus eeldab viidatud punkti sõnastus arvestades, et massikohustusena reguleeritakse kulud pankrotiseaduses.

- Teine võimalus oleks sarnaselt PankrS § 147 regulatsioonile elatise kohta teha uus säte kohaliku omavalitsuse kantud loomapidamiskulude kohta ning täiendada vastavalt väljamaksete järjekorda PankrS §-s 146.

2) Kui kohustus kulud kanda oleks riigil, siis tuleks ette näha samuti regulatsioon sihtotstarbelise deposiitkonto kohta, määratleda riigile kulutuste hüvitamise kas pankrotimenetluse kuludena või eelisnõudena (massikohustus või eripärane nõue), kuid välja tuleks jätta laenu küsimise võimalus. Maaeluministeeriumi seisukohas viidati, et planeeritakse muudatusi, mille järgi oleks ülalpidamiskulude katmine riigi kohustus. Kui plaan on jõus, tuleks muudatused teha lähtudes sellest, et riik kannab kulud. Kui soov ei leidnud toetust, tuleks valida kohalike omavalitsuste jaoks kirja pandud lahendus.

Vahekokkuvõte

Olukorras, kus võlgniku pankrotivarast ei jätku loomade nõuetekohaseks pidamiseks pankrotivara, võlausaldajad ei soovi deposiiti tasudes kulude kandmises osaleda, kuid loomapidamisnõudeid rikutakse, võiks loomapidamise kulude kandmise kohustus tekkida kohalikul omavalitsusel või riigil. Selleks tuleb seaduses sätestada eeldused, mille täitmisel kohalikul omavalitsusel või riigil loomapidaja pankroti korral loomapidamiskulude kandmise kohustus tekib ja millal see lõpeb. Eeldused peaksid olema paindlikud ja võimaldama kiiret reageerimist. Reguleerida võiks ka vastastikust teavitamiskohustust. Muudatused tuleks teha PankrS-sse ja LoKS § 64¹.

Kulutuste hüvitamise võiks olla korraldatud analoogselt LoKS §-ga 64, kuid asendustäitmise asemel, hüvitataks kulutused pankrotiseaduse eriregulatsiooni alusel. PankrS-sse tuleks teha erisäte sihtotstarbelise deposiitkonto kohta ja reguleerida kohaliku omavalitsuse või riigi loomapidamiskulude kandmise kohustuse katteks makstud raha hüvitamist kas pankrotimenetluse kulu, massikohustuse või eripärase nõudena väljamaksete järjekorras.

IV Ühisomand täite- ja pankrotimenetluses ning abikaasa positsioon

1. Sissejuhatuseks ühisomandist ja abikaasa positsioonist täite- ja pankrotimenetluses

Olukorras, kus võlgnik on füüsiline isik, ei ole harvad juhud, mil ta on abielus ning varale sissenõude pööramisel või maksejõuetusmenetluse läbiviimisel tuleb võlgniku abikaasa asjaõigusliku ja perekonnaõigusliku positsiooniga arvestada. Küsimus abikaasa positsioonist tõusetub nii võlgniku varale sissenõude pööramisel täitemenetluses, kuid ka pankrotimenetluses, sellele järgnevas kohustustest vabastamise menetluses või võlgade ümberkujundamise menetluses. Lisaks abikaasadele, kelle kohta sisaldub nii täitemenetluse seadustikus kui ka pankrotiseaduses eriregulatsioon, ja kellele kuuluvad esemed võivad olla ühisomandis, tõusetuvad ühisomandist tulenevate piirangutega seotud küsimused ka muudel juhtudel, mil seadus näeb ette ühisomandi tekkimise.

Asjaolu, et võlgniku vara kuulub ühisomandisse toob võlausaldaja jaoks kaasa, et tal on suurem hulk isikuid, kelle vastu nõue suunata. Sealjuures ei taga aga isikute arvu suurenemine, et samavõrd suureneks vara hulk, millele võlausaldaja saab sissenõude pöörata. Võlausaldaja peab piirduma ikkagi võlgniku osaga ühisomandist ning erikokkuleppe puudumisel ei saa ta enda nõuet võlgnikuks mitteoleva ühisomaniku vastu maksma panna. Eelnev koos ühisomandi olemusest tulenevate piirangutega toob kaasa, et võlausaldajal on märksa raskem enda nõuet maksma panna võrreldes olukorraga, mil võlgniku osa ühisomandist oleks võlgniku ainuomandis. Ühisomanike tugeva seotuse eesmärk on nende kaitse tagamine omavahelistes suhetes ja suhetes kolmandate isikutega. Täite- ja pankrotimenetluse regulatsioon peaks tagama, et kui nõuded suunatakse ühisomandis oleva eseme vastu toimuks see selliselt, et sekkutaks võimalikult vähesel võlgnikuks mitteoleva ühisomaniku elukorraldusse ja tekiks võimalikult väike omandiõiguse riive. Täite- ja pankrotimenetluses on reguleeritud ühisomandi arvel kohustuste täitmine, millega lisaks seondub ka abikaasa kohta sätestatud eriregulatsioon.

2. Ühisomand täite- ja pankrotimenetluses kehtivas õiguses

2.1 Kaasusgrupid

Kuivõrd ühisomand saab tekkida üksnes seaduses ette nähtud juhtudel⁸¹, on võimalik välja tuua kaasusgrupid, millal ühisomandi arvel nõuete rahuldamise küsimus saab kerkida. Peamiselt on asjakohased juhud, mil võlgnik on füüsiline isik ja lahendamist vajavad perekonna- või pärimisõiguslikud küsimused. Juriidilisi isikuid puudutab ühisomand juhul, kui juriidiline isik on üks kaaspärijatest või kui juriidiline isik on sõlminud seltsingulepingu.

Füüsilisest isikust võlgnik

- füüsilisest isikust võlgnik on sõlminud abielu ning jätnud kas varasuhte valiku lahtri tühjaks või valinud varaühisuse varasuhte (PKS § 24 lg 2);
- füüsilisest isikust võlgnik on notariaalselt tõestud vormis registreerinud kooselu ja valinud varasuhteks varaühisuse (KooS § 16);
- füüsilisest isikust võlgnik on elanud mitteabielulises kooselus ja on sõlminud kirjaliku seltsingulepingu või tuvastatakse asjaolude pinnalt, et elukaaslaste vahel oli seltsinguleping (VÕS § 580 jj) ning seltsinglaste erikokkulepete puudumise tõttu kuulub seltsinguvara seltsinglaste ühisomandisse (VÕS § 589 lg 1)⁸²;

⁸¹ AÕS-I komm I/Varul (2014) § 70, lk 288.

⁸² Riigikohtu praktikas on leitud, et VÕS § 589 lg 1 on dispositiivne norm, ja märkinud lisaks, et seltsinglased võivad ka ühisvara soetamise kokkuleppel välistada. Vt Riigikohtu 14. detsembri 2011. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-128-11](#), p 20 ja Riigikohtu 3. detsembri 2014. a otsust tsiviilasjas nr [3-2-1-109-14](#), p 17.

- füüsilisest isikust võlgnik on surnud täite- või pankrotimenetluse ajal ning tema asemele on menetlusse astunud tema füüsilisest isikust pärijad, kes on võlgnikule kuulunud vara ühisomanikud (PärS § 147) või juht, mil pärandaja suri enne täite- või pankrotimenetlust, kuid pärandvara ei ole veel jagatud, see kuulub kaaspärijatele ühiselt ning võlausaldaja soovib pärandvara suhtes nõuet maksmata panna või pärandvara pankrotimenetlust algatada.

Juriidilisest isikust võlgnik

- juriidilisest isikust võlgnik on sõlminud seltsingulepingu, millega ei ole seltsinguvara omandiõigusliku kuuluvuse osas erikokkuleppeid sõlmitud⁸³ ning seaduse alusel kuulub võlgniku ja teise seltsinglase vara ühisomandisse;
- füüsilisest isikust võlgnik on surnud täite- või pankrotimenetluse ajal, tal on mitu pärijat, kes ei ole pärandvara veel jaganud ja on seetõttu pärandvarasse kuuluvate esemete ühisomanikud (PärS § 147) ning siinjuures on üks kaaspärijatest juriidiline isik. Teine juht on olukord, mil pärandaja suri enne täite- või pankrotimenetlust, kuid pärandvara veel ei jagatud, see kuulub ühiselt kaaspärijatele, kellest üks on juriidiline isik, ning võlausaldaja soovib pärandvara suhtes nõuet maksmata panna või pärandvara pankrotimenetlust algatada.

2.2 Ühisomandi arvel nõuete rahuldamine võlausaldaja perspektiivist

Täitemenetluses võib juhul, kui võlgnik on vaid üks ühisomanikest, olla ühisomandis olevale esemele sissenõude pööramine piiratud. Ühisomandile sissenõude pööramiseks võib vajalik olla ka ühisomandis oleva eseme või esemete kogumi jagamine. Seadus sätestab, et seltsinguvarale sissenõude pööramiseks peab seltsingulepingu üles ütlema⁸⁴. Sissenõudjal on ka võimalik aasta jooksul pärast täitemenetluse ebaõnnestumist võlgniku lahusvara arvel, esitada hagi abikaasade ühisvara jagamiseks (TMS § 14 lg 2). Erandjuht täitemenetluses, mil sissenõude pööramine võlgniku osale ühisomandist ei ole põhimõtteliselt takistatud, on täitemenetluse jätkumine pärijate suhtes (TMS § 16) või olukord, mil sissenõudjal on mõlemat abikaasat kohustav täitedokument või võlgniku abikaasa nõusolek sissenõude pööramiseks ühisvarale (TMS § 14 lg 1).

Pankrotimenetluses on ühisomandisse kuuluva eseme arvel võlausaldajate nõuete rahuldamiseks vajalik üldreeglina ühisomand lõpetada. Haldurile on antud õigus nõuda kaasomandi, õiguse ühisuse või seltsingu lõpetamist ja vara jagamist, pärast mida kuulub pankrotivarasse võlgnikule jagamisel jääv osa (PankrS § 121 lg 1). Abikaasade varaühisuse korral on samuti vajalik ühisomandis olevate esemete kogumi jagamine, pärast mida kuulub pankrotivara hulka võlgniku osa ühisvarast (PankrS § 122).

Erandina toimub pankrotimenetlus ühisomanike suhtes ühiselt pärandvara pankrotimenetluses, mil nõuded suunatakse pärandvara vastu tervikuna selliselt, et puudutatud on kõik ühisomanikud, kes ei peaks olema küll ühiselt pankrotivõlgnikud⁸⁵. Abikaasade või registreeritud elukaaslaste ühisvarakogumi suhtes eraldi pankrotimenetluse liiki ette ei ole nähtud ning ühisvara suhtes ei viida läbi pankrotimenetlust ühiselt ka siis, kui mõlemad abikaasad on maksejõuetud. Viimases aspektis eristub pankrotimenetlus täitemenetlusest, mil ühisvara jagamata saab täitemenetluse läbi viia mõlema abikaasa suhtes võlgnikuks mitteoleva abikaasa nõusolekul või kui on olemas mõlemat abikaasat kohustav täitedokument (TMS § 14 lg 1).

⁸³ *Op cit.*

⁸⁴ TMS § 126, VÕS § 599, vt ka Vt ka P. Varul *et al* (koost). Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007 (*VÕS-I komm*) § 599, lk 690–691.

⁸⁵ Eestis ei ole pankrotivara ega pankrotis olev pärandvara käsitatav eraldiseisva juriidilise isikuna ega ka erilise juriidilise konstruktsioonina, millel on seaduses sätestatud õigused ja kohustused, mis tõstatab ühest küljest küsimusi halduri positsiooni kohta pankrotimenetluses, kuid pärandvara kontekstis tekitab ka küsimusi pärijate vastutuse kohta pärast pankrotimenetluse läbiviimist PärS § 130 lg 3 mõttes. Vt täpsemalt pankrotipesa kohta P. Viirsalu. Pankrotipesa problemaatika. – *Juridica* 2008/**VI**, lk 377–382

2.3 Ühisomandi arvel nõuete rahuldamine võlgniku perspektiivist

Täitemenetluses kaitseb võlgnikuks mitteolevat ühisomanikku keeld panna vaid ühe ühisomaniku vastu suunatud nõue maksma seltsinguvara suhtes (TMS § 15), kohtutäituri võimalus pöörata pärast abikaasade ühisvara jagamist sissenõue vaid võlgniku osale ühisomandist ning õigus nõuda abikaasade ühisvara jagamist vaid piiratud aja jooksul (TMS § 14 lg 2). Kui täitemenetluse võlgnik on surnud menetluse kestel, toimub täitemenetlus edasi pärandvara suhtes, misjuures peaks pärijate kaitse tagama piirang, et täitemenetluse saab enne pärandist loobumist või vastuvõtmist läbi viia üksnes pärandvara suhtes pärandaja kohustuste täitmiseks (TMS §-d 16, 17).

Pankrotimenetluses kaitseb pankrotivõlgnikuks mitte olevat isikut kaasomandi, õiguse ühisuse ja seltsingu lõpetamisel see, et pankrotivarasse arvatakse üksnes võlgniku osa varast (PankrS § 121 lg 1), pärijat kaitseb võimalus otsustada isiklikult pärandi vastuvõtmise või loobumise üle⁸⁶. Kui haldur ei ole aasta jooksul pankroti väljakuulutamise esitanud hagi võlgniku ja tema abikaasa ühisvara jagamiseks, saab võlgnik esitada ühisvara jagamise nõude ja osaleda menetluses hageja positsioonis, kuid peab sellest haldurit teavitama (PankrS § 122 lg 3).

Vahekokkuvõtte ühisomandi ja abikaasa positsiooni kohta täite- ja pankrotimenetluses

Enim puudutab kehtivas TMS-s ja PankrS-s olev ühisomandi regulatsioon võlgniku ja tema abikaasa ühisvara jagamisel, ette on nähtud ühisvara jagamise kord ja tähtajad. Reguleeritud on pärandist loobumisega seonduv ning nõuete rahuldamine seltsinguvara arvel, mis hõlmab nii juriidilistest kui ka füüsilistest isikutest seltsinglasi ja eelduslikult ka mitteabiellulises kooselus olevaid isikuid. Kehtiv õigus ei reguleeri toodud kaasusgruppide registreeritud elukaaslaste positsiooni täite- ja pankrotimenetluses, kaaspärijate õigusi ja staatust pankrotimenetluses ega täpsusta pärijate piiratud vastutuse eeldusi.

3. Ühisomandi regulatsioon täite- ja pankrotimenetluses teistes riikides

3.1 Ühisomandi regulatsioon teistes riikides

Ühisomandi kontseptsioon, mille kohaselt on ühisomand omand, mis kuulub kahele või enamale isikule üheaegselt kindlaksmääramata osades ühises asjas ning millele kohaldatakse kaasomandi kohta sätestatud (AÕS § 70 lg-d 4 ja 6), on kujutatud Šveitsi õiguse eeskujul⁸⁷. Ühisomandit tuleb eristada kaasomandist, mis on kahele või enamale isikule üheaegselt mõttelistes osades ühises asjas kuuluv omand (AÕS § 70 lg 3)⁸⁸. Ühisomandil on suur praktiline tähtsus Eestis eelkõige tulenevalt sellest, et abikaasade seadusjärgne varasuhe on varaühisus, ning ühisomandisse kuulub kaaspärijate vara (PKS § 25, PärS § 147).

Eesti eraõiguse kujundamisel eeskujuks olnud Saksa ja Šveitsi õiguses on aga ühisomandi tähendus perekonnaõiguslikes suhetes väiksem. Abikaasade seadusjärgse varasuhte alusel ei kuulu Saksamaal ja Šveitsis sarnaselt Põhjamaadele esemed abikaasade ühisomandisse. Põhjamaades on kasutusel edasilükatud varaühisuse süsteem ning Saksamaal ja Šveitsis vara juurdekasvu tasaarvestus (vt PKS § 40 jj), kus abikaasade ühist panustamist võetakse arvesse varasuhte lõppedes ja ebavõrdsus

⁸⁶ Arvestades, et pärandi vastuvõtmine või pärandist loobumine on pärija positsiooniga lahutamatult seotud õigus, mis ei osale õiguskäibes ega ole üleantav, ei oleks haldurile pärandist loobumise õiguse andmine ka mõeldav (vt eespool analüüsi ese).

⁸⁷ Šveitsi tsiviilseadustik – Schweizerische Zivilgesetzbuch (ZGB) art 652, vt ka art 654 lg 2. AÕS-Komm I/Varul (2014) § 70, lk 288.

⁸⁸ Vt AÕS § 70 lg 3, vrd Saksa tsiviilseadustiku – Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) BGBI. I S. 42, 2909; BGBI. I S. 2787 kaasomand (*Miteigentum*) §-d 1008–1011; kaasomand (*Miteigentum*) ZGB § 646. Ühisomand AÕS § 70 lg 4; Saksamaal (*Eigentum zur gesamten Hand, gemeinschaftliches Vermögen*), Šveits ZGB art 652 (*Gesamteigentum*).

lahendatakse rahaliste hüvituspõuetega⁸⁹. Naaberriikides Lätis ja Leedus ning Prantsusmaal on seadusjärgne varasuhe varaühisus⁹⁰.

Eestile sarnased ühisomandi tekkimise alused on reguleeritud näiteks Saksamaal. Peamised juhud on olukorrad, mil abikaasad on valinud varaühisuse varasuhte või lisaks otsustanud ka jätkuva varaühisuse kasuks, kus pärast varemurnud abikaasa surma astuvad tema asemele ta alanejad sugulased, kes oleksid ta seadusjärgsed pärijad ning ühisvara moodustub üleelanud abikaasa ja alanejate vahel⁹¹. Ühisomand tekib ka pärijate vahel, kui pärijaid on mitu, mil pärandvaras olevad esemed kuuluvad ühiselt kaaspärijatele ning samuti tekib ühisomand seltsingulepingu korral. Eraldi on reguleeritud (õiguse) ühisus, mida nimetatakse kaasomandiühisuseks, kuid kus sõltuvalt ühisusest võib see tähendada sarnaselt Eesti kaaspärijate ühisusele seda, et ühisuse osa on kaasomandis, kuid konkreetsed esemed kuuluvad ühisuse liikmete ühisomandisse⁹².

Prantsusmaal on varaühisus abikaasade seadusjärgne varasuhe ning seda on võimalik veelgi laiendada, näiteks saavad abikaasad kokku leppida täielikus varaühisuses klausliga, et üleelanud abikaasa saab endale ka varemurnud abikaasa vara pärast surma (vt CC art 1526). Soomes ei jagata abikaasade vara praktikas tavaliselt üldse enne seda, kui surnud on mõlemad abikaasad. Läbi viiakse küll varem surnud abikaasa pärimismenetlus, kuid üleelanud abikaasa saab kasutada õigust valitseda abikaasade ühisvaras olnud vara kuni surmani iseseisvalt. Kui surnud on ka üleelanud abikaasa, siis jagatakse kogu abikaasade ühisvarasse kuulunud abikaasade pärijate vahel eeldades, et kummagi abikaasa pärijatel on õigus poolele ühisvara väärtusest⁹³. Lisaks perekonnaõiguslikele suhetele ja kaaspärijate ühisusele on ühisomandi regulatsioon olnud näiteks Šveitsis asjakohane ka ehituskonsortsiumide, tööühenduste ja isikuühenduste suhetes⁹⁴. Ka Saksamaal võivad ühisuse liikmed olla hoopis juriidilised isikud.

3.2 Ühisomand täite- ja pankrotimenetluses teistes riikides

a) ühisvara jagamise korraldus täite- ja pankrotimenetluses teistes riikides

Kui Eestis on täitemenetluses sissenõude pööramiseks ühisomandis olevatele esemetele vajalik üldjuhul täitedokument kõigi ühisomanike vastu seltsinglaste ja abikaasade puhul (TMS § 14 lg 1, § 15), siis eripärasena on võlausaldajale antud võimalus nõuda abikaasade ühisvara jagamist, et nõue rahuldada selle ühisvaraosa suhtes, millele oleks õigus võlgnikul (TMS § 14 lg 2). Saksamaal ei ole sissenõudjale ühisvara jagamise nõudeõigust täitemenetluses antud ning üldjuhul peab tal olema täitedokument kõigi ühisomanike vastu, olgu tegemist abikaasade või pärijatega (§ 736, § 740 lg 2, § 747 ZPO⁹⁵).

⁸⁹ Vt riikide ülevaade Paarid Euroopas: <http://www.coupleseurope.eu/et/>. Soome *abieluseadus – avioliittolaki* 13.06.1929/234 §-d 34, 35, 52, 53 jj vt seaduse *tõlge*. Rootsis *Äktenskapsbalk* (1987:230) art 1 lg 3, art 7, art 9. Šveitsis ZGB on art 181 kohaselt seadusjärgne varasuhe *Errungenschaftsbeteiligung*, võimalik on varaühisus (*Gütergemeinschaft*) valida ZGB art 221 jj, Saksamaal on seadusjärgne varasuhe *Zugewinnngemeinschaft*, vt § 1363 BGB jj ja *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (BGBEG)* – BGBl. I S. 2494; BGBl. I S. 2787 art 234 § 4 lg 1, võimalik on valida varaühisuse varasuhe § 1416 BGB jj, mil tekib ühisomand(-vara) (*gemeinschaftliches Eigentum/Vermögen*).

⁹⁰ Vt riikide ülevaade Paarid Euroopas: <http://www.coupleseurope.eu/et/>. Läti tsiivilseadus *Civillikums* § 89 jj, *tõlge*; Leedu tsiivilkoodeks *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas* § 3.87 jj *tõlge*; Prantsusmaa tsiivilkoodeks *Code Civil* (CC) artiklid 1400-1491.

⁹¹ Varaühisuse varasuhe *Gütergemeinschaft*, vt § 1416 BGB jj; jätkuv varaühisus *fortgesetzte Gütergemeinschaft* vt § 1483 BGB jj.

⁹² Vt *Erbengemeinschaft* §-d 2032–2041 BGB; *Gesellschaftsvertrag*, vt § 718 BGB, *Gemeinschaft*, vt § 741 BGB, vt ka §-d 741 ja 747 BGB ja MüKoBGB/Karsten Schmidt, 7. Aufl. 2017, BGB § 741 jj kommentaarid.

⁹³ Soome *abieluseadus – avioliittolaki* 13.06.1929/234 §-d 34, 35, 52, 53 jj; vt ka www.coupleseurope.eu/et/.

⁹⁴ M. Häusermann, K. Stöckli. Gesamteigentum in der Zwangsverwertung. – *Schweizer Treuhänder* 1994/*VII, VIII*, lk 591; vt *Gemeinschaft* ZGB art 366 jj; *einfache Gesellschaft* ZGB art 530 jj; *Kollektivgesellschaft* ZGB art 552; *Kommanditgesellschaft* ZGB art 594; *Erbengemeinschaft* ZGB art 602 jj.

⁹⁵ Saksa tsiivilkohtumenetluse seadustik – *Zivilprozessordnung (ZPO)* BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; BGBl. I S. 2745.

Näiteks ei saa Saksamaal võlausaldaja olukorras, kus tal on täitedokument üksnes ühe kaaspärija vastu nõuda enne kui pärandvara on jagatud, et sissenõue pöörataks pärandvarale (§ 747 ZPO, § 2032 BGB). Kui võlausaldajal ei ole täitedokumenti kõigi pärijate vastu, siis ta ei saa nõuda nõude rahuldamist konkreetse pärandvarasse kuuluva eseme arvel, vaid saab sissenõude pöörata üksnes kaaspärija õigusele mõttelisele osale pärandvarast⁹⁶. Sissenõude pööramiseks ühisvarale ei pea võlausaldajal olema küll kaaspärijate vastu ühist nõuet ühest täitedokumendist tulenevalt. Piisab, kui pärijad vastutavad kohustuse eest solidaarvõlgnikena. Sealjuures peab aga arvestama võimalusega, et kui pärija vastutus on pärandvara väärtusega piiratud, saab ta esitada sellest tuleneva vastuväite (§-d 780, 781 ZPO).⁹⁷ Ka abikaasade ühisvarale sissenõude pööramiseks peab sissenõudjal olema täitedokument mõlema abikaasa vastu (§ 740 lg 2 ZPO). Erisused võivad kaasneda siis, kui vara valitsemise õigus on antud ühele abikaasale (vrd PKS § 28 lg 2, § 29 lg 2 § 30 lg 1). Erinevalt Eestist kaasnevad Saksamaal varaühisuse varasuhtes ühele abikaasale vara valitsemise õiguse andmisega muutused ka abikaasade vastutuse jagunemisel, mis toovad kaasa erisused varale sissenõude pööramisel täitemenetluses ja nõuete rahuldamisel pankrotimenetluses⁹⁸.

Kinnisasjade kohtulikaks sundjagamiseks on Saksamaal sätestatud eriseadus⁹⁹, kus on reguleeritud ka ühises omandis olevate kinnisasjade, kinnisajaõiguste või laevade jagamine, kui ese on ühise omandis, reguleeritud on ka menetluse peatamise võimalusi. Ühise lõpetamise ja vara jagamise nõude saavad esitada ühise liikmed¹⁰⁰. Täitemenetluse kohta ühise korral on öeldud, et vaatamata sellele, et valitseva seisukoha järgi on arestitav ühise lõpetamise nõue, on selle arestimine tarbetu, kuid arestida peaks saama õigust mõttelisele osale ühisusest ja ühise vara jagamise nõuet¹⁰¹.

Erinevalt Eestist on Saksamaal ette nähtud erisätted pankrotimenetluse läbiviimiseks pärandvara, abikaasade ja partnerite ühiselt valitsetava ühisvara ja jätkuva ühisvara suhtes (§-d 315–334 InsO). Enamik sätteid reguleerib pärandvara pankrotimenetlust¹⁰², mida kohaldatakse ka jätkatud varaühisuse korral, kuid lisaks on ette nähtud ka võimalus algatada erimenetlus abikaasade või elukaaslaste ühisvara suhtes¹⁰³. Abikaasade ühisvara vastu saab algatada erimenetluse sõltumata sellest, kas algatatud on eraldiseisev pankrotimenetlus mõne abikaasa suhtes. Abikaasade puhul saab toimuda tavapärase pankrotimenetlus emma-kumma abikaasa lahusvara vastu või erimenetlus abikaasade ühisvara vastu. Lisaks võib olukorras, kus ühisvarasse kuulub pärand, olla võimalik ka eraldi pärandvara pankrotimenetlus pärandvara vastu¹⁰⁴.

Abikaasade ühisvara puudutavas pankrotimenetluse erimenetluses ei ole pankrotivõlgnik mitte ühisvara, vaid abikaasad ise. Kuna abikaasade ühisvara saab olla maksejõuetu, kuid ei ole õigusvõimeline, siis peavad menetlusõigusi realiseerima abikaasad ise. Siiski on kummalgi abikaasal iseseisev kaebeõigus¹⁰⁵. Ühisvara suhtes pankrotimenetluse algatamise eeldus ei ole see, et mõlemad abikaasad oleksid maksejõuetud. Ühtlasi tähendab see, et nõudeid saavad ühisvara erimenetluses esitada üksnes need võlausaldajad, kellel on nõue ühisvarakogumi suhtes. Need võlausaldajad, kelle ees abikaasa vastutab ka enda lahusvaraga, ei saa enda nõudeid lahusvara suhtes maksmata panna, see

⁹⁶ MüKoBGB/Gergen, 7. Aufl. 2017, BGB § 2032 rn 41–43.

⁹⁷ MüKoBGB/Gergen, 7. Aufl. 2017, BGB § 2032 rn 41–43.

⁹⁸ Vt §-d 741, 742 ZPO, Saksa pankrotiseaduse – *Insolvenzordnung* ([InsO](#)) BGBl. I S. 2866; BGBl. I S. 1693 §-d 37, 318, 331.

⁹⁹ Gesetz über die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung ([ZVG](#)) – Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 310-14; BGBl. I S. 1217.

¹⁰⁰ Vt sh § 180 ZVG ja Dassler/Schiffhauser/Hintzen/Engels/Rellermeyer ZVG, 14 Aufl., § 180 komm lk 1838 jj.

¹⁰¹ MüKoBGB/Karsten Schmidt, 7. Aufl. 2017, BGB § 749 rn 24–26, vt ka § 857 lg 3, 829, 835 ZPO K. Schellhammer. Schuldrecht nach anspruchgrundlagen samt BGB allgemeiner Teil, 8. Aufl, C:F: Müller, 2011, lk 398–400; vt ka praktilised juhised ja [näidised](#).

¹⁰² Vt maksejõuetusõiguse revisjoni analüüsi pärandvara pankrotimenetluse kohta.

¹⁰³ Pärandvara pankrotimenetlus vt §-d 315–331 InsO, jätkuva varaühisuse pankrotimenetlus § 332 InsO, ühiselt valitsetava abikaasade ühisvara pankrotimenetlus §-d 333 ja 334 InsO, vt ka § 11 lg 2 p 2 ja § 37 InsO.

¹⁰⁴ MüKoInsO/Schumann, 3. Aufl. 2014, InsO § 333 rn 6 ja 7.

¹⁰⁵ MüKoInsO/Schumann, 3. Aufl. 2014, InsO § 333 rn 8.

õigus on vaid erimenetluse pankrotihalduril¹⁰⁶. Pankrotivarasse kuulub vaid abikaasade ühisvara. Kui pankrotivarasse on arvatud mõne abikaasa lahusvara, on tal vara välistamise õigus. Abikaasade varasuhet ühisvara pankrotimenetluse algatamine ei mõjuta, kuid nad saavad varaühisuse varasuhte soovi korral lõpetada. Eripärane on, et seni kuni varasuhe kestab ja ühisvara moodustub, kuulub pankrotivara hulka ka pärast pankroti välja kuulutamist tekkinud ühisvara, mh näiteks abikaasade saadav töötasu¹⁰⁷.

Erinevalt Saksamaast ja Eestist mõjutab Šveitsi õiguses täite- või pankrotimenetluse algatamine abikaasade vararežiimi. Varaühisuse valinud abikaasa suhtes täitemenetluse läbiviimisel on Kantoni järelevalveorganil võimalik taotleda, et abikaasade vahel hakkaks kehtima varalahususe varasuhe¹⁰⁸, Näiteks juhul kui täitemenetlust viiakse läbi ühe abikaasa eraldi kohustuse suhtes ja sissenõuet soovitakse pöörata võlgnikust abikaasa osale ühismandist. Samas kui võlausaldaja nõue on rahuldatud, võib abikaasa kohtus nõuda, et abikaasade vahel hakkaks kehtima varaühisuse varasuhe või leppida abieluvaralepinguga kokku vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhtes¹⁰⁹.

Kui ühe varaühisuses elava abikaasa suhtes algatatakse pankrotimenetlus, siis on Šveitsi õiguses ette nähtud, et abikaasade varaühisus lõpeb seaduse jõul¹¹⁰. Samuti lõpeb näiteks seltsing ühe seltsinglase maksejõuetuse korral¹¹¹. Ühisomanikele jääb seejuures õigus igal ajal nõuda vaatamata pankrotimenetluse algatamisele ühisvara jagamist. Ühisvara jagamise viis ja müügi kord on reguleeritud eraldi määrusega¹¹², mille artiklis 1 on kindlaks määratud põhimõtte, et likvideerimine saab puudutada vaid seda osa ühisvarast, millele oleks õigus võlgnikul. Kui pankrotimenetluses nõutakse selle osa müüki, mille oleks õigus võlgnikul, siis on Šveitsi pankrotihaldurite kojale pandud kohustus püüda jõuda pandiga tagatud nõudega võlausaldajate, võlgnike ja teiste ühisomanikega vara jagamise osas kokkuleppele, kas võlausaldajate nõuete rahuldamise või varaühisuse lõpetamise ja võlgnikule langeva osa kindlaks määramise kaudu. Sealjuures on ühisomanikel kohustus teabe ja dokumentide andmiseks (VVAG art 9 lg-d 1 ja 2).

Šveitsi õiguskirjanduses on leitud, et tavaliselt osutubki otstarbekas võimaldada pooltel kokkuleppel vara jagada, kus huvide kaitsmisel on praktikas piisav võimalus nõuda ühisomanikelt teavet ja dokumente¹¹³. Pankrotihalduril on võimalik seejärel jagatav vara arestida ning lasta see vabatahtlikult likvideerida. Vajadusel on teine võimalus arvata pankrotivara hulka kogu varaühisusele kuuluva vara, teistele ühisomanikele nende osa hüvitada ja ühisvara likvideerida. Teine võimalus ei ole küll väga sageli mõttekas, sest see eeldab teistele ühisomanikele nende osa hüvitamist pankrotivara arvel¹¹⁴. Kui vara jagamises kokkuleppele ei jõuta, saab vara jagada pankrotimenetluses. Kui jagamine osutub ebaotstarbekaks või kui selleks pankrotivara raha ei jätku, siis on võimalik ühisvara jagamise nõue mõnele võlausaldajale loovutada, tingimusega, et ta saadu pankrotivarasse tagastab. Võlgniku õiguse saada osa ühisvara jagamisel saab ka panna enampakkumisele, misjärel laekub pankrotivarasse raha ja õiguse ostja saab ühisvara jagamisega edasi tegeleda¹¹⁵. Kui võlgniku positiivsest varast saab sissenõude pöörata vaid võlgniku osale, siis ühisvaral lasuvad kohustused, mille eest ühisomanikud solidaarselt vastutavad, loetakse pankrotivara lasuvateks kohustusteks täies ulatuses. Siiski

¹⁰⁶ MüKoInsO/Schumann, 3. Aufl. 2014, InsO § 333 rn 13–16.

¹⁰⁷ MüKoInsO/Schumann, 3. Aufl. 2014, InsO § 333 rn 17–19.

¹⁰⁸ Šveitsi täite- ja pankrotimenetluse seadus *Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs* (SchKG) – AS 1995 1227; BBl 1991 III 1) art 68b lg 5.

¹⁰⁹ Vt Šveitsi tsiviilseadustiku ZGB art 189 ja 191.

¹¹⁰ Šveitsi tsiviilseadustiku ZGB art 188.

¹¹¹ Šveitsi tsiviilseadustiku ZGB art 545 lg 1 p 3, vt ka art 574 lg 1.

¹¹² *Verordnung über die Pfändung und Verwertung von Anteilen an Gemeinschaftsvermögen* (VVAG)

¹¹³ Kreisschreiben des Bundesgerichts nr 17 vom 1. Februar 1926 (BGE 52 III 56). Gemeinschaftliches Eigentum in Konkurs, viidatud M. Häusermann, K. Stöckli. Gesamteigentum in der Zwangsverwertung. – [Schweizer Treuhänder](#) 1994/**VII, VIII**, lk 591 kaudu.

¹¹⁴ *Op cit*

¹¹⁵ *Op cit*

rahuldatakse pankrotivarast üsna viimases järjekorras, isegi kui mõnel ühisomaniku regressinõue oli pandiga tagatud¹¹⁶.

b) võimalikud lähenemised Eesti õiguses ja UNCITRAL juhised

Ka Eesti õiguskirjanduses on Šveitsi lähenemisele sarnaselt pooldatud võimalust, et abikaasade ühisvara jagamine kokkuleppel kohtuväliselt peaks olema pankroti korral soodustatud. Artiklis leiti, et menetlust liialt koormav oleks kohustada ühisomanikke jagama ühisvara alati kohtuliku hagimenetluse kaudu olukorras, mil tekib vajadus arvata võlgniku osa ühisvarast pankrotivarasse. Artiklis asuti seisukohale, et ühisvara jagamine abikaasade kokkuleppel ja halduri heakskiidul peaks olema lubatav kohtuväliselt, ning pankrotiseadust tuleks niisuguste kokkulepete lubatavuse osas täiendada¹¹⁷. Lisaks ühisvara kohtuvälise jagamise soodustamisele võib Šveitsi regulatsiooni pinnalt täiendavalt küsida, kas ka Eestis võiks olla võimalik loovutada võlausaldajale abikaasa nõudeõigust poolele ühisvara väärtusest või kas õigust poolele ühisvara väärtusest peaks olema võimalik arestida või enampakkumisel võõrandada. Iseenesest oleks sarnaselt Šveitsi õigusele mõeldav, et abikaasa õigus poolele mõttelisele osale ühisvara väärtusest oleks võimalik sarnaselt kaaspärijate ühisuse osa võõrandamisele (vt PärS § 148). Osa omandajale ei läheks sel juhul üle mitte abikaasa positsioon, vaid poole ühisvara väärtuse suurune nõudeõigus ühisvarakogumi vastu ning õigus nõuda ühisvara jagamist.

UNCITRAL juhistes on öeldud, et riigiti erineb, kuidas käsitletakse esemeid, mis kuuluvad ühiselt võlgnikule ja kolmandale isikule, näiteks abikaasale. Tavaliselt võib selliste esemete käsitlemisega seotu olla täpsustatud maksejõuetus-, perekonna- või asjaõiguses või tuleneda nende omavahelisest suhtest. Üks lähenemine on jätta võlgnikule ja kolmandale isikule kuuluv vara täielikult pankrotivara koosseisust välja, teise lähenemise korral läheb ühisvara pankrotivarasse, kuid vara realiseerimiseks peab olema võimalik seda vara väljaspool pankrotimenetlust jagada. See, milline lähenemine valitud on, sõltub sellest, kuidas muud valdkonnad on reguleeritud või kui kerge on ühist vara jagada¹¹⁸.

Näiteks on Saksamaal varaühisuse valinud abikaasade puhul kasutusel mõlemad lähenemised, mis on sõltuvuses selles, kas vara valitseb üks abikaasast üksi või valitsevad abikaasad ühisvara koos. Erinev lähenemine tuleneb sellest, et vara valitsemisel ei ole tähendus mitte üksnes vara käsutamise eelduste määramisel, vaid sellest oleneb ka abikaasade vastutus. Kui maksejõuetu on vara üksi valitsev abikaasa, kuulub ühisvara pankrotivara hulka, kui maksejõuetu on abikaasa, kes vara ei valitse, ei kuulu ühisvara pankrotivara hulka. Kui aga abikaasad valitsevad ühisvara koos ja maksejõuetu on üks neist, ei kuulu ühisvara pankrotivara hulka¹¹⁹, vaid sellisel juhul viiakse ühisvara suhtes läbi eraldiseisev ühisvara pankroti erimenetlus¹²⁰ (vt § 333 InsO).

UNCITRAL juhistes on välja toodud, et kui vara on osadeks jaotatav, siis võib riikide pankrotiõiguses olla haldurile antud võimalus realiseerida võlgniku osa varast ilma, et see mõjutaks teist ühist omanikku. Mõnede riikide regulatsioon näeb aga ette, et teatud tingimustel võib realiseerida nii võlgnikule kui ka teisele ühisomanikule kuuluva osa. Näiteks võib see olla lubatud juhul, kui vara jagamine oleks ebapraktiline, osa müügist saaks märksa väiksema tulu, kui tervikut müües ja teisele omanikule tema osa hüvitades ning pankrotivarasse saadav tulu kaalub üles teise ühise omaniku kahju. Seejuures võib olla teisele ühisele omanikule antud ostueesõigus¹²¹.

Vahekokkuvõtte ühisomandi kohta täite- ja pankrotimenetluses teistes riikides

Sarnaselt Eesti õigusele on peamised ühisomandi tekkimise alused teistes riikides eelkõige perekonna- ja pärimisõiguslikud suhted, ühisomand moodustub varaühisuse varasuhte valinud abikaasade ja

¹¹⁶ *Op cit*

¹¹⁷ Vt K. Kullerkupp, T. Uusen-Nacke, K. Kerstna-Vaks. Ühine vara, eraldi võlad: võlausaldajate nõuete rahuldamine abikaasade ühisvara arvel. – *Juridica* 2016/**VII**, lk 452.

¹¹⁸ Vt UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law (2005), lk 81 p-d 20 ja 21.

¹¹⁹ MüKoInsO/Schumann, 3. Aufl. 2013, InsO § 37 rn 1.

¹²⁰ MüKoInsO/Schumann, 3. Aufl. 2014, InsO § 333 rn 1.

¹²¹ Vt UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law (2005), lk 108–109, p 87.

kaaspärijate vahel. Lisaks võib ühisomand tekkida seoses eri liiki seltsingulepingutega, mis võivad olla moodustatud näiteks ühise ehitusobjekti ehitamiseks.

See, kas võlgnikule ja kolmandale isikule ühiselt kuuluv vara arvatakse pankrotivara hulka, sõltub sellest, milline kord on ühisvara jagamiseks ette nähtud ning millist liiki omandiga tegemist on. Kui isikutele ühiselt kuuluv omand on kaasomand, võib kaasomandiosa maha müüa selliselt, et teise omaniku õigusi see ei puuduta. Kui vara kuulub võlgniku ja kolmanda isiku ühisomandisse, siis võib ühisvara suhtes pankrotimenetluse läbiviimiseks olla ette nähtud erimenetlus ja ühisvara tervikuna pankrotivarast välja arvatud. Teine võimalus on, et ühisvara kuulub pankrotivara hulka, sellest saab sissenõude pöörata võlgniku osale ja ühisvara kohtuväliselt jagada. Erandjuhtudel saab käsutada ka teisele ühisomanikule kuuluvat osa ühisvarast ja tema osa pärast vara realiseerimist talle hüvitada.

Erinevalt kaasomandist on ühisomandis olevatele esemete omane, et võlausaldaja nõude rahuldamiseks täite- või pankrotimenetluses on paratamatult vaja vara täielikult või osaliselt jagada, sest mõttelisi osi esemetes või konkreetsetes esemetes kuuluvust ei ole võimalik enne vara jagamist ühisomandi olemuse tõttu kindlaks määrata. Täitemenetluses on Eestis antud sissenõudjale võimalus nõuda abikaasade ühisvara jagamist. Muudel juhtudel on Eestis sarnaselt Saksamaale vajalik täitedokument kõikide ühisomanike vastu. Eestis õiguses nähtub osalt pankrotimenetluses, kuid eriti selgelt täitemenetluses see, et ühisvarakogum, millele sissenõuet pöörata, ei ole muutumatu. Täite-ega pankrotimenetluse algatamine ei lõpeta näiteks abikaasade varasuhet ega takista ühisvara moodustumist, see tekitab küsimuse, kas ühisvara ei peaks saama jagada korduvalt ning mis on nii täite- kui ka pankrotimenetluses sätestatud just abikaasade ühisvara jagamise nõude üheaastase aegumistähtaja mõte. Võimalik, et õigusselgust aitaks tagada hoopis Šveitsi lähenemine, kus abikaasade varasuhe lõpeb pankrotimenetluse algatamisega seaduse jõul. Lepingupoole pankroti korral lõppevad Eesti õiguses seaduse alusel ka käsundusleping ja seltsinguleping, milles viimasel juhul tekib samuti küsimus ühisvara jagamise korralduses¹²².

Pankrotiseadus näeb ette täpsemalt halduri ja abikaasa pädevuse jaotuse ühisvara jagamisel varaühisuse varasuhete korral, kuid ei täpsusta ühisvara jagamise korda muudel juhtudel ega vara jagamist kokkuleppel kohtuväliselt. Erinevalt kaaspärija õigusest mõttelisele osale pärandvarast ning selle arestitavusele, mida Eestis praktikas tunnustatakse, on ebaselge, kas muude ühisvarakogumite puhul on õigus mõttelisele osale ühisvarast üleantav, kas seda võiks arestida või enampakkumisel müüa.

4. Võlgniku abikaasa täite- ja pankrotimenetluses

4.1 Võlgniku abikaasa positsioon Eestis

Abikaasa vara suhtes toimuva täitemenetluse sissenõudja kasuks eeldatakse, et võlgnikust abikaasa valduses olev või abikaasade kaasvalduses olev vallasasi on võlgnikust abikaasa omandis ning kohtutäitur võib sellise vallasasja arestida ja müüa. Erandina ei eeldata, et asi kuulub võlgnikule siis, kui tegemist on võlgnikuks mitteoleva abikaasa isiklikuks kasutamiseks sobiva asjaga või kui abikaasad elavad lahus (TMS § 13 lg-d 1 ja 2). Sellega eelistatakse sissenõudja huve ning võetakse sissenõudjalt kohustus näidata, et konkreetne asi kuulub just võlgnikule. Pärast analüüsi kirjutamist ilmnes, et seadusandjal on plaan kehtivat õigust selles osas muuta¹²³, arvestada võiks järgnevalt analüüsis toodud tähelepanekuid ja kujundada süsteemne lahendus, mis oleks kohaldatav sätete omavahelises suhestumises kõikides olukordades, mil seadus näeb ette eseme ühis- või lahusvara hulka kuulumise eelduse.

Sissenõudja huvide tagamiseks on antud võimalus kohtus tagasivõitmise üldiste eelduste täitmisel tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada abikaasade sõlmitud abieluvaraleping või ühisvara

¹²² VÕS § 596 lg 1 p 7, § 618 lg 1 ja VÕS § 632 lg 2 ja § 633 lg 2.

¹²³ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus (Riigikohtu ettepanekud edasikaebõiguse optimeerimiseks), kättesaadav eelnõude [infosüsteemis](#).

jagamise leping (TMS § 187, § 190). Piiranguna on sätestatud, et sissenõuet ei saa üldreeglina pöörata abikaasa sundosanõudele (TMS § 112 lg 4). Pankrotimenetluses kaitstakse võlausaldajate huve võimalusega tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada võlgniku ja tema abikaasa abieluvaraleping või ühisvara jagamise leping (PankrS § 112), tagasivõitmisel loetakse abikaasa pankrotivõlgniku lähikondseks ja lihtsustatakse tagasivõitmist, kui pankrotivõlgnik on teinud tehingu enda abikaasaga (vt PankrS § 117).

Haldur saab ühisvara ka pankrotimenetluse kestel jagada (PankrS § 122). Võlgnikuks mitteolevale abikaasale on kaitse antud võimalusega esitada pankrotimenetluse ajal kuue kuu jooksul alates sellest, kui ta sai teada, et haldur on arvanud pankrotivara hulka vara, mis on tema ja võlgniku ühisomandis, nõuda ühisvara jagamist ja enda osa pankrotivarast välistamist (PankrS § 122 lg-d 4 ja 5). Võlgnikuks mitteoleva abikaasa huve tagab ka halduri kohustus tuua vara nimekirjas välja võlgniku ja tema abikaasa ühisomandis olev vara (PankrS § 126 lg 3). Kui pankrotimenetlus viiakse läbi ühe abikaasa suhtes, ei mõjuta see abikaasade omavahelisi perekonnaõiguslikke varasuhteid. Pankrotimenetlus ei lõpeta abikaasade omavahelist varasuhet (vt PKS § 35) ega võta neilt võimalust omavahelisi varasuhteid kujundada, näiteks sõlmida abieluvaralepingut. Abikaasale pakub võlgniku lähedasena kaitset võimalus saada enne võlausaldajatele väljamaksete tegemist pankrotivara arvel elatist (PankrS § 147).

4.2 Võlgniku abikaasa positsioon teistes riikides

Täitemenetluses eeldatakse sarnaselt Eestile ka Saksamaal, et vallasjad, mis on võlgniku ja tema abikaasa valduses, kuuluvad võlgniku ainuomandisse. Erinevalt Eestist laieneb Saksamaal eeldus ka registreeritud elukaaslastele (§ 739 ZPO, § 1362 lg 1 BGB), kuid ei kehti mitteabielulises kooselus elavate elukaaslaste ega kooselavate täiskasvanud sugulaste vahel¹²⁴. Võlausaldaja kasuks kehtib eeldus sõltumata sellest, millise varasuhte abikaasad valinud on. Sarnaselt Eestile ei eeldata, et vallasasi kuulub üksnes võlgnikule siis, kui abikaasad elavad eraldi või kui tegemist on abikaasa isikliku esemega. Pankrotimenetluses on Saksamaal sarnaselt Eestile abikaasa määratud võlgniku lähikondsenä, mis lihtsustab temaga tehtud tehingute tagasivõitmist ja seab ettevõtte pankrotimenetluses võõrandamise eelduseks täiendava kontrolli¹²⁵. Ühisvara jagamise regulatsiooni Saksa pankrotiseaduses ei ole, sest ühisvara jaoks on ette nähtud eraldiseisev pankrotimenetluse liik (§-d 333 ja § 334 InsO). Eestile sarnaseid ühisvara jagamise küsimusi Saksamaal ei tõusetu. Suurbritannias võib abikaasade positsioon olla kaitstud ühise elukoha puhul olukorras, kus ühist elukohta kasutatakse üürilepingu alusel, siiski ei tähenda see, et ühine koduei kuuluks üldiselt pankrotivara hulka. Ka juhul, kui üks abikaasadest sureb ja üleelanud abikaasale peaks minema üle õigus elada abikaasade ühises kodus, võib see õigus olla piiratud varemsurnud abikaasa maksejõuetuse korral. Kui varemsurnud abikaasa oli maksejõuetu, siis üleelanud abikaasa õigusest elada ühises kodus edasi vaadatakse kõrvale ning ühine eluase arvatakse varemsurnud abikaasa pankrotivara hulka¹²⁶.

Vahekokkuvõtte abikaasa positsiooni kohta

Sarnaselt Eestile eeldatakse täitemenetluses ka Saksamaal, et abikaasade valduses olevad esemed kuuluvad võlgnikule, et lihtsustada sissenõude pööramist võlgniku varale. Võlgniku abikaasa õigused on kaitstud võimalusega eeldus ümber lükata ning seda kaitseb ka asjaolu, et isiklike tarbeesemete puhul selline eeldus ei kehti. Pankrotimenetluses on Eestis eraldi reguleeritud pankrotimenetluses abikaasade ühisvara jagamine, samuti abieluvaralepingu või ühisvara jagamise lepingu tagasivõitmine. Teistes riikides see nii sõnaselgelt reguleeritud ei ole, sest näiteks Saksamaal on ette nähtud eraldi menetlus abikaasade ühisvara suhtes, mis on lahutatud pankrotimenetlusest abikaasade lahusvara

¹²⁴ Nerlich/Römermann/Andres, 32. EL April 2017, InsO § 47 rn 56; MüKoZPO/Heßler, 5. Aufl. 2016, ZPO § 739 rn 19–20.

¹²⁵ Lähikondsete määratlus § 138 InsO, vt ka § 133 lg 4 InsO, § 145 lg 2 p 2, § 162 lg 1 p 1, vt tagasivõitmise kohta ka eriseadus Anfechtungsgesetz (AnfG) – BGBl. I S. 2911; BGBl. I S. 654.

¹²⁶ Vt Insolvency Act [1986](#) § 283; S. Clark. Jointly-owned real property and bankruptcy estates. – The Probater 2016 [vol 22, nr 4](#).

suhtes. Eestis on abikaasa positsioon täite- ja pankrotimenetluses piisavalt täpselt reguleeritud, võlgniku abikaasaga seotud vaidlustes on tagatud ka abikaasa osalemine teda puudutavates menetlustes. Täpsustamist võib aga vajada teiste ühisomanike ja registreeritud elukaaslaste positsioon. Ka ühine eluase peaks kuuluma võlgniku pankrotivara hulka, sõltumata abikaasade huvist seal edasi elada. Kehtiv õigus ei näe ette võimalust välistada ühine eluase pankrotivara hulgast. Sellise võimaluse loomine ei oleks ka põhjendatud, arvestades, et ühine eluase võib olla üks väärtuslikumaid esemeid pankrotivara hulgas. Eelkõige võivad ühise eluasemega seotud küsimused tõusetuda olukorras, kus ühine eluase kuulub ühisvarasse. Ühisvara jagamisega seotud küsimuste juures täitemenetluses, tuleks pöörata tähelepanu sellele, kas ühisvara osaline jagamine on põhjendatud näiteks ka selliselt, et jagatakse vaid ühiseks eluasemeks olev kinnisasi.

4.3 Võlgniku abikaasa positsiooni lähtekohad täite- ja pankrotimenetluses

Üldiselt võib pidada võlgniku abikaasaga seotud regulatsiooni täite- ja pankrotimenetluses põhjendatuks. Võlausaldaja huve arvestades on täitemenetluses põhjendatud panna võlgniku ja abikaasa valduses olevate esemete kuuluvuse tõendamiskoormis abikaasale ning anda täiturile võimalus formaliseerituse põhimõtte kohaselt eeldada, et esemed kuuluvad võlgnikule. Tagasivõitmise regulatsioon täitemenetluses riivab küll abikaasade võimalust ühisvara jagada või vara kuuluvust abieluvaralepinguga määrata, kuid sissenõudja huve arvestades oleks ebaõiglane võimaldada võlgnikul tema vastu esitatud nõudest teada saades enda vara vähendada selliselt, et võlausaldaja jääks kaitseta. Tagasivõitmisel on tagatud kohtulik kontroll, täidetud peavad olema tagasivõitmise üldised eeldused ning lisaks ning võlgnikku kaitseb ka sissenõude pööramise järjekord¹²⁷. Lisaks on võlgniku abikaasa menetlusosaline ning tal on võimalik seekaudu enda õigusi kaitsta. Seega ei võimalda kehtiv õigus ka liiga lihtsalt abikaasade varasuhetesse sekkuda ega jäta abikaasat täitemenetluses ilma võimalusest otsustusi vaidlustada.

Pankrotimenetluses on põhjendatud käsitada võlgniku abikaasat lähikondsena, mis võimaldab tagasivõitmist lihtsustada, samuti on sarnaselt täitemenetlusele põhjendatud abieluvaralepingu või ühisvara jagamise lepingu tagasivõtmine tulenevalt võlausaldajate kaitse vajadusest sarnaste põhjendustega nagu täitemenetluse puhul. Lisaks abikaasa võimaluse tehtud otsustusi vaidlustada ekslikult pankrotivara hulka arvatud talle kuuluva vara välistamisnõue esitada, tagab abikaasa vara kaitse ka selle välja toomine vara nimekirjas. Siiski tuleks pöörata tähelepanu sellele, kas võlgniku abikaasa menetlusõiguslik positsioon, varasuhte kestus ja kaasnevad asjaõiguslikud tagajärjed ühisvara jagamisel on selged.

5. Ühisomandi regulatsiooni täite- ja pankrotimenetluses reguleerimisvõimalused

5.1 Võlgniku ja kolmanda isiku ühiste esemete kuulumine pankrotivara hulka

Esimene põhimõtteline otsustuskoht lähtudes eeltoodust, sh teistes riikides kasutusel olevatest mudelitest ja UNICITRAL juhistest on see, kas võlgnikule ja kolmandale isikule ühiselt kuuluvad esemed peaksid kuuluma pankrotivara hulka või peaksid need olema pankrotivara hulgast välistatud. UNICITRAL juhiste kohaselt saab valikuvariant sõltuda sellest, kui lihtne on võlgnikule ja kolmandale isikule ühiselt kuuluvaid esemeid jagada. Ühisomandi olemusest tulenevalt ei saa võlgniku osa ühisomandis olevast konkreetsest esemest eraldi õiguskäibes osaleda, erinevalt kaasomandist, sest võlgnikule ei kuulu selles konkreetses esemes kindlaks määratud mõttelist osa, vaid õigus talle määratud mõtteliselt osale kogu varakogumi väärtusest. Nii on iseenesest võlgniku ja kolmanda isiku ühisomandis olevate esemete suhtes alati ühiste õiguste arvestamine keerulisem kui kaasomandi puhul, mil võlgniku mõtteline osa konkreetsest esemest saab osaleda õiguskäibes iseseisvalt. Kui osa võlgniku varast kuulub ühisomandisse on peamiselt kaks valikuvarianti:

¹²⁷ Vt TMS § 187, 190, 198, vt ka eelkõige Riigikohtu 22. märtsi 2017. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-174-16](#), p 15; vt ka Riigikohtu 22. novembri 2017. a otsus tsiviilasjas nr [2-15-16664](#).

1. Esimene võimalus on viia pankrotimenetlus läbi selliselt, et see hõlmab kogu võlgnikul olevat vara, sh õigust mõttelisele osale ühisvarakogumi väärtusest. See eeldab, et mingil hetkel enne pankrotimenetlust on võlgnik ja kolmas isik ühisvarakogumi jaganud või et see jagatakse pankrotimenetluse ajal halduri järelevalve all, kas kokkuleppel kohtuväliselt või vajadusel kohtus. Võlgniku osa ühismandist kuulub pankrotivara hulka Eesti kehtivas õiguses ning veel jagamata ühisvara jagatakse pankrotimenetluse kestel.
2. Teine võimalus on eristada võlausaldajaid lähtuvalt sellest, kas neil on nõue võlgniku ainuomandis oleva vara suhtes või ühisvarakogumi suhtes. Pankrotimenetlus viidaks nende varakogumite suhtes läbi eraldi. Ühe ühisomaniku eraldiseisvas pankrotimenetluses rahuldataks üksnes nende võlausaldajate nõuded, kes saavad nõuda enda nõude rahuldamist võlgniku ainuomandisse kuuluva vara arvel.

Eeldusel, et ühisvarast ühisvaravõlausaldajate nõuete maksmata panemiseks ei piisaks, peaksid ühisvaravõlausaldajad nõude maksmata panema eripärasel ühisvara pankrotimenetluses. Sarnaselt pärandvara pankrotimenetlusele võetakse ühisvara pankrotimenetluses arvesse vaid ühisvaravõlausaldajate nõudeid. Selline lahendus on pärandvara pankrotimenetluse eeskujul reguleeritud Saksamaal, kuid Eesti õiguses sellist erimenetlust ette nähtud ei ole. Selline lähenemine eeldaks ühisvara erimenetluse reeglite välja töötamist, kas eraldiseisvalt või viitega võimalikule pärandvara pankrotimenetluse eriregulatsioonile. Arvestades, et võib olla olukordi, mil maksejõuetud on korraga nii mõni ühisomanikest kui ka ühisvara, oleks vajalik regulatsioon paralleelsete menetluste kohta. Kuna samal võlausaldajal võib olla õigus nõude rahuldamisele mõlema varakogumi arvel, oleks vajalik nõude topeltarvestuse vältimiseks sätestada erireeglid, et ühisvara erimenetluses võetakse sellise võlausaldaja nõuet arvesse vaid ulatuses, milles seda ei ole juba ühisomaniku pankrotimenetluses arvesse võetud.

Valikuvariantidest võiks regulatsiooni kujundamisel jääda senise ehk esimese lahendusvariandi juurde, kus võlgnikule ja kolmandale isikule ühiselt kuuluvad esemed ei ole pankrotivara hulgast välistatud. Lahenduse eelis on see, et vajalik ei ole seniste lähtealuste muutmine ega täiendava eriregulatsiooni välja töötamine, välditakse mitme paralleelse menetluse samaaegse kulgemisega seotud probleeme ja küsimusi, millises ulatuses peaks võlausaldaja nõuet konkreetses menetluses arvesse võtma.

Eelis on ka see, et esimese valikuvariandi puhul lahendatakse pankrotimenetluses ühismandiga seotud küsimused sõltumata ühismandi tekkimise alusest sarnasel viisil. Võrdluseks võib välja tuua, et Saksamaal kasutatav teine lähenemine käsitleb üksnes abikaasade varaühisuse või jätkuva varaühisuse küsimusi ega puuduta näiteks olukordi, mil ühismand on tekkinud seltsingulepingu alusel. Lisaks on Saksamaal reguleeritud eripärane abikaasade ühisvara pankrotimenetlus nähtavasti seetõttu, et sõltuvalt sellest, kumb abikaasade ühisvara valitseb: kas üks neist üksi või teevad nad seda koos, oleneb ka abikaasade vastutus. Ühtne lähenemine sõltumata ühismandi tekkimise alusest ja võlausaldajate nõuete rahuldamine ühtselt ühes menetluses, kuhu on hõlmatud kõik võlgniku vastu esitatud nõuded, tagab eelduslikult õigusselgema olukorra, ühtsema praktika ja kiirema lahenduse. See aga ei tähenda, et esimese valikuvariandi efektiivsemaks rakendamiseks ei oleks regulatsiooni täiendamine vajalik. Eraldi analüüsis vajavad seejuures täpsustamist pärandvara pankrotimenetlusega seotud küsimused (lähteülesande p 2.1.6).

5.2 Täite- ja pankrotimenetluse tagajärjed ühismandi aluseks olevale õigussuhtele

Peamised ühismandi tekkimise alused on abikaasade ja registreeritud elukaaslaste varaühisuse varasuhe, olukord, mil pärijaid on mitu ja pärandvaras olevad esemed kuuluvad kõigile kaaspärijatele ühiselt ning seltsinguleping, kui seltsinglased ei ole kasutanud võimalust kokkuleppel ühismandi tekkimise välistada¹²⁸. Ühe ühisomaniku pankroti välja kuulutamine toob nende olukordade puhul kaasa erineva tagajärje.

¹²⁸ Vt *op cit* RKTko [3-2-1-128-11](#), p 20, RKTko [3-2-1-109-14](#), p 17, vt ka *op cit* VÕS-I komm § 589, lk 670, p 4.

a) seltsinguleping

Arvestades, et seltsingu iseseisvat õigusvõimet ei ole Eestis seni, erinevalt Saksamaast, tunnustatud, on seltsinguvara tegelikeks omanikeks seltsinglased isikuühisusele omases seoses¹²⁹. Seltsinguvara hulka kuuluvad seltsinglaste panused, samuti seltsingu jaoks omandatud vara. Sarnaselt abikaasade ühisvarale ja kaaspärijate ühisusel, kuulub seltsinguvara hulka ka seltsinguvara arvel omandatu ning kohaldub surrogatsioonipõhimõtte, mille kohaselt kuulub seltsinguvarasse ka vara, mis omandatakse seltsinguvarasse kuuluva õiguse alusel või hüvitisena seltsinguvarasse kuuluva eseme hävimise, rikkumise või äravõtmise eest¹³⁰. Ühisomanike omavahelist seotust arvestades on võlausaldaja sissenõude pööramise seltsinguvarale piiratud. Täitemenetluses on sissenõudjal õigus nõuete rahuldamisele seltsinguvara arvel alles siis, kui ta on seltsingulepingu üles öelnud¹³¹. Kui seltsing lõpeb, siis ei omandata vara enam seltsingu jaoks ning see ei muutu seltsinglaste ühisomandiks. Kui sissenõudja on seltsingulepingu üle öelnud, muutub seltsingu eesmärk, mis on alates lõppemise aluse jõustumisest suunatud likvideerimise läbiviimisele¹³². Kui sissenõudja on seltsingulepingu üles öelnud, tekib seltsinglasel õigus nõuda seltsingu likvideerimist ning võlausaldajal tekib õigus pöörata sissenõue seltsinglasele tagastamisele kuuluvale panusele ja seltsinglasele kuuluvale ülejäägile. Siiski ei saa sissenõudja sellega seltsinglasele tema liikmesusest tulenevaid õigusi¹³³.

Likvideerimisel jaotatakse seltsinguvara seltsinglaste vahel vastavalt tehtud panuste suurusele, kuid arvestades seda, et seltsingu lõppemine ei tohi kahjustada kolmandate isikute huve, saab seltsinguvara jaotada alles pärast seda, kui on täidetud seltsingu kohustused¹³⁴. Seega täitemenetluse algatamisega seltsinglase suhtes seltsinguleping ei lõppe, kuid sissenõudja saab seltsingulepingu üles öelda. Kui seltsingulepingu ülesütlemine on jõustunud, siis seltsing lõpeb ja kuna vara ei omandata enam seltsingule, siis ei moodustu enam täiendavalt seltsinguvara. Olemasolev seltsinglaste ühisomandisse kuuluv seltsinguvara on aga võlausaldaja nõude rahuldamiseks vajalik jagada. Vara jagamine toimub seltsinguvara likvideerimise käigus ning alles pärast seda selgub võlgnikule kuuluv osa, mille arvel saab võlausaldaja õiguse enda nõude rahuldada. Kui teised seltsinglased soovivad seltsingut jätkata, siis kuulub pankrotivara hulka hüvitis pankrotivõlgnikust seltsinglasele¹³⁵.

Seltsingu lõppemise alus on mh aga ka seltsinglase pankroti välja kuulutamine, millega kaasnevad samad tagajärjed, nagu siis, kui sissenõudja seltsingulepingu üles ütleb. Seltsing lõpeb, seltsinguvara enam ei moodustu, kuid olemasolev vara on vaja jagada seltsingu likvideerimise käigus. Erinevalt täitemenetluse sissenõudjast, saab haldur pankroti välja kuulutamiseaga aga ka pankrotivara valitsemise õiguse ning õiguse nõuda seltsinguvara jagamist, arvestamata seltsingu ülesütlemisele seltsingulepingus seatud võimalikke piiranguid¹³⁶. Vaatamata erisustele sissenõudja õigustest kaasnevad ilmselt ka pankrotihaldurile peamise tagajärjena võimalus nõuda pankrotivõlgnikule langevat osa pankrotivara hulka. Kuigi mõneti ebaselgeks jääb mida tähendab eraldi vara jagamise õiguse haldurile andmine. Üldreeglina ei ole seltsinglase positsiooniga seotud õigused loovutatavad, v.a õigus likvideerimisel saadavale varale¹³⁷. VÕS kommentaarides on leitud, et pankrotihaldur saab otsustada, kas jätkata teiste seltsinglastega ajutise iseloomuga seltsingut või nõuda seltsingu likvideerimisel pankrotistunud seltsinglasele tagastamisele või hüvitamisele kuuluva panuse ja jagatava ülejäägi osa üleandmist pankrotivarasse¹³⁸. Seejuures ei saa aga haldur siiski ilmselt

¹²⁹ *Op cit* VÕS-I komm, § 580, lk 646; § 589, lk 669, p 3.1.

¹³⁰ Vt *op cit* VÕS-I komm, § 589, lk 669, p 3.2; vrd PärS § 156 lg 1, PKS § 25.

¹³¹ TMS §-d 15 ja 126, VÕS § 599 lg 2.

¹³² Vt *op cit* VÕS-I komm, § 596, lk 683–686.

¹³³ Vt *op cit* VÕS-I komm, § 599, lk 691, vt ka VÕS § 603 ja 604, TMS § 126. Vt ka A. Alekand. Proportsionaalsuse printsiip põhiõiguste riive mõõdupuuna täitemenetluses. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2009, lk 159.

¹³⁴ Vt *op cit* VÕS-I komm, § 596, lk 684–685, vt ka VÕS §-d 600–604.

¹³⁵ Vt *op cit* VÕS-I komm, § 596, lk 685, ka VÕS §-d 605 ja 607.

¹³⁶ Vt PankrS § 35 lg 1 p 1 ja § 121

¹³⁷ Vt *op cit* VÕS-I komm, § 588, lk 667.

¹³⁸ Vt *op cit* VÕS-I komm, § 596, lk 683–686, vrd § 728 lg 2 BGB.

seltsinglase positsiooniga kaasnevaid üksikõigusi ning tal ei ole õigus langetada seltsingu likvideerimise eesmärgist välja jäävaid otsustusi, näiteks seltsingulepingut muuta¹³⁹.

Seega lõpeb seltsing pankroti välja kuulutamise, millega kaasnevad peamiselt samad tagajärjed nagu olukorras, kui täitemenetluse sissenõudja ütleb seltsingulepingu üles. Seltsingulepingu lõppemisel ei moodustu edasi seltsinguvara, mis kuuluks pankrotivõlgnikust seltsinglase ja kolmanda isiku ühisomandisse. Seda ka juhul, kui teised seltsinglased otsustavad seltsingut jätkata. Sellisel juhul kuulub pankrotivara hulka hüvitis, millele oleks õigus olnud pankrotivõlgnikust seltsinglasel. Pankroti väljakuulutamise saab pankrotihaldur pankrotivara valitsemise ja seltsinguvara jagamise nõudeõiguse. Eelkõige hõlmab aga pankrotihalduri õigus nõuda pankrotivara likvideerimisel võlgnikule jäävat osa pankrotivara hulka.

b) abikaasade varaühisuse varasuhe

Ühisvara jagamine ja sellele sissenõude pööramine täitemenetluses ei lõpeta abikaasade varasuhet. Ka pankrotimenetluse korral ei lõppe abikaasade varaühisuse varasuhe ühisvara jagamise tõttu. Ühe abikaasa suhtes täitemenetluse algatamine ega pankroti välja kuulutamine varasuhte lõppemise alus. Kohtupraktikas on välja toodud, et täitemenetluse sissenõudjale ja pankrotihaldurile on antud eripärane õigus nõuda ühisvara jagamist varasuhte kestel, kuid neil ei ole õigust nõuda abikaasade varasuhte lõpetamist, sest selline õigus on ainult abikaasadel¹⁴⁰. Erinevalt seltsingulepingust seega abikaasade varaühisuse varasuhe Eestis pankroti välja kuulutamise ega lõppe. Samuti ei ole täitemenetluse sissenõudjale ega haldurile antud võimalust abikaasade varaühisuse varasuhet lõpetada. Sarnaselt seltsingulepingule on aga täite- ja pankrotimenetluses vajalik senine võlgniku ja tema abikaasa ühisvara jagada, misjuures ei saa mööda vaadata vajadusest täita jagamise käigus ka ühisvaral lasuvad kohustused või need abikaasade sisesuhtes jagada¹⁴¹. Šveitsi õiguses on ette nähtud, et pankroti väljakuulutamise abikaasade varaühisuse varasuhe lõpeb ning täitemenetluses on võimalik kohalikult järelevalveametilt taotleda, et abikaasade varaühisuse varasuhet lõpetataks (vt eespool 3.2). Küsimus on, kas selline lahendus, mis sarnaneks seltsingulepingule ja Šveitsi regulatsioonile oleks vajalik ka Eesti õiguses.

Täitemenetluses võib abikaasadel olla mitmeid võlausaldajaid, kellel tekib täitedokumendist tulenev nõue erineval ajal. Samuti ei pea täitemenetluses toimuma üldist abikaasade ühisvara ja sellel lasuvate kohustuste revisjoni. Kui võlausaldaja nõude rahuldamiseks võib piisata ka mõne ühisvaras oleva eseme jagamisest, võiks arvestades ka täitemenetluse proportsionaalsuse põhimõtet jagada ühisvara vaid selles osas. Seaduses küll ühisvara osalise jagamise võimalust otsesõnu ette nähtud ei ole, kuid Eestis on praktikas ühisvara osaline jagamine kasutusel¹⁴².

¹³⁹ MüKoBGB/Schäfer, 7. Aufl. 2017, BGB § 728 rn. 15–16.

¹⁴⁰ Vt PKS §-d 35 ja 36, vt nt Riigikohtu 21. mai 2014. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-38-14](#), p 11. Vrd enne kehtivat perekonnaseadust kehtinud perekonnaseaduse (PKS 1995) – RT I 1994, 75, 1326; RT I 2009, 60, 395 puhul said abikaasad ühisvara jagada ka varasuhte kestel PKS 1995 § 18 lg 1.

¹⁴¹ Vt PKS § 38 ja Riigikohtu 20. detsembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-74-16](#), p 22.1, „Kollegium on seisukohal, et PKS § 38 on kohaldatav ka sellisel juhul, kui ühisvara jagamise hagi on esitanud sissenõudja. Seega võib kohustusi jagada või täita nii sissenõudja hagi alusel kui ka abikaasade vastava nõude (vastuhagi) või vastuväite alusel (vt viimaste kohta lähemalt otsuse p-d 22.3-22.5). Eelduslikult jagatakse kohustusi vaid abikaasade sisesuhtes. Riigikohus on olnud seisukohal, et võlgnikust abikaasa pankrotihaldur saab PankrS § 122 lg 1 kohaselt koosmõjus PKS §-dega 37 ja 38 ühisvara jagamist nõudes nõuda ka abikaasade solidaarkohustuste jagamist (Riigikohtu 21. mai 2014. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-38-14](#), p 14; solidaarkohustuste kohta vt ka PKS § 33 lg 1 ja § 18). Kollegiumi tõlgenduses on sissenõudjal samasugune eespool kirjeldatud õigus nagu pankrotihalduril.“

¹⁴² Vt ka K. Kullerkupp, T. Uusen-Nacke, K. Kerstna-Vaks. Ühine vara, eraldi võlad: võlausaldajate nõuete rahuldamine abikaasade ühisvara arvel. – Juridica 2016/**VII**, lk 447 jj. Riigikohtu 20. detsembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-74-16](#), p 21 (osaline jagamine on võimalik). Vt pärandvara osalise jagamise võimalikkuse kohta nt ka Tartu Ringkonnakohtu 14. detsembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-7782.

Pankrotimenetlus on aga suunatud võlgnikust abikaasa võlausaldajate nõuete kollektiivsele lahendamisele, seega on abikaasade ühisvara ja sellel lasuvate kohustuste täielik revisjon vajalik. Kui pankroti välja kuulutamine oleks seadusest tulenevalt abikaasade varaühisuse varasuhte lõppemise alus, siis oleks selgem pankrotimenetluse kestel omandatava vara saatus. Kuna abikaasade ühisvara enam ei moodustuks, tuleks ühisvara koosseis kindlaks määrata pankroti välja kuulutamise aja seisuga ning pärast ühisvaral lasuvate kohustuste täitmist või jagamist allesjääva osa saaks arvata võlgniku pankrotivara hulka. Sama põhimõtte kohalduks vara juurdekasvu tasaarvestuse puhul, kus pankrotivara hulka kuuluks soetisvara tasaarvestamise nõue teise abikaasa vastu. Abikaasade ühisvara jagamisele seatud nõude üheaastane aegumistähtaeg alates pankroti välja kuulutamisest küll viitab, et eeldatud on, et ühisvara jagatakse ühe korra ning ühisvara koosseis määratakse kindlaks pankroti välja kuulutamise aja seisuga. Seega võib välja tuua, et kui abikaasade varasuhte pankroti välja kuulutamisel lõppeks, sobituks lahendus iseenesest kehtivasse õigusesse. Kui pankrotimenetluse kestel omandatud ühisvara enam pankrotivara hulka ei kuuluks, jääks abikaasadele rohkem raha ja see võib anda paremini võlgnikule uue alguse. Küll aga ei oleks piiratud uute võlausaldajate nõuete esitamine pankrotimenetluse kestel omandatud ühisvara suhtes. Varasuhte lõppemine tähendaks üsna intensiivset sekkumist võlgniku ja abikaasade vahelisse õigussuhtesse just pankrotimenetluse kestel omandatud vara kuuluvuse määramisel ning kui selle kasuks otsustada, oleks vaja riivet täiendavalt analüüsida.

Kui valida senine lahendus, mille kohaselt abikaasade varasuhte pankroti välja kuulutamisega ei lõppeks, siis moodustuks abikaasade ühisvara või ka pankrotimenetluse kestel edasi ning vastuseta jääks, mis saab pankrotimenetluse kestel omandatud varast, kas ka selle jagamist saaks nõuda. Ühisvara jagamise nõude aegumistähtaeg viitab sellele, et haldur peaks saama jagada ühisvara vaid korra. Ebaselge on, milline tagajärg on ühisvara jagamisel või ühisvara jagamise nõude aegumisel pankrotimenetluse kestel omandatud varale, millest võlgnikule langev osa peaks kuuluma pankrotivara mõiste järgi pankrotivara hulka. Selge peaks olema ka see, kas eesmärk on, et kui võlgniku abikaasa ise ühisvara hiljem jagab, et see arvataks pankrotivara hulka või mitte.

Kokkuvõttes võib öelda, et kuigi kohtupraktikas on väljendatud selge seisukoht, et abikaasade varasuhte pankroti välja kuulutamisega ei lõppe, ei saa üheselt öelda, et sama mõtet kannaks terviklikult ka kehtiv pankrotiseaduse regulatsioon. Kuna täitemenetluse käigus ei pruugi olla ühisvara täieulatuslik revisjon vajalik, ei ole täitemenetluse korral varasuhte lõpetamine otstarbekas. Pankrotimenetluses võiksid aga olla mõeldav nii see, et varasuhte lõpeb kui ka see, et varasuhte jätkub. Ükskõik kumma mudeli kasuks aga otsustada, vajab kehtiv regulatsioon täiendusi. Neid analüüsitakse täpsemalt järgmises osas (vt ka järgmine alapunkt).

- Pankroti välja kuulutamise tagajärgede puhul abikaasade varasuhtele on kaks võimalikku lähenemist: pankroti välja kuulutamine abikaasade varasuhet ei mõjuta või regulatsioon, mille kohaselt oleks pankroti välja kuulutamine varasuhte lõppemise alus. Sobilikud võivad olla mõlemad lahendused. Sõltumata valitud mudelist peaks kindlaks määrama pankrotimenetluse kestel omandatud vara saatuse, ühisvara koosseisu kindlaks määramise aja, millest võlgnikule langev osa eraldatakse, ühisvara jagamise ja jagamise nõude aegumise menetluslikud ja asjaõiguslikud tagajärjed.
- Mõlemad juhul on võlgnikule osale ühisvarast pankrotivarasse arvamiseks vajalik abikaasade ühisvara jagamine ja sellel lasuvate kohustuste täitmine või jagamine abikaasade sisesuhtes või kokkuleppel võlausaldajaga.
- Täitemenetluses ei ole vajalik, et abikaasade varasuhte lõppeks, sest kohtupraktikas on tunnustatud ühisvara osalise jagamise võimalust, mis täitemenetluse proportsionaalsuse põhimõtet arvestades on õigustatud.

c) pärandvara ühisus

Täitemenetlus kaaspärijate ja pärandvara ühisuse vahelise õigussuhte kestust ei mõjuta. Pärandvara koosseis määratakse kindlaks pärandaja surma hetkega. Praktilisest küljest on seega peamiselt ka teada pärandvara hulka kuuluva vara kogum või vähemalt selle väärtus, sest vara moodustub pärandaja surmani. Erandiks võivad olla pärandaja sõlmitud lepingud, millest tulenevad õigused ja kohustused lähevad üldjuhtudel pärijatele üle ning seekaudu võib pärandvara hulka laekuda esemeid ka pärast pärandaja surma. Praktilisest aspektist võib olla juhte, mil on selge, et ese kuulub pärandvara, kuid eseme olemasolu või asukoht ei ole teada. Konkreetsete esemed võivad samuti pärandvara osalise jagamise või pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise kaudu pärandvara hulgast välja minna, kuid tulenevalt surrogatsioonipõhimõttest kuuluvad pärandvara hulka ka kuni pärandvara jagamiseni pärandvara arvel omandatud esemed¹⁴³.

Küsitav võib olla sätete sõnastust vaadates, kas kehtiv õigus reguleerib kaaspärijate ühisomandisse kuuluva pärandvara jagamise võimalusi pankrotimenetluses. Eeldada võib, et seda on soovitud. Arvestades, et AÕS kommentaarides käsitletakse kaaspärijate ühisust õiguse ühisusena ning pankrotiseadus annab mh haldurile võimaluse nõuda õiguse ühisuse lõpetamist ja vara jagamist ülesütlemistähtaega järgimata¹⁴⁴, on pärandvara jagamine ilmselt hõlmatud. Pankroti välja kuulutamine kaaspärijate ja pärandvara ühisust ei mõjuta. Küsimused võivad tekkida ka olukordades, mil pankrotimenetlus ei ole algatatud mitte pärandvara suhtes vaid maksejõuetu on üks kaaspärijatest. Mõistlik on kaaspärijate ühisusele ühiselt kuuluvate esemete küsimust ja kaaspärija maksejõuetust analüüsida pärandvara pankrotimenetluse analüüsis (lähteülesande p 2.1.6). Käesolevas analüüsis on osaliselt mõistlik siiski käsitleda täpsemalt pärandvara jagamisega seotud küsimusi.

Vahekokkuvõte

Täitemenetluse algatamisel ei ole vajalik võlgniku- ja tema abikaasa varasuhte lõpetamine. Täitemenetlusi võidakse võlgniku suhtes algatada mitmeid ning varasuhte lõppemisega kaasnevad ulatuslikud tagajärjed. Varasuhte lõppemise ja uuesti kulgema hakkamisega võiks seetõttu kaasneda rohkem probleeme kui oleks sellest saadav kasu. Varasuhte lõppemine oleks mõeldavam, kui ühisvara jagamisel vaadataks täiemahuliselt ühisvara ja sellel lasuvad kohustused üle, kuid seda täitemenetluse proportsionaalsust arvestades üldiselt ei tehta.

Pankroti välja kuulutamine mõjutab seltsingulepingu alusel ühisomandi moodustumist, sest seltsinguleping lõpeb ja halduril tekib õigus vara jagada, kuid ei mõjuta abikaasade ega kaaspärijate ühisomandi moodustumist. Abikaasade varaühisuse varasuhte puhul võib kaaluda, kas varasuhe ei peaks lõppema pankroti välja kuulutamise sarnaselt seltsingulepingule. Kui varasuhe jätkub on vajalik täiendada ühisvara koosseisu kindlaks määramise aega pankrotimenetluses ja halduri ühisvara jagamise hagi esitamise menetluslikke ja asjaõiguslikke tagajärgi. Pärandvara pankrotimenetlus on eripärane ja selle tarbeks on otstarbekas välja töötada erireeglid, kuid pärandvara pankrotimenetluse analüüsi käigus.

6. Ühisvara jagamise üksiküsimused täite- ja pankrotimenetluses

6.1 Ühisvara jagamine nõude aegumistähtaeg täite- ja pankrotimenetluses

a) ühisvara jagamise nõude aegumistähtajast üldiselt

Seltsinguleping lõpeb pankroti välja kuulutamise aega, abikaasade varasuhte aega kehtiva õiguse kohaselt mitte. Erinev on ka see, et halduri võimalusele nõuda kaasomandi, seltsinguvara ja ühise õiguse lõpetamist ja vara jagamist pankrotimenetluses ega seltsingulepingu ülesütlemisel vara jagamisele täitemenetluses ei ole seatud ajalisi piiranguid. Abikaasade ühisvara jagamise nõudele on seevastu nii

¹⁴³ Vt PärS § 4 lg 1, § 130, 156 lg 1.

¹⁴⁴ Vt AÕS § 70 lg 7, AÕS-I komm I/Varul (2014) § 70, lk 301; PankrS § 121 lg-d 1 ja 2.

täite- kui ka pankrotimenetluses ette nähtud ühtselt üheaastane aegumistähtaeg¹⁴⁵. Pärandvaral lasuva kohustuse täitmisel täitemenetluses ei ole vara jagamise nõude aegumistähtaega reguleeritud. Ette on nähtud eriregulatsioon, mille kohaselt saab enne pärandist loobumise tähtaja möödumist või pärandi vastuvõtmist viia pärandvara kohta käiva nõude alusel täitemenetlust läbi üksnes pärandvara suhtes ning pärija isiklike kohustuste pinnalt ei või pärandvarale sissenõuet pöörata (TMS § 17). Kehtiva TMS eelnõu algteksti kohaselt oli pärandvarale sissenõude pööramine pärandvara jagamiseni võimalik vaid juhul, kui sissenõudjal oli kehtiv täitedokument kõigi pärijate suhtes¹⁴⁶. Eelnõu tekstist jäi selline muudatus välja ning TMS 1993¹⁴⁷ sellist regulatsiooni ei olnud ning kehtivas õiguses ei ole samuti sellist piirangut seatud. Samuti ei ole aga reguleeritud ka sissenõudja õigust nõuda pärandvara jagamist täitemenetluses ega nõudele seatud aegumistähtaega. Seega on ühisvara jagamise nõudele seatud aegumistähtaeg täite- ja pankrotimenetluses abikaasade ühisvara puhul.

Abikaasade ühisvara jagamisele täitemenetluses sätestati üheaastane aegumistähtaeg esimest korda kehtiva TMS eelnõus¹⁴⁸, samas kui varasema TMS kohaselt ei olnud ühisvara jagamise nõude esitamisele aegumistähtaega seatud¹⁴⁹. Sissenõude pööramist ühisele varale reguleeris TMS 1993 § 64¹⁰, milles sätestati eeldused, millal võib võlgniku osale ühises varas sissenõude pöörata, nähti ette, et arestida ja müüa võib võlgnikule kuuluva osa, välja arvatud juhul, kui ühised omanikud on vara tervikuna müügiga nõus, sissenõudjale anti võimalus esitada ühisvara jagamise hagi abikaasade kui kaaskostjate vastu. Lisaks anti võlgnikule õigus tugineda vara arestimisakti ebaõigele koostamisele põhjusel, et sinna on märgitud ühis- või kaasomandis olevad esemed, kui ta kohtutäiturile sellest teatas. Samuti nähti ette, et kui sissenõudjad on ühisomanikud, antakse neile vara hoiule ühiselt, kui nad sellest ei keeldu¹⁵⁰. TMS-s just abikaasade ühisvara jagamise nõudele aegumistähtaega seadmist ning varasema regulatsiooni muutmist seletuskirjas ei põhjendatud¹⁵¹. Üldiselt sätete kujundamisel eeskujuks olnud saksa õigusest ühisvara jagamise nõudele seatud üheaastast nõude aegumistähtaega ei leia. Võib oletada, et üheaastane aegumistähtaeg lisati kehtivasse TMS pankrotiseaduse eeskujul. Pankrotiseaduses oli enne kehtivat regulatsiooni abikaasade ühisvara jagamiseks ette nähtud veelgi lühem tähtaeg. EV PankrS algtekst § 52 lg 2 sätestas, et vara tagasinõudmiseks või ühisvara jagamiseks esitab haldur kohtusse hagi kahe kuu jooksul pankrotiteate ilmumise päevast arvates¹⁵². EV PankrS

¹⁴⁵ PankrS §-d 121 ja 122, TMS §-d 14, 15, 126.

¹⁴⁶ Vt kehtiva täitemenetluse seadustiku eelnõu [143 SE](#) TMS § 15 lg 1.

¹⁴⁷ Täitemenetluse seadustik ([TMS 1993](#)) – RT I 1993, 49, 693; RT I 2005, 39, 308 (varaseim kättesaadav redaktsioon on 01.06.2002).

¹⁴⁸ Vt ka kehtiva täitemenetluse seadustiku eelnõu 143 SE [seletuskiri](#) eelnõu algteksti lõpus, mille kohaselt oli algselt plaanis säte järgmisel kujul: **TMS §13. Sissenõude pööramine abikaasade varaühisuses olevale varale** (1) Kui abikaasade vahel on varaühisus, on sissenõude pööramine ühisvarale lubatav teise abikaasa nõusolekul või siis, kui on olemas mõlemat abikaasat kohustuse täitmiseks kohustav täitedokument. (2) Pärast varaühisuse lõppemist, kuid enne vara jagamist on sissenõude pööramine ühisvarale lubatav üksnes siis, kui täitedokument kehtib mõlema abikaasa suhtes. (3) Sissenõudja võib nõuda ühisvara jagamist ja võlgniku osa ühisomandist. Vara jagamise hagi aegumistähtaeg on üks aasta alates ajast, mil täitemenetlus nõude rahuldamiseks võlgniku lahusvara arvel ebaõnnestus.

¹⁴⁹ Täitemenetluse seadustik ([TMS 1993](#)) – RT I 1993, 49, 693; RT I 2005, 39, 308 (varaseim kättesaadav redaktsioon on 01.06.2002).

¹⁵⁰ TMS 1993 § 64¹⁰. Sissenõude pööramine ühisele varale (1) Sissenõue pööratakse võlgniku osale ühises varas, kui võlgniku lahusvarast ei piisa nõude rahuldamiseks. (2) Kui ühine vara koosneb ühesugustest asendatavatest asjadest, arestitakse ja müüakse see osa, mis võrdub võlgnikule kuuluva osaga. (3) Kui sissenõudjaks on ühised omanikud, arestitakse vara täies ulatuses ja antakse hoiule ühistele omanikele, kui nad sellest ei keeldu. (4) Tervikuna võib ühist vara müüa ainult ühiste omanike nõusolekul. Kui vara on võlgniku ja tema abikaasa ühisomandis, võib sissenõudja esitada kohtule hagi ühisvara jagamiseks. Hagi esitatakse mõlema abikaasa vastu, kes osalevad menetluses kaaskostjatena. (5) Võlgnik on kohustatud teatama kohtutäiturile vara arestimise aktile allkirja andmisel või selle kättesaamisel ühis- või kaasomandisse kuuluvate asjade olemasolust arestitud vara hulgas, vastasel juhul ei ole tal sellele asjaolule viidates õigust kaevata akti ebaõigete koostamise peale.

¹⁵¹ Täitemenetluse seadustiku eelnõu 143 SE [seletuskiri](#) eelnõu algteksti lõpus.

¹⁵² Eesti Vabariigi pankrotiseadus ([EV PankrS](#)) – EV PankrS § 52. Võlgniku vara tagasinõudmine ja ühisvara jagamine (1) Haldur nõuab tagasi teiste isikute valduses oleva võlgniku vara, kui seadusest ei tulene teisiti. Kui

muudeti 1997 aastal ning säte nähti ette kehtivale õigusele sarnasel kujul, mh pikendati ühisvara jagamise hagi esitamise tähtaega ühe aastani ning hagi aegumistähtaaja algus seoti pankrotiteate ilmumise asemel pankroti välja kuulutamiselega. Uuena reguleeriti pankrotivõlgniku abikaasa ühisvara jagamise õigust¹⁵³.

EV PankrS 1997 muutmise eelnõu seletuskirjas¹⁵⁴ ei täpsustatud miks halduri ühisvara jagamise nõude aegumistähtaega pikendati. Kehtiva PankrS eelnõusse sai säte üsna sarnasel kujul, pikendati küll võlgniku abikaasa ühisvara jagamise nõude aegumistähtaega kolmelt kuult kuue kuuni ja aegumistähtaaja algus seoti ühisvara pankrotivarasse arvamise ajahetke asemel sellest teadasaamisega Eelnõu seletuskirjas viidati, et korratud on varasema seaduse § 52 teksti¹⁵⁵. Kehtivat PankrS § 122 on muudetud korra, mil lõikesse 2 lisati sõna „pankrotivarasse“ ning muudatuse põhjendusena toodi välja vajadus ühtlustada kohtupraktikat lähtuvalt Riigikohtu tõlgendusest¹⁵⁶, kuid sisuliselt sädet 1997. aastast muudetud ei ole.

- Seega võib öelda, et ühisvara jagamise nõudele sissenõudja ja halduri poolt on täite- ja pankrotimenetluses seatud üheaastane aegumistähtaeg vaid abikaasade ühisvara puhul.
- Seltsinguvara jagamise nõuet täitemenetluses otsesõnu välja toodud ei ole, kuid sarnasele tulemusele viib seltsingulepingu ülesütlemise nõue. Pankrotimenetluses on haldurile antud seltsinguvara jagamise nõue ning selle aegumistähtaega ei ole reguleeritud.
- Pärandvara jagamise nõuet täitemenetluses reguleeritud ei ole, kuid pankrotimenetluses on halduril õigus nõuda õiguse ühisuse lõpetamist ja vara jagamist, mille alla võib mahtuda ka pärandvara ja kaaspärijate ühisus. Sealjuures ei ole pankrotimenetluses nõude aegumistähtaega reguleeritud.
- Sissenõudjale nähti ette ühisvara jagamise hagi esitamise tähtaeg esimest korda kehtivas TMS-s, võimalik, et toona kehtinud PankrS eeskujul. Eelnõu seletuskirjas muudatuse põhjusi ei täpsustatud, seega ei saa täpselt öelda, mis oli aegumistähtaaja mõte. Enne kehtivat TMS ei olnud sissenõudja ühisvara jagamise nõude suhtes aegumistähtaega sätestatud.
- Kehtivasse PankrS tuli üheaastane ühisvara jagamise nõude aegumistähtaeg haldurile EV PankrS muutmise eelnõuga aastal 1997, pärast mida ei ole sätte sõnastust sisuliselt muudetud,

vara on võlgniku ja teiste isikute ühisomanduses, nõuab võlgnik välja võlgniku osa ühisomandist. (2) Käesoleva paragrahvi 1. lõikes nimetatud vara tagasinõudmiseks või ühisvara jagamiseks esitab haldur kohtusse hagi kahe kuu jooksul pankrotiteate ilmumise päevast arvates. (3) Võlgnikul on õigus osaleda kolmanda isikuna. Kui haldur ei ole avaldust käesoleva paragrahvi 2. lõikes sätestatud tähtajaks esitanud, võib võlgnik seda teha ise järgneva kuu jooksul, teatades sellest haldurile, kellel on õigus osaleda kolmanda isikuna. Kui haldur seda võimalust ei kasuta, kaotab ta õiguse vaidlustada ühisvara jagamise otsust.

¹⁵³ Eesti Vabariigi pankrotiseaduse muutmise [seadus](#) – RT I 1997, 5, 32, vastu võetud 18.12.1996 § 52 «**§ 52. Ühisvara jagamine** (1) Kui vara on võlgniku ja tema abikaasa ühisomandis, nõuab haldur ühisvara jagamist ja võlgniku osa ühisomandist. Võlgnikul on õigus koos halduriga protsessis osaleda. Protsessiosalisena on võlgnikul õigus anda üksnes seletusi. (2) Haldurile on ühisvara jagamise hagi aegumistähtaeg üks aasta pankroti väljakuulutamisest. (3) Kui haldur ei ole esitanud võlgniku osa ühisvarast väljanõudmise hagi lõikes 2 nimetatud tähtaaja jooksul, võib võlgnik selle hagi ise esitada ja asja läbivaatamisel hagejana osaleda. Kui võlgnik esitab hagi pankrotimenetluse ajal, peab ta sellest teatama haldurile. (4) Kui haldur on pankrotivarasse arvanud vara, mis on võlgniku ja tema abikaasa ühisomandis, võib võlgniku abikaasa esitada hagi ühisvara jagamiseks ja oma osa välistamiseks pankrotivarast. Võlgnikul on õigus koos halduriga protsessis osaleda. Protsessiosalisena on võlgnikul õigus anda üksnes seletusi. (5) Lõikes 4 nimetatud ühisvara jagamise hagi aegumistähtaeg on kolm kuud ühisvara pankrotivarasse arvamisest.

¹⁵⁴ Eesti Vabariigi pankrotiseaduse muutmise [seaduse](#) eelnõu 307 SE [seletuskiri](#).

¹⁵⁵ Pankrotiseaduse eelnõu [1085 SE](#) ja seletuskiri. PankrS § 122 lg 5: „Lõikes 4 nimetatud ühisvara jagamise hagi aegumistähtaeg on kuus kuud ajast, mil võlgniku abikaasa ühisvara pankrotivarasse arvamisest teada sai või teada saama pidi.“ (vt eelnevad lõiked EV PankrS 1997, minimaalne sõnastuslik erinevus on.

¹⁵⁶ Vt kohtutäituri seaduse eelnõu 462 SE [seletuskiri](#), lk 55; vt ka P. Varul. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. Juridica 2008/**VI**, lk 364–366 ja viited nr 19 ja 20 Riigikohtu 6. veebruari 2008. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-103-07](#), varasem seisukoht Riigikohtu 27. oktoobri 2004. a otsuses tsiviilasjas nr [3-2-1-99-04](#).

kuigi täpsustamise vajadusele on õiguskirjanduses tähelepanu juhitud. Enne seda oli ühisvara jagamise nõudele erinevalt varasemast TMS regulatsioonist aegumistähtaeg seatud ning see oli veelgi lühem kui praegune üheaastane tähtaeg.

b) täitemenetluses abikaasade ühisvara jagamise nõude aegumistähtaeg

Võlgniku varale sissenõude pööramise järjekorra kohaselt täidetakse võlausaldaja nõuet esiteks raha, väärisasjade, väärtpaberite ja nõuete arvel, seejärel ülejäänud vallasvara arvel, seejärel kinnisvara arvel ning sellist järjekorda arvestades alles viimasena realiseeritakse võlgniku osa ühises varas (TMS § 198). TMS § 14 lg 2 sätestab, et sissenõudja võib nõuda ühisvara jagamist ja sissenõude pööramist võlgniku osale ühismandist. Vara jagamise hagi aegumistähtaeg on üks aasta alates ajast, kui täitemenetlus nõude rahuldamiseks võlgniku lahusvara arvel ebaõnnestus. Selgelt ei saa öelda seejuures, kas tegemist on aegumistähtaja või õigust lõpetava tähtajaga, järgnevalt on seda nimetatud aegumistähtajaks. Kehtivas sõnastuses on täitemenetluses ühisvara jagamise nõude üheaastase aegumistähtaja sisustamisel võimalikud järgmised tõlgendused:

- üheaastane aegumistähtaeg kehtib üksnes konkreetse võlausaldaja suhtes konkreetsetes täitemenetlustes,
- üheaastane aegumistähtaeg kehtib ühe võlausaldaja suhtes sama nõude puhul kõikides täitemenetlustes,
- üheaastane aegumistähtaeg kehtib kõigi võlausaldajate suhtes, kes soovivad enda nõude rahuldamist täitemenetluses.

Esmapilgul võiks mõelda, et sissenõudja nõudele abikaasade ühisvara jagamiseks on erinevalt seltsingulepingust seatud üheaastane aegumistähtaeg, et kaitsta võlgniku abikaasat ja tagada võimalikult vähene sekkumine võlgniku ja tema abikaasa varasuhetesse. Lähemalt vaatlemisel ei täida aga säte sellist eesmärki tasakaalustatult võlausaldajate kaitsega ühegi tõlgenduse puhul.

Kui abikaasade ühisvara jagamise nõude üheaastane aegumistähtaeg kehtivaks vaid konkreetse võlausaldaja jaoks ühe täitemenetluse raames, ei täidaks seatud aegumistähtaeg üldse mingit eesmärki, sest sissenõudjal oleks võimalik esitada ühisvara jagamise nõue sama nõude sissenõudmiseks järgmises täitemenetluses. Sissenõudja saab esitada kirjaliku avalduse täitemenetluse lõpetamiseks ning alustada uut täitemenetlust, kui tema nõue ei ole rahuldatud. Piiratud on uue täitemenetluse algatamine vaid juhul, kui sissenõudja on nõudest kirjalikult loobunud¹⁵⁷. Sellise tõlgenduse korral oleks aegumistähtaja ainus toime see, et sissenõudjat sunnitaks täitemenetlust lõpetama ja uut alustama, millega kaasneksid talle täiendavad kulud ning aegumistähtajal puuduks sisuline mõte, sest sellest saaks ümber minna. Võlgniku abikaasa oleks juhul, kui ühisvara jagamise nõudele ei oleks aegumistähtaega seatud, samaväärselt kaitstud. Täiendavat kaitset uue täitemenetluse alustamine võlgniku abikaasale kuidagi ei taga.

Kui tõlgendada üheaastast aegumistähtaega selle võlausaldaja jaoks lõpliku tähtajana, misjärel ei oleks tal enam võimalik sama täitedokumendi alusel nõude rahuldamiseks ühisvara jagamise nõuet esitada, oleks abikaasa kaitse tagatud sellega, et konkreetne võlausaldaja ei saaks enam nõude rahuldamiseks ühisvara jagada. Kui ühisvara hiljem lisandub, siis tekiks olukord, kus põhimõtteliselt on ühisvara, millest võlgnikule langeva osa arvel saaks võlausaldaja nõude rahuldada, kuid takistuseks saaks see, et võlausaldaja ei saaks ühisvara jagamise nõuet esitada. Võiks ju leida, et selline lähenemine tagabki võlgniku abikaasa kaitse mis sest, et võlausaldaja huvid saavad kahjustatud, kuid tegelikult ei oleks võlgniku abikaasa huvid ka sel juhul kaitstud. Alati on võimalik, et teise täitedokumendi alusel tuleb uus võlausaldaja või sama võlausaldaja teise täitedokumendiga, kes algatab täitemenetluse ja nõuab ühisvara jagamist. Nii oleks tulemus selline, et ühisvara jagamise nõude minetanud võlausaldaja ei saaks ühisvara jagamist nõuda, kuid kui seda nõuaks teine võlausaldaja, oleks ühisvara jagamisest laekuva võlgnikule langeva osa arvel tal võimalik siiski enda nõuet täita. Seega oleks konkreetse

¹⁵⁷ Vt TMS § 48 lg 1 p 1 ja § 49.

võlausaldaja jaoks nõude rahuldamine veidi keerulisem: ta peaks ootama, kuni teine sissenõudja või abikaasa ise ühisvara jagavad, ning seejärel saaks ta nõuda, et ka tema nõue laekunud summa arvel rahuldataks.

Kui sätet tõlgendada selliselt, et üheaastane tähtaeg ühisvara jagamise jaoks hakkab kõigi võlausaldajate jaoks kulgema aasta jooksul, kui esimese võlausaldaja nõude rahuldamine võlgniku lahusvara arvel ebaõnnestuks, oleks võlgniku abikaasa huvid tõepoolest kaitstud. Ühe aasta jooksul saaks selgeks, kas keegi soovib ühisvara jagamist nõuda ning hiljem oleks abikaasale tagatud õigusrahu, ükskõik kui suureks ka ühisvara väärtus järgneval ajal muutuks. Tõlgendus oleks aga üsna ebaloogiline, sest arvestades erinevust pankrotimenetlusest, ei esita võlausaldajaid enda nõudeid samal ajal kindlat korda järgides. Olukordi, mil võlgniku vastu tekib nõue ja selle täitmiseks lahusvarast ei piisa, võib tekkida kogu abielu jooksul erineval ajal. Kui leida ka, et aegumistähtaeg seob vaid neid võlausaldajaid, kellel on tol ajal täitedokument võlgniku suhtes, siis ka sel juhul oleks ühisvara jagamine piiratud vähemalt kümne aasta jooksul näiteks siis, kui täitedokument on kohtulahend¹⁵⁸. Sätte sõnastus on võib-olla selline just seetõttu, et vaikivalt eeldatakse, et vajadus ühisvara jagamise järgi tekib vaid korra, mil ühisvara jagatakse tervikuna ning sellest rahuldatakse võlausaldajate nõuet, unustades ära, et täitemenetluse kestel moodustub ühisvara edasi.

- Kuivõrd ükski eelnevatest tõlgendustest ei kaitse abikaasa huve, vähemalt mitte sätet mõistlikult tõlgendades ja tasakaalus võlausaldajate huvidega, on vajalik muuta kehtivat regulatsiooni. Mõtet toetab ka see, et pärast analüüsi koostamist, saadeti 14.12.2017 arvamuse avaldamiseks ka Justiitsministeeriumi eelnõu, kus on TMS § 14 lg 2 muudetud ja aegumistähtaeg eemaldatud¹⁵⁹.
- Sarnaselt seltsingulepingule või TMS 1993 regulatsioonile võiks ühisvara jagamise nõudele aegumistähtaega mitte seada ja tugevdada vajadusel ühisvara täitemenetluses jagamise eeldusi. Sellisel juhul saaks ühisvara jagamise nõuet praktiliselt realiseerida seni, kuni täitedokumendist tulenev nõue on aegunud. Ka abikaasa kaitse saaks vajadusel reguleerida täitemenetluses ühisvara jagamise nõude eelduste tugevdamise kaudu. Muudatus ühtlustaks erinevatel alustel tekkinud ühisvara jagamise nõuete regulatsiooni ja kaotaks vaidlused ühisvara jagamise nõude aegumise üle, eriti seoses viimase aja kohtupraktikaga, kus on leitud, et ühisvara jagamise nõue tuleks esitada koos tagasivõitmise hagiga¹⁶⁰.

c) pankrotimenetluses abikaasade ühisvara jagamise nõude aegumistähtaeg

Pankrotimenetluses on sarnaselt täitemenetlusele seatud haldurile abikaasade ühisvara jagamise nõudele üheaastane aegumistähtaeg alates pankroti välja kuulutamisest, samas kui kaasomandi, õiguse ühisuse ja seltsingu lõpetamise nõudele sellist tähtaega seatud ei ole. Olukorras, kus võlgniku abikaasa leiab, et pankrotivara hulka on ekslikult arvatud tema ja võlgniku ühisomandis olev vara, on abikaasa vara välistamise nõudele ette nähtud kuuekuuline tähtaeg alates ühisvara pankrotivara hulka arvamise teadasaamisest¹⁶¹.

Halduri ühisvara jagamise nõudele üheaastase aegumistähtaega sätestamine on vähem problemaatiline kui juhul, mil võlgniku ja tema abikaasa ühisvara jagatakse täitemenetluses. Pankrotimenetluse efektiivsuse tagamiseks on vajalik, et pankrotivara koosseis selgitataks välja võimalikult kiiresti. Kuna ühisvara jagamise nõude esitamine on antud üksnes halduri pädevusse, ei teki olukorda, mil ühisvara jagamist saaks nõuda järjepanu erinevad võlausaldajad. Vaatamata sellele on siiski sätestatud erisus üksnes abikaasade ühisvara jagamisele, kuid teiste ühise omandi moodustumise aluste puhul vara jagamise nõuet ajaliselt piiratud ei ole. Võib-olla on eriregulatsiooni eesmärk abikaasade eriline kaitse,

¹⁵⁸ TsÜS § 157 lg 1.

¹⁵⁹ Justiitsministeeriumi kiri 14.12.2017 nr 8-1/8797. Tsviilkohutemenetluse seadustiku jt seaduste muutmise seadus (Riigikohtu ettepanekud edasikaebeõiguse optimeerimiseks), kättesaadav eelnõude [infosüsteemis](#).

¹⁶⁰ Vt eelkõige *op cit* [3-2-1-174-16](#), p 15; vt ka Riigikohtu 22. novembri 2017. a otsus tsiviilasjas nr [2-15-16664](#).

¹⁶¹ Vt PankrS §-d 121 ja 122.

mis eesmärgina on pankrotimenetluses mõttekam kui täitemenetluses. Selgust vajavad aga aegumistähtaaja menetlusõiguslikud ja asjaõiguslikud tagajärjed.

Õiguskirjanduses on välja toodud, et praktikas on probleeme tekitanud võlgniku õigus esitada ise ühisvara jagamise nõue pärast seda, kui halduri ühisvara jagamise nõue on aegunud (PankrS § 122 lg 3). Eristada saab olukordi, mil haldur ei ole ühisvara jagamise nõuet esitanud, kuid ei ole ka ühisvara pankrotivara hulka arvanud ning vastupidiseid juhte, mil ühisvara on pankrotivara hulka arvatud. Riigikohus leidis ja õiguskirjanduses toetati seisukohta, et vaid võlgniku abikaasal on õigus esitada vara välistamise nõue, kui ühisvara on pankrotivara hulka arvatud, kuid haldur ei ole ühisvara jagamise nõuet esitanud. Võlgnikul endal sellisel juhul ühisvara jagamise nõude esitamise õigust ei ole, sest tema osa ühisvarast kuulub niikuinii pankrotivara hulka¹⁶².

Seejuures lahkesid Riigikohtu lahendis ja õiguskirjanduses toodud seisukohad selle osas, milline on halduri roll juhul, kui võlgnik on esitanud hagi pärast halduri ühisvara jagamise nõude aegumist. Arvestades seda, et vahepeal on halduri rolli täpsustatud ning ta ei ole enam võlgniku esindaja, on ka lihtsam sätet sisustada. Tuleb nõustuda õiguskirjanduses väljendatud seisukohaga, et kui haldur ühisvara jagamise nõuet ei esitanud, siis on võlgnikul õigus esitada hagi ise ja osaleda menetluses hagejana ning halduril on õigus sellele, et võlgnik teda menetlusest teavitaks. Seda küll eeldusel, et ühisvara ei ole jagatud ega ka pankrotivaras arvatud, misjuhul on küll vähetõenäoline, et võlgnik sooviks vara jagada, et temale langev osa pankrotivara hulka arvataks¹⁶³.

Selline tõlgendus annab küll võimaliku selgituse osadele menetlusõiguslikele tagajärgedele, kuid täpsustamist vajab ka asjaõiguslik külg. Kui haldur ühisvara jagamise nõuet õigel ajal ei esita, kuid pankrotivara hulka ei ole ka ekslikult võlgniku ja tema abikaasa ühisomandisse kuuluvaid esemeid arvatud, kuuluks pankrotivara hulka küll õigus poolele ühisvara väärtusest, kuid vaid juhul, kuid selle arvel saab võlausaldajate nõuded rahuldada kui võlgnik kasutab õigust ühisvara jagada. Seega jääks küsitavaks, mida tähendab see, et võlgniku osa ühisvarast põhimõtteliselt küll kuulub pankrotivara hulka, kuid vaid eeldusel, et võlgnik ühisvara jagab. Eelnevast tuleks ilmselt järeldada, et kui üheaastane tähtaeg on möödunud, siis võlgniku osa ühisvarast pankrotivara hulka ei kuuluks, v.a juhul, kui võlgnik seda vähetõenäoliselt ise just pankrotivara hulka arvamiseks jagada ei soovi.

- Abikaasade varaühisuse varasuhte korral on sätestatud haldurile ühisvara jagamiseks eriregulatsioon, mille eesmärk on tagada võlgniku abikaasa kaitse ja kiire pankrotivara koosseisu välja selgitamine.
- Haldur saab ühisvara jagamist nõuda aasta jooksul pankroti välja kuulutamisest, edaspidi saab võlgniku osa pankrotivara hulka arvamiseks ühisvara jagamise nõude esitada vaid võlgnik. Kui haldur ei ole ühisvara jaganud, kuid on aga arvanud pankrotivara hulka mõne ühisvaras oleva eseme, saab võlgniku abikaasa esitada vara välistamismõude, kuid võlgnik abikaasale langeva osa tõttu hagi ühisvara jagamiseks esitada ei saa.
- Kuigi praegust PankrS § 122 on võimalik tõlgendada selliselt, et sätte lõiked omavahel loogiliselt kokku kõlavad, võiks siiski kaaluda, kas põhjendatud on praegune tõlgendus, kus nii haldur kui ka võlgnik sõltuvad erinevatel juhtudel sellest kas kolmas isik nõude esitab, samas kui neile endile vara jagamise õigust antud ei ole.

¹⁶² Vt *op cit* kohtutäituri seaduse eelnõu 462 SE [seletuskiri](#), lk 55; *op cit* P. Varul *Juridica* 2008/**VI**, lk 364–366 ja viited lahenditele nr [3-2-1-103-07](#) ja [3-2-1-99-04](#).

¹⁶³ Vt *op cit* P. Varul *Juridica* 2008/**VI**, lk 364–366

6.2 Ühisvara jagamise viis ja kord täite- ja pankrotimenetluses

a) üldiselt ühisvara jagamise viisist ja korrast täite- ja pankrotimenetluses

Probleemne on, et nii täite- kui ka pankrotimenetluse regulatsioon eeldab vaikimisi, et halduril ja sissenõudjal tekib vajadus ühisvara jagada ühe korra ning pärast vara jagamist enam ühisvara edasi ei moodustu. Regulatsioon näib eeldavat, et mõlemal juhul viiakse läbi täielik ühisvara ja sellel lasuvate kohustuste revisjon, selgitatakse välja võlgnikule langev osa ja selle arvelt täidetakse võlausaldajate nõuded. Selline tõlgendus ei ole aga süsteemne, ei vasta senisele õiguspraktikale ega praktika vajadustele.

Täitemenetluses jätkub ühisvara moodustumine täitemenetluse kestel, samuti ei ole pankrotimenetluses pankroti välja kuulutamise ajaks ühisvara koosseis selgunud. Arvestades, et vara tekib pankrotimenetluse kestel juurde ning pankrotivara hulka on hõlmatud ka pankrotimenetluse kestel omandatud võlgniku vara, suureneb pankrotimenetluse kestel potentsiaalselt pankrotivara hulka arvatava võlgnikule langeva osa suurus. See tekitab küsimuse, kas ühisvara peaks saama jagada täite- ja pankrotimenetluses korduvalt, kuidas peaks ühisvara jagamine toimuma ja millise aja seisuga peaks kindlaks määrama jagatava ühisvara koosseisu.

b) täitemenetluses ühisvara jagamise viis ja kord

Seltsinguleping

Seltsingulepingu puhul on ühisvara jagamise viis ja kord reguleeritud seltsingu likvideerimise sätetega reeglid on õiguselged ega vaja täiendusi ning täitemenetluse seadustiku ja võlaõigusseaduse regulatsioon ühildub¹⁶⁴. Lisaks võib küll mõelda, kas selgemalt peaks olema sätestatud kas ja kuidas saab arestida osa seltsingubarast, millele on õigus võlgnikul.

Pärandvara

Pärandvarale sissenõude pööramisel tuleb täpsemad küsimusi analüüsida pärandvara pankroti analüüsi käigus, siiski võib asjakohane olla käsitleda käesolevas analüüsis seda, kuidas on võimalik täitemenetluses pärandvara jagada.

Kehtiva TMS algtekstis oli ette nähtud, et mitme pärija korral ei saa pärandvarale sissenõuet pöörata kuni pärandvara jagamiseni, v.a juhul, kui sissenõudjal on täitedokument kõigi pärijate suhtes või kui täitedokument on testamenditäitja suhtes. Lisaks sai pärija enda piiratud vastutusele tugineda vaid juhul, kui tal oli selle kohta kohtulahend või kui tegemist oli testamenditäitja, riigi või kohaliku omavalitsusega. TMS-st jäeti aga sätted riigikogus eelnõu menetlemise käigus välja¹⁶⁵. Sätete sellisel kujul välja jätmine võis olla põhjendatud. Pärandvara jagamiseks on vajalik kohustused välja selgitada, et teada, millises ulatuses saab üldse pärandaja korraldusi täita. Piirangu seadmine kuni pärandvara jagamiseni võib tekitada ka rakendusprobleeme, sest pärijate väljaselgitamine või pärandvara jagatuks lugemise täpse aja määratlemine võib olla keerukas. Pərija piiratud vastutuse sätte väljajätmine võis olla põhjendatud, sest inventuur piirab pärija vastutust ja selleks ei tehta kohtulahendit. Siiski tekib

¹⁶⁴ Vt eespool 5.3 ja TMS §-d 15, 126 198, VÕS § 599-604, § 607.

¹⁶⁵ Vt TMS eelnõu [algtekst](#) ja TMS [muudatuste loetelu nr 1](#), "§ 15. Sissenõude pööramine pärandvarale (1) Mitme pärija puhul on sissenõude pööramiseks pärandvarale kuni pärandvara jaotamiseni vajalik kõikide pärijate suhtes kehtiv täitedokument. (2) Kui on määratud testamenditäitja, võib pärandvarale sissenõude pöörata testamenditäitja suhtes tehtud täitedokumendi alusel. § 18. Pərija vastutuse piiratus (1) Kostja võib tugineda tema kui võlgniku pärija vastutuse piiratusle tema suhtes tehtud kohtulahendi alusel üksnes juhul, kui see on märgitud kohtulahendi resolutsioonis. See ei kehti, kui seadusjärgne pärija on kohaliku omavalitsuse üksus või riik, samuti kui lahend tehakse pärandi hooldaja või testamenditäitja suhtes. (2) Täitemenetluses arvestatakse võlgniku pärija vastutuse piiratust üksnes juhul, kui see tuleneb kohtulahendist. (3) Kui pärijal on pärimisseaduse kohaselt õigus ajutiselt keelduda pärandvarasse kuuluva kohustuse täitmisest, võib ta pärandvara suhtes läbiviidavas täitemenetluses nõuda, et menetlus piirduks üksnes vara arestimisega."

küsimus, kas nende sätete asemel ei oleks pidanud täitemenetluses pärandvara jagamise korda ja pärandvara suhtes läbiviidavat täitemenetlust reguleerima.

Kui täitemenetlus on alanud enne pärandaja surma, siis see jätkub vaatamata võlgniku surmale, v.a juhul kui täitedokumendist tulenev nõue ei lähe pärijatele üle. Kui pärijaid ei ole teada, osaleb menetluses testamenditäitja või pärandi hooldaja või määratakse esindaja¹⁶⁶. Sellistel juhtudel on kehtivas õiguses olev regulatsioon piisav ning TMS algtekstis toodud täiendus pärandvaral lasuvate kohustuste täitmise kohta võinukski olla mõneti vastuoluline.

Olukorras, kus aga täitemenetlus algatatakse pärast pärandaja surma, ei tulene seadusest otsesõnu, millised õigused on pärandvara jagamisel võlausaldajal. Iseenesest ei ole vajalik anda võlausaldajale õigust nõuda pärandvara jagamist, sest kaaspärijate vahelised suhted ja pärandvara jagamine on pärimisseaduses reguleeritud (PärS § 147 jj). Täpsustamist vajaks aga see, kuidas saab võlausaldaja enda nõudeid jagamata pärandvara vastu täitemenetluses maksma panna. Kehtiv õigus näeb ette, et enne kui pärijad on pärandi vastu võtnud või sellest loobunud, saab pärandvara kohta käiva nõude alusel viia täitemenetlust läbi üksnes pärandvara suhtes ning sätestatud on, et sel juhul ei või pärandvarale sissenõuet pöörata pärija isiklike kohustuste põhjal (TMS § 17). Ebaselge on aga see, kas sättest tuleks järeldada, et kui pärijad on pärandi vastu võtnud või loobumistähtaeg on möödunud, saab sissenõude pärandvarale pöörata sõltumata sellest, kas tegemist on pärandvaral lasuva kohustusega või pärija isikliku kohustusega. Põhjendatud oleks see, kui sissenõudjal oleks võimalik nõuda pärandvara jagamist pärija isiklike kohustuste täitmiseks. Seaduses tuleks määratleda, millised on võlausaldaja õigused pärija isiklike kohustuste täitmiseks kuni pärandvara jagamiseni ja pärast seda.

Riigikohtu praktikas on käsitletud seda, mis saab olla jagamata pärandvara puhul täitemenetluse ese. Vaidlus puudutas seda, kas jagamata pärandvara hulka kuuluvale esemele saaks keelumärget seada ning analüüsiti ka seda, kas keelumärget võiks seada õigusele mõttelisele osale pärandvara ühisusest. Riigikohus leidis, et kehtiv õigus ei võimalda kaaspärijate ühisuse osa arestimist nähtavaks teha. Lisaks leiti, et kaaspärijale kuuluv mõtteline osa on varaline õigus TMS § 110 jj mõttes ning kaaspärijal on ka pärandvara jagamise nõue. Pärandvara jagamise nõude saab arestida TMS § 111 alusel ning sissenõudja saab esitada hagi teiste kaaspärijate vastu pärandvara jagamiseks TMS § 118 lg 1 alusel¹⁶⁷. Seega on kohtupraktikas leitud, et sissenõudja saab nõuda pärandvara jagamist ja arestida saab pärandvara jagamise nõude, kuid selgelt ei öeldud, kas arestida saaks õigust mõttelisele osale. Nii viidatud kohtuasjas kui ka koolitusel on arutatud selle üle, et kehtiva õiguse järgi puudub võimalus TMS § 54 lg 3 ja § 129 lg 2 järgi muuta nähtavaks pärandvara ühisuse mõttelise osa arestimine. Seetõttu võib ühisuse osa arestimisel olla peamine takistus asjaolu, et seda ei saa nähtavaks muuta¹⁶⁸.

- TMS algtekstis oli pärandvara jagamiseni pärandvaral lasuva kohustuse täitmiseks pärandvarale sissenõude pööramine piiratud ning ette nähtud eeldused, millal pärija saab enda piiratud vastutusele tugineda. Põhjendatud on, et TMS regulatsioonis sellises sõnastuses sätteid ei ole. Siiski ei määratle kehtiv õigus piisavalt täpselt sissenõudja õigusi pärandvara jagamisel ja pärast seda. Selles osas on vaja kehtivat õigust muuta.
- TMS § 17 võiks sarnaselt TMS § 16 lg-ga 2 reguleerida testamenditäitja või pärandi hooldaja rolli enne pärandi vastuvõtmist või olukorras, kus pärijad ei ole teada. Vajadusel peaks olema võimalus määrata esindaja.
- Riigikohus tuletas sissenõudja õiguse nõuda pärandvara jagamist TMS § 118 lg-st 1, kuid kaaluda võiks ühtse sätte tegemist, kus kajastuks selgelt sissenõudja õigus pärandvara jagamist nõuda, reguleerida tuleks ka ühisuse osa arestimise võimalusi:

¹⁶⁶ TMS § 16, § 48 lg 1 p 6, § 203, § 208.

¹⁶⁷ Riigikohtu 20. oktoobri 2015. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-104-15](#), p 11, vt ka TMS § 54 lg 3, § 110 jj, § 129 lg 2, PärS § 176¹ lg 2, PärS § 176², § 176² lg 7.

¹⁶⁸ *Op cit* [3-2-1-104-15](#), p 11, vt ka T. Saarma. Pärandvara pankrot ja pärandvara ühisuse osa arestimine. Pangaliidu ja notarite ühiskoolitus 06.05.2016, slaidid 27, 28.

- viitama peaks sellele, et kaaspärijatel on võimalik pärandvara kokkuleppel kohtuväliselt jagada,
- pärandvara jagamise nõudele ei peaks seadma aegumistähtaega, vaid reguleerida jagamise õiguse eeldusi, mis tagaksid kaaspärijate huvide. Kaaspärijate õigusi kaitseb ka varale sissenõude pööramise järjekord,
- sissenõude pööramisel pärandvara jagamise nõudele peaks eesmärk olema see, et sissenõudja saaks endale sarnased õigused nagu võlgnikule kuuluva õiguse mõttelisele osale pärandvarast omandanud ostja (PärS § 148).
- paika tuleks panna pärandvara jagava sissenõudja menetluslik positsioon, kaebeõigus et oleks selge, kas vara kohtus jagamisel saab vara jagamise viisi peale kaevata ka sissenõudja.
- TMS § 17 kohaselt peaks olema võlgniku isiklike kohustuste täitmiseks pärandvaras olevatele esemetele sissenõude pööramine piiratud ajani, mil võlgnik on kaaspärijate ühisuses.
- Otsustada tuleks, millised õigused on sissenõudjal enne pärandvara jagamist. Võimalik on, et sissenõude saab pöörata nii võlgniku õigusele mõttelisele osale pärandvara ühisusest kui ka pärandvara jagamise nõudele. Selles osas on hea võrdlusmaterjal Saksamaal ühisuse regulatsioon koos ühisusele kuuluvate kinnisasjade jagamise seadusega (§ 741 jj BGB, § 180 jj ZVG). Muudatustega saab täitemenetluse kiirendada ning tagab selguse, et pärandvara üksikutele esemetele kuni jagamiseni sissenõuet pöörata ei saa.
 - sissenõude pööramisel võlgniku õigusele mõttelisele osale kaaspärijate ühisusest (vt PärS § 148), peaks saama õigust võlgniku isiklike kohustuste täitmiseks arestida või enampakkumisel müüa. Vajalik võib olla lisaks täiendused kaaspärijate ühisuse osa arestimise või enampakkumise võimaldamiseks. Praktikast on ühisuse osa vaatamata õiguslikule ebaselgusele ka arestitud ning enampakkumisel on isegi ostjaid leidunud.
 - sissenõude pööramisel pärandvara jagamise nõudele peaks eristama sissenõudja õigusi sellest, kui ta pärandvara jagamist nõuab. Pärandvara jagamise nõude arestimine või müük annaks võlausaldaja asemel pärandvara jagamise nõudest tulenevad õigused (vt eelmine muudatus). Kui pärandvara jagamise nõue arestitaks ja müüdaks, oleks tulemus raha laekumine arestitud ja müüdüd vara arvel sissenõudjale ning edasise vara jagamisega tegeleks osa omandaja.

Sellisel juhul oleks eriregulatsioon aja kohta, mil pärandvara ei ole veel jagatud ning selge oleks, et võlausaldaja saaks pärija isiklike kohustuste täitmiseks võlgniku pärandvara puudutava varaosa üksikutele esemetele sissenõude pöörata alles pärast seda, kui pärandvara on jagatud või kui on toimunud pärandvara isikuline jagamine selliselt, et võlgnik on talle määratu kätte saanud, ning eelnevalt pärandvaras olnud esemed kuuluvad juba võlgnikule.

Abikaasade ühisvara

Lisaks üheaastase aegumistähtaja kaotamisele abikaasade ühisvara jagamisel, kuid abikaasade varasuhte jätkumisele, võib olla vajalik täpsustada ka abikaasade ühisvara jagamise viisi ja korda. Osaliselt kattuvad vajalikud reguleeritavad küsimused pärandvara suhtes läbiviidava täitemenetlusega, osalt vajab regulatsioon läbi mõtlemist seetõttu, et abikaasade ühisvara moodustumine jätkub täitemenetluse kestel.

Varakogum, millele saab sissenõuet pöörata ei jää võrreldes täitemenetluse algatamise ajaga muutumatuks. Ühisvara moodustub seaduse jõul abikaasade vahel edasi, kuni abikaasad otsustavad varasuhte lõpetada (vt PKS §-d 35, 36). Ka juhul, kui sissenõudja esitab täitemenetluses nõude abikaasade ühisvara jagamiseks tervikuna või osaliselt TMS § 14 lg 2 alusel, ei peata see abikaasade ühisvara moodustumist. Samuti, nagu ka eelpool sai välja toodud, võib pärast täitemenetluse algatamist, kuid ka pärast täitemenetluses ühisvara jagamist tekkida juurde võlausaldajaid, kellel on

nõue ühisvara vastu (vt PKS § 33). Eelneva valguses tundub vältimatu, et ühisvara jagamiseks õigustatud võlausaldajaid võib olla mitu, samuti võib olla täitemenetluses vajalik ühisvara jagada mitmel korral. Seda võimalust ei peaks ka piirama, vaid peaks reguleerima ühisvarale sissenõude pööramise eelduste kaudu.

Lisaks peaks olema selge, kas abikaasadele antakse võimalus jagada ühisvara kohtuväliselt kokkuleppel ning millised on sel juhul sissenõudja õigused vara jagamisel kaasa rääkida. Saavutatav tulemus peaks olema selline, et hiljem ei tule võlausaldaja ühisvara jagamise kokkulepet tagasi võitma (TMS § 190). Võimalik on mõelda, et kokkuleppel ühisvara jagamine kooskõlastatult sissenõudjaga saaks toimuda vajadusel notariaalselt. Ühisvara jagamine sissenõudjat teavitades võib olla mõistlikum ja odavam kui kohtusse pöördumine, selle soodustamiseks võib sättes võimalusele viidata ning võlgniku ja abikaasa motiveerimiseks võib ette näha ka vara jagamise täitemenetluse peatamise alusena (TMS § 46).

Kui sissenõudja esitab abikaasade ühisvara jagamise nõude kohtusse, on tal menetlusosalisena võimalik ühisvara jagamist vaidlustada. Sissenõudja menetluses osalemise eesmärk on tagada, et lahendus ei kahjustaks tema kui võlausaldaja huve, kuid samas on vajalik, et järgitaks ka võlgniku ja tema abikaasa huve, näiteks selliselt, et vajadus ühisvaral lasuvate kohustuste täitmiseks või jagamiseks menetluses ununeks. Kohtupraktikas on analüüsitud täitemenetluses abikaasade ühisvaral lasuvate kohustuste täitmise ja jagamisega seonduvat eelkõige menetlusõiguslikust aspektist. Lahendis leiti, et ühisvaral lasuvaid kohustusi võib jagada või täita nii sissenõudja hagi alusel kui ka abikaasade vastava nõude (vastuhagi) või vastuväite alusel, võlgnik ja tema abikaasa saavad esitada sealjuures vastuhagi sissenõudja vastu ühisvara tervikuna jagamiseks või jagamiseks teisel viisil ning erandina jaatati ka võimalust lubada võlgnikul esitada vastuhagi lisaks sissenõudja vastu ka teise abikaasa vastu¹⁶⁹. Õiguskirjanduses¹⁷⁰ leiti sarnaselt eelviidatud Riigikohtu lahendile, et täitemenetluse proportsionaalsust arvestades peaks olema võimalik abikaasade ühisvara osaline jagamine. Seda võimalust tuleks toetada, kuid kuna arvesse tuleb võtta ka ühisvaral lasuvaid kohustusi, ei ole selge, kuidas peaks osalise jagamise korral seda tegema. Ühisomandi olemusest tulenevalt on tegelikkuses võimalik selgelt kummalegi abikaasale jääva osa suurus ju kindlaks määrata kohustustega arvestades vaid juhul, kui ühisvara tervikuna jagatakse.

Arvestades, et ühisvaral lasuvate kohustuste kohta on informatsiooni peamiselt abikaasadel endil võib juhul, kui ei ole plaanis välja töötada ühtset lahendust ühisvara osalise jagamise ja sellega kaasnevate õiguslike tagajärgede kohta, piirduda lahendusega, et olukorras, kus ühisvara jagamisel tekiks kohustuste tõttu abikaasadele jääva osa suhtes ebakõla, peavad nad sellele menetluses vastuhagi (või vastuväite) vormis teise abikaasa või sissenõudja vastu tuginema ning vaidlustama ühisvara jagamise viisi. Menetlusõiguslikult peaks juhul, kui ühte meelt ei ole abikaasad, leidma, et vara jagamise viisi puhul võiks piisata vastuväitest. Arvestada tuleb, et kui ühisvara osalist jagamist lubada, sealjuures arvestades, et suuremat osa varast saab jagada vormivabalt, siis ühisomandi olemuse tõttu ei saa vältida olukordi, mil hiljem selgub, et pooled ei saanud võrdset osa ühisvara väärtusest või üks pool vaidlustab, et ühisvara tegelikult ära ei jagatud, teine pool on saanud suurema osa ning esitab enamsaadud ühisvara eest hüvitisnõude. Selge peaks olema ühisvara koosseisu määramise aeg.

- Sarnaselt pärandvarale sissenõude pööramisega täitemenetluses võiks ühisvara jagamise nõudele olla aegumistähtaega mitte seatud, reguleerida tuleks ühisvarale sissenõude pööramise eeldusi.
- Soodustamaks abikaasade vahel vara jagamist kokkuleppel selliselt, et suurema ressursikuluta saaksid jagatud või täidetud ka ühisvaral lasuvad kohustused, mille täpne hindamine kohtumenetluses oleks keerukas, võib seaduses kokkuleppelisele jagamisele ja seejuures sissenõudja või täituri teavitamisele viidata. Abikaasade motiveerimiseks võib ette näha, et ühisvara jagamine on täitemenetluse peatumise alus. Täitur saab peatada täitemenetluse ja

¹⁶⁹ Riigikohtu 20. detsembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-74-16](#), p 20 jj.

¹⁷⁰ Vt K. Kullerkupp, T. Uusen-Nacke, K. Kerstna-Vaks. Ühine vara, eraldi võlad: võlausaldajate nõuete rahuldamine abikaasade ühisvara arvel. – *Juridica* 2016/**VII**, lk 452.

anda abikaasadele mõned kuud ühisvara jagamiseks, misjärel saaks sissenõudja enda nõuet lihtsamalt juba võlgnikule langeva osa arvel täita. Täitemenetluse peatamisega kaasnev ajakulu võib olla kordades väiksem, kui kohtus peetav ühisvara jagamise vaidlus.

- Toetada võib mõtet, et täitemenetluses oleks võimalik ühisvara osaline jagamine. Välistada ei saa aga sel juhul riski, et hiljem selgub, et ühisvara ei ole jagatud võrdsetes osades. Ühisvara jagamisel kohtus, peaks võimaldama võlgnikule vaidlustada vara jagamise viis vastuväite kaudu, vastasel juhul peaks jaatama võlgniku võimalust esitada hagi enda kaaskostjaks oleva abikaasa vastu. Kui ühisvaral lasuvad kohustused, siis ka ühisvara osalisel jagamisel saab sellest tulenevad vastuväited välja tuua võlgnik või tema abikaasa.
- Arvestades, et täitemenetluses abikaasade varaühisuse varasuhe ei lõppe, on vajalik reguleerida, millise aja seisuga peab ühisvara koosseisu kindlaks määrama. Võimalikud ajahetked on täitemenetluse alustamise aeg, täitemenetluse kohtuvälise jagamise tõttu peatamise aeg või kohtusse ühisvara jagamise nõude esitamise aeg. Selge ajahetk aitab vältida sellekohaseid vaidlusi.
- Vältimaks juhte, et võlausaldaja huvid saavad pikaajalise ühisvara jagamise vaidluse kaudu kahjustatud võib mõelda, kas sarnaselt pärandvara jagamise nõudele võiks olla arestitav ja võõrandatav abikaasade ühisvara jagamise nõue ehk õigus poolele ühisvara väärtusest.
- Eelnev kehtib ka varaühisuse valinud registreeritud elukaaslaste puhul, kehtiv õigus peaks sellega arvestama.

c) pankrotimenetluses ühisvara jagamise viis ja kord

Pankrotimenetluses esitavad võlausaldajad nõuded kindlat korda järgides ühel ajal, nõuded rahuldatakse kollektiivselt ning ühisvara jagamist saab nõuda pankrotihaldur¹⁷¹. Seetõttu on pankrotimenetluses ühisvara jagamisel olukord täitemenetlusest mõneti erinev. Lisaks erineb pankrotimenetluses ühisvara jagamine ka selle poolest, et vältimatu on ühisvara jagamine tervikuna sealjuures ühisvaral lasuvate kohustuste täitmine.

Pankrotivara hulka arvatava vara koosseisu kindlaks määramise aeg

Kõikidel juhtudel on vajalik, et selgus oleks selles, millise aja seisuga määratakse kindlaks jagatav ühisvara. Selge on, et pankroti välja kuulutamisel moodustub võlgniku varast pankrotivara, kuid võlgnikule langeva ühisvara osa suuruse hindamiseks on vaja teada ka arvesse võetava ühisvaraosa moodustumise aega. Kuivõrd ühisvara jätkub moodustumine tekitab küsimuse, kas pankrotimenetluses peaks ühisvara jagama mitu korda, arvestades, et hõlmatud on ka pankrotimenetluse kestel omandatud vara, aitaks vara kindlaks määramise ajahetk selgemalt välja tuua seaduses vaikimisi eeldatud seisukoha, et ühisvara jagatakse ühe korra. Sama küsimus tõusetub vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte puhul.

Seltsinguleping lõpeb pankroti välja kuulutamisega ning seetõttu langevad pankrotivara arvestamise aeg ja hinnatava seltsinguvara moodustumise aeg kokku. Pärandvara moodustub kuni pärandaja surmani, pankrotimenetlus algatatakse hiljem, seega vara koosseisu hindamise aluseks olevad ajahetked erinevad. Liigset segadust ei peaks aga ajahetkede erinevus ka pärandvara puhul kaasa tooma, sest lepingute, mille täitmisel võib veel pärandvara hulka vara laekuda, jätkamise või lõpetamise üle saab otsustada haldur. Küsimusi tekitab aga eelkõige abikaasade varaühisuse varasuhe, mil asjaolu, et pankrotivara koosseis pankroti välja kuulutamise ajaga kindlaks määratakse, ei mõjuta kuidagi ühisvara moodustumist. Kuna ühisvara moodustumine jätkuda pankrotimenetluse kestel, ei anna pankrotivara mõiste tegelikult edasi seda, millise aja seisuga tuleks abikaasade puhul võlgnikule ühisvara jagamisel langeva osa suurus kindlaks määrata. Seadust tuleks selles osas täpsustada.

¹⁷¹ PankrS § 93–107, § 35 lg 1 p 1, § 44, § 108, § 122.

Pankrotivara hulka arvatava võlgnikule langeva abikaasade ühisvara osa kindlaks määramise aja osas on kaks võimalikku lahendust. Esimene neist on määrata, et pankroti välja kuulutamise abikaasade varasuhe lõpeb ja teine võimalus on reguleerida täpsemalt arvesse võetava ühisvara kindlaks määramise aega. Esimene lahendus neist on kindlasti ulatuslikum ning tekitaks vajaduse reguleerida täiendavalt abikaasade võimalusi, piirama abieluvaralepingu sõlmimist ja määrama, millises korras ja millal tekib neil uuesti õigus varaühisuse varasuhe taasjõustada. Selline lahendus on kasutusel Šveitsis ning iseenesest sobituks põhimõtte ka kehtiva pankrotiseaduse loogikaga, samuti aitaks lahendada ühisvara koosseisu määramise ajaga seotud küsimused. Materiaalõiguslikult on õiguselgus saavutada ka vähem abikaasade varasuhete riivava lahendusega, millega kaasneks vähem muudatusi: reguleerida ühisvara koosseisu kindlaks määramise aega. Sellisel juhul tekiks aga küsimus, kuidas saab abikaasa vara jagamisenõude esitada varasuhete kestel ja ebaloogiline olukord, kus vastuhagi halduri vara jagamise nõudele tuleks jaatada, kuid kui abikaasa oleks hageja ja esitaks hagi halduri vastu, tuleks hagi jätta ilmselt läbi vaatamata.

Kui määratleda ühisvara koosseisu kindlaks määramise aega ja varasuhet mitte lõpetada, oleks esimene võimalik ajahetk pankroti välja kuulutamise aeg. Arvestada tuleb, et see tähendaks, et pärast pankroti välja kuulutamist abikaasade ühisvarasse omandatud esemetest võlgnikule langev osa pankrotivara hulka ei kuuluks. Teine võimalus oleks määrata, et koosseis tuleb kindlaks määrata kas siis, kui ühisvara kohtuväliselt jagama hakatakse või halduri ühisvara jagamise hagi esitamise aja seisuga. Kui haldur ühisvara jagamiseks hagi esitab, siis on võimalik ühisvara üheselt selge ajahetkega määratleda, samas kohtuvälisel jaotamisel ei pruugi see nii olla. Seega oleks esimene valiku puudus, et hõlmatud ei oleks pankrotimenetluse kestel omandatud vara, samas puuduks sellisel juhul vajadus halduril jälgida ja arvestada laekunud vara ja see ühis- või lahusvaraks kvalifitseerida.

Lisaks sellele, et haldur kajastab ühisvarasse kuuluvad esemed nimekirjas, saaks ka võlgnikule panna kohustuse esitada nimekiri ühisvarast ja sellel lasuvatest kohustustest koos vara jagamise ettepanekuga. Seda oleks eelkõige lihtne rakendada siis, kui ühisvara koosseis määratakse kindlaks pankroti välja kuulutamise aja seisuga. Eelnev kehtib ka varaühisuse valinud registreeritud elukaaslaste vahelises suhtes, samuti vastavalt ka vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhete puhul, mida peaks kehtivas õiguses olev regulatsioon arvesse võtma.

- Seadusest peaks selgelt nähtuma, millise aja seisuga tuleb välja selgitada ühisvara, millest võlgniku osa pankrotivara hulka arvatakse nii seltsingulepingu, pärandvara ja kaaspärijate ühisuse kui ka varaühisuse varasuhete valinud abikaasade või registreeritud elukaaslaste puhul. Abikaasade ja registreeritud elukaaslaste puhul tõusetub sama küsimus varaühisuse varasuhete kõrval ka vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhete puhul, mil vajalik oleks kindlaks määrata, millise aja seisuga kogunenud varalt välja arvestada tasaarvestatav soetisvara.
- Pankrotivara moodustamiseks arvesse võetava ühisvara koosseisu hindamise aja selge määramine on muu hulgas vajalik selleks, et seaduses kajastuks selgelt vaikimisi eeldatav seisukoht, et ühisvara jagatakse pankrotimenetluses ühe korra, vaatamata sellele, et pankrotivara hulka kuulub ka pankrotimenetluse kestel omandatav vara.
- Seltsingu ja pärandvara jagamise korral ei pruugi seaduse täiendamine ühisvara koosseisu kindlaks määramise selguse tagamiseks vajalik olla, sest seltsinguleping lõpeb pankroti välja kuulutamise ning pärandvara moodustub kuni pärandaja surmani.
- Abikaasade ja registreeritud elukaaslaste varaühisuse ja varajuurdekasvu varasuhete puhul tuleks kindlaks määrata arvesse võetava ühisvara koosseisu või tasaarvestatava soetisvara nõude hindamise aeg.
 - Esimene võimalus on sätestada sarnaselt Šveitsile, et abikaasade varasuhe lõpeb pankroti välja kuulutamise, selline lahendus sobituks iseenesest kehtiva õiguse loogikaga, kuid lahenduse puudus oleks tugev sekkumine abikaasade või registreeritud elukaaslaste varasuhete korraldamise õigusesse ning kujundada tuleks ka sel juhul

sätted selle kohta, kuidas saavad abikaasad või registreeritud elukaaslased valitud varasuhte taasjõustada. Sellise lahenduse puhul ei tõusetuks aga küsimust, kuidas saavad abikaasad jagada vara varasuhte kestel ja menetluslikult oleks lahendus selgem.

- Teine võimalus, millega sekkutaks abikaasade ja registreeritud elukaaslaste varasuhete korraldamise õigusesse vähemal määral, oleks määrata pankrotivarasse arvatava ühisvara koosseisu või tasaarvestatava soetisvara kindlaks määramise aeg, see oleks võimalik siduda, kas pankroti välja kuulutamise ajaga või ühisvara jagamise hagi esitamise või kokkuleppel jagamise alustamise ajaga.
- Eelistada võiks iseenesest teist lahendus vara koosseisu hindamise määratlemise aja kohta, sest sellega sekkutaks abikaasade ja registreeritud elukaaslaste varasuhetes vähemal määral. Vara koosseisu määramisel pankroti välja kuulutamise aja seisuga oleks eelis see, et erinevalt kokkuleppel ühisvara jagamise ajast saaks ajahetke määratleda konkreetselt ning välditaks küsimusi pankrotimenetluse kestel laekuvate summade, näiteks võlgniku abikaasa pangakontol oleva raha, ühis- või lahusvaraks kvalifitseerimise kohta. Menetlusõiguslike aspekte arvestades oleks aga eelistatum varasuhte lõppemine, sest sellisel juhul ei tekiks küsimust, kas abikaasa või registreeritud elukaaslane saaks üldse esitada hagi ühisvara jagamiseks.
- Sätestada võiks võlgniku kohustuse esitada haldurile ühisvara ja sellel lasuvate kohustuste nimekiri koos vara jagamise ettepanekuga või soetisvara tasaarvestamise nõude kujunemise alused. See võiks soodustada halduri järelevalve all kokkuleppel teise abikaasaga ühisvara jagamist, samuti aitaks see vältida vaidlusi, kus hiljem ilmneb, et varal lasuvaid kohustusi ei ole ekslikult jagamisel arvesse võetud. Selline kohustus võiks olla võlgnikul ka seltsingulepingu ja pärandvara puhul. Võlgniku kohustuse täitmist on võimalik tagada pankrotimenetluse tagamise abinõudega.

Ühisvara jagamise viis ja nõude arestimine

Õiguskirjanduses viidati, et seaduses peaks olema esile toodud võimalus jagada ühisvara kohtuvaliselt kokkuleppel. Sellele võiks selguse huvides seaduses viidata, samuti peaks sel juhul olema selge, et ühisvara jagamise viis ka haldurile sobib ning võlausaldajate huve ei kahjusta. Seaduses tuleks kajastada ka registreeritud elukaaslaste ühisvara jagamise korda. Eespool sai välja toodud, et ainult abikaasade ühisvara jagamisel on pankrotimenetluses vara jagamise nõudele seatud haldurile tähtaeg. Võimalik, et just erilisel võlgniku abikaasa kaitseks, saab olla selline erinevus põhjendatud, kuid mõeldaks siiski ka vara jagamise nõuete ühtlustamise peale. Eelis, mille senine regulatsioon pakub on see, et vajadusel saab haldur otsustada, et ta ühisvara jagada ei soovi ja laseb aastal mööduda. Sama võimalus oleks talle iseenesest tagatud siis, kui ühisvara jagamine ei oleks valikuline, vaid see oleks ka abikaasade puhul etapp, mis tuleks võlgniku pankrotimenetluses läbida, kuid halduril oleks võimalus kas vara n-ö vabaks lasta või sõlmida kokkulepe abikaasadega, et ta nõuab ühisvarast välja näiteks mingi summa ja ülejäänud osas jagavad abikaasad soovi korral vara ise või kui ta arestib abikaasade ühisvara jagamise nõude.

Arvestades, et olemuslikult tõusetuvad ühtmoodi ühisvara jagamisega seotud küsimused sõltumata ühisomandi moodustumise alusest, võiks kaaluda, et haldurile seatud üheaastane ühisvara jagamise nõue seadusest kaotataks ning vara jagamise tähtaega ei reguleeritaks sarnaselt seltsingulepingule, kaasomandile või õiguse ühisusele. Sellega oleks pankrotimenetluses ühisvara jagamine ja võlgniku osa pankrotivara hulka arvamine igal juhul, ka abikaasade puhul kohustuslik etapp. Sama kehtiks ka registreeritud elukaaslaste ja vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte puhul.

Ühisvara jagamise juhud võiksid kajastuda samas sättes ning olla ühtselt ette nähtud nõudena, mille realiseerimiseks ei ole seatud aegumistähtaega. Võimalik on ka abikaasade jaoks ette nähtud erisäte säilitada ja sinna lisada viide registreeritud elukaaslastele, samuti soetisvara tasaarvestamisele.

Võlgnikult ühisvara jagamise ettepaneku nõudmine võiks olla ühtne kõikide ühisomandi moodustumise aluseks olevate varasuhete puhul ning kohalduda võiks see ka soetisvara tasaarvestamisel. Kui võlgnik on esitanud nimekirja ühisvara jagamise või soetisvara tasaarvestamise ettepanekuga, siis proovitaks koostöös halduriga jagada esmajoones vara kokkuleppel kohtuväliselt. Ilmselt ei peaks läbirääkimiste pidamine vara jagamiseks olema pankrotimenetluse peatamise alus, erinevalt täitemenetlusest, arvestades, et pankrotimenetluse peatamine üldreeglina ei ole lubatud ning lisaks ei pruugi ühisvara jagamine ka takistada pankrotimenetluse jätkumist, näiteks nõuete esitamist. Siinjuures võib olla vajalik täpsustavalt viidata võlgniku ja teiste ühisomanike, abikaasa või registreeritud elukaaslase, halduri ja kohtu omavahelisele teavitamiskohustusele.

Seaduses võiks olla antud haldurile võimalus ühisvara jagamise nõue arestida ja müüki panna. Nõude väärtust saaks haldur hinnata lähtudes võlgniku esitatud vara jaotamise või soetisvara tasaarvestamise ettepanekust. Ühisvara jagamise menetluses osalemine kohtuväliselt või kohtus või selle asemel nõude arest ja müük, saaks olla halduri kaalutlus. Haldur saaks otsustada arestimise ja müügi kasuks näiteks juhul, kui ta leiab, et ühisvara jagamise või soetisvara tasaarvestuse nõude menetlemine ei vääriks ajakulu või kui saadav tulu ühisvara jagamisel soetisvara tasaarvestamisel oleks väga väike. Sellisel juhul laekuks ühisvara asemel pankrotivarasse nõude müügist saadud tulu ning nõude omandaja saaks ühisvara jagamisega edasi tegeleda pankrotimenetluse väliselt sarnaselt täitemenetluse sissenõudjale, vajadusel kohtusse ühisvara jagamise või soetisvara tasaarvestamise nõuet esitades. Selge on, et seltsinglase, ühise õiguse omaja, nt kaaspärija, abikaasa või registreeritud elukaaslase positsioon ei ole üle antav, kuid see ei peaks piirama vara jagamise nõude arestimist ja sellest tulenevate õiguste realiseerimist.

Kui haldur leiab, et mõistlik on ühisvara jagamise või soetisvara tasaarvestamises osaleda kohtuväliselt või kohtus, siis peaks olema selge, kuidas arvesse võtta ühisvaral lasuvaid kohustusi. Iseenesest viitab pankrotivara mõiste kui sihtvara võlausaldajate nõuete rahuldamiseks positiivsele varale. Küsimus on, kas ühisvara või abikaasade soetisvara puhul peaks kohustuste täitmine eelnema võlgnikule langeva osa välja selgitamisele või peaksid ka ühisvaral lasuvate kohustuste suhtes olevad võlgniku või tema abikaasa võlausaldajad osalema mingis osas pankrotimenetluses. Öelda võib, et ühest küljest ei puuduta kohustused, mis on võlgniku abikaasal kuidagi pankrotivara. Samas kui teisalt tekitab küsimusi see, miks peaksid ühisvara võlausaldajad saama võlgniku osa kohustustest eelisjärjekorras väljaspool pankrotimenetlust rahuldatud. Võimalik on, et sarnaselt Šveitsile osalevad võlausaldajad pankrotimenetluses ja nende nõuded on kajastatud nõuete rahuldamise järjekorras tagapool¹⁷². Teine võimalus oleks leida, et varal lasuvad kohustused tuleb täita või jagada enne, kui saab öelda, milline on võlgniku osa suurus, mis pankrotivarasse arvatakse. Mõlemad lahendused on võimalikud, kuid võib-olla on lihtsam siiski võimalus, kui kohustused jagatakse või täidetakse väljaspool pankrotimenetlust enne võlgnikule langeva osa väljaselgitamist. Selliselt saab vähendada segadust selle kohta, kuidas teistele ühiste omanikele langevate kohustuste osa pankrotimenetluses arvestada. Samuti on nii lihtsam tagada vara jagamist kokkuleppel, kus võimalikud saaksid olla ka kokkulepped selliselt, et tulemus on mõistlikult võimalikult õiglane, kuid täpse nõudesumma arvutamise eest ei peaks pankrotimenetluses tegelema, millega välditaks nõude kajastamise probleeme.

Kui haldur jõuab vara jagamise nõudega kohtusse tekib küsimus, kuidas tagada, et haldur nõude esitamisega ei viivita juhul, kui abikaasade vara jagamise nõude esitamisele ei ole seatud tähtaega sarnaselt muude ühise omandise juhtudega. Samuti tekib küsimus võlgniku abikaasa positsioonist, kelle puhul on vara välistamise nõude esitamisele seatud aegumistähtaeg. Vajadusel on võimalik ette näha ühise omandiga seotud küsimuste analüüsimiseks haldurile tähtaeg ning panna talle kohustus välja tuua pärast võlgniku ettepanekuga tutvumist mingi aja jooksul teavitada kohut, kas ta on otsustanud ühisvara kokkuleppel või kohtus jagada või on otsustanud piirduda jagamishõude arestimise ja müügiga. Kui haldur pärast seda ühisvara jagamise nõuet ei esitaks vaatamata sellele, et

¹⁷² Vt *op cit* Kreisschreiben des Bundesgerichts nr 17 vom 1. Februar 1926 (BGE 52 III 56). Gemeinschaftliches Eigentum in Konkurs, viidatud M. Häusermann, K. Stöckli. Gesamteigentum in der Zwangsverwertung. – [Schweizer Treuhänder](#) 1994/VII, VIII, lk 591 kaudu.

ta on kohut teavitanud, et ta seda teeb, siis saaks kohus haldurit suunata järelevalvemenetluse käigus. Abikaasa vara välistamisnõudele ei peaks ette nägema aegumistähtaega, vaid arvestades, et ka praegu on abikaasa õigus vara välistamise sättest eraldi kajastatud, võiks selle asemel viidata, et abikaasa esitaks vara kuuluvusest tulenevad vastuväited ühisvara jagamise menetluses.

Seejuures tuleks lahendada küsimus halduri, võlgniku ja teiste ühisomanike vms pädevuse piiritlemisel vara jagamise nõude esitamisel. Kui arendada edasi eeltoodud seisukohta, saaks öelda, et vara kohtuvälise jagamise või vara jagamise nõude esitamise otsustab vaid haldur, siis tuleks teiste ühiste omanike ühisvara jagamise nõuded jätta menetlusse võtmata. Probleeme tekitab see, et üldjuhul on ühise omandi jagamise nõude esitamise õigus kõigil ühistel omanikel ning mõelda võiks, et ühe ühise omaniku maksejõuetus ei peaks takistama teistel vara jagamast või vara jagamise nõuet kohtusse esitamast. Eripärane on vaid abikaasade olukord, kelle puhul varasuhet lõpetamata vara jagamise nõudeõigust ei oleks. Menetluslike positsioonide piiritlemine oleks lihtsam igal juhul siis, kui abikaasade või registreeritud elukaaslaste varasuhe lõpeks seadusest tulenevalt pankroti välja kuulutamiseega.

Hageja oleks haldur, kelle kõrval osaleks menetluses vaid selgituste andmisega võlgnik. Võlgnikul ei oleks iseseisvat menetlusõiguslikku positsiooni, hagi tuleks esitada halduri nimel. Menetluses oleksid kostjad teised ühisomanikud või abikaasa. Teistel ühisomanikel oleks võimalik vaidlustada vara ühisomandisse kuulumist, vara väärtust või vara jagamise viisi vastuhagi esitamisega. Vaidlustav kostja saaks vastuhagi esitada halduri ja teiste kostjate vastu sõltumata teistest ühisomanikest iseseisvalt¹⁷³. Teistele ühisomanikele oleks tagatud selliselt õigus nõuda igal ajal vara jagamist ning abikaasade ja registreeritud elukaaslaste võimaliku eriolukorra lahendaks see, et varasuhe on pankroti välja kuulutamisega lõppenud. Ühisvara koosseisu määramise või soetisvara tasaarvestamise aluseks olev ajahetk oleks pankroti välja kuulutamine. Kui mõni puudutatud kolmandatest isikutest oleks esitanud nõude, kuid samal ajal oleks võlgniku pankrotimenetluses käimas kohtuvälise vara jagamine, saaks menetluse läbirääkimiste ajaks peatada. Vajalik ei peaks olema vara jagamise menetluse peatumine vaid kõigi ühise taotluse korral, piisata võiks ühe taotlusest (TsMS¹⁷⁴ § 359). Võimalik on tõlgendada kompromisslääbirääkimisi pankrotimenetluses ka mõjuva põhjusena (TsMS § 355), kuid kohtupraktika ühtlustamiseks võib olla vajalik sel juhul menetluse peatumisele kas PankrS-s või TsMS-s viidata.

- Kuna ühisomandi moodustumise aluseks olevad õigussuhted ei ole olemuslikult nii erinevad, et just abikaasad ainsana vajaksid erilist kaitset enda menetlusõiguste rakendamisel, võiksid ühisomandi jagamisega seotud küsimused sõltumata ühisomandi moodustumise alusest olla reguleeritud ühtmoodi. Sama rakenduks ka vara juurdekasvu tasaarvestuse valinud abikaasade või registreeritud elukaaslaste puhul.

Haldurile eripärasena ainult abikaasade ühisvara jagamisel sätestatud nõude aegumistähtaja võiks seadusest sarnaselt täitemenetlusele kustutada. Sellisena oleks pankrotimenetluses ühisvara jagamine ja võlgniku osa pankrotivara hulka arvamine ka abikaasade, registreeritud elukaaslaste ja soetisvara tasaarvestamise puhul kohustuslik etapp, mida võib aidata pehmendada jagamise nõude arestimise võimalus.

- Seaduses võiks välja tuua võlgniku kohustuse esitada nimekiri ühisvaras oleva vara ja sellel lasuvate kohustuste või soetisvara tasaarvestamise nõude kujunemise alustele. Seejuures peaks võlgnik tegema ettepaneku, kuidas vara jagada.
- Seaduses võib olla vajalik täpsustavalt reguleerida kõigi vara jagamise viiside puhul võlgniku ja temaga ühiselt õigust omavate kolmandate isikute, abikaasa, registreeritud elukaaslase, halduri ja kohtu vastastikune teavitamiskohustus. Täpsustada võib vajadusel ka kolmandatelt isikutelt dokumentide nõudmise õigust.

¹⁷³ Riigikohtu 20. detsembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-74-16](#), p 22.5.

¹⁷⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustik ([TsMS](#)) – RT I 2005, 26, 197; RT I, 26.06.2017, 52.

- Alternatiivina vara jagamises kohtuväliselt või kohtus osalemisele võiks viidata halduri võimalusele arestida vara jagamise või soetisvara tasaarvestamise nõue.
 - Pankrotivarasse laekuks nõude müügist saadu.
 - Vara jagamise nõude maksmapanekuga tegeleks edasi nõude omandaja pankrotimenetluse väliselt. See võimalus võib olla eriti otstarbekas juhtudel, kui ühisvaraga seonduvate vaidluste ajakulu või saadav hüve ei vääriks halduri panustatavat ressursikulu.
- Kui haldur otsustab võlgniku vara jagamises või soetisvara tasaarvestamises osalemise kasuks, võib olla otstarbekas ette näha haldurile tähtaeg, mille jooksul ta peaks pärast võlgniku ettepanekuga tutvumist kohtule teada andma, et ta soovib nõude müügi asemel ise vara jagamises osaleda.
 - Sellisel juhul saaks haldur pooltega vara jagamise osas läbi rääkida ning eelistatult vara kohtuväliselt jagada. Varaga seotud vaidluste kohtuvälise lahendamise võimalikkusele tuleks seaduses viidata.
 - Kui haldur ei ole vaatamata sellele, et ta on teavitanud, et soovib menetlust alustada kohtuväliseid läbirääkimisi alustanud või hagi esitanud, saaks haldurit korrale kutsuda kohus pankroti järelevalve raames.
 - Kui käimas on kohtuvälised läbirääkimised, kuid keegi teistest puudutatud kolmandatest isikutest esitab vara jagamise või soetisvara tasaarvestamise nõude, peaks hagimenetlus peatuma, kohtupraktika ühtlustamiseks võib olla vajalik menetluse peatumise aluseid täiendada. Vajalik ei peaks olema kõigi ühisomanike ühine taotlus.
- Sõltumata sellest, kas varaga seotud vaidlused lahendatakse kohtus või kohtuväliselt, peaks varal lasuvad kohustused täitma või jagama selle käigus. Kohtuvälise jagamise soodustamiseks ja nõuete kajastamise lihtsustamise tagamiseks, peaks kohustusi käsitlema vara jagamise käigus väljaspool pankrotimenetlust mitte kajastama osaliselt võlausaldajate nõudeid pankrotimenetluses mõne rahuldamisjärgu nõudena.
- Kui haldur otsustab vara jagamise kasuks, kuid kohtuväline jagamine ei õnnestu, peaks seadusest selgelt nähtuma võlgniku, asjaomaste kolmandate isikute ja halduri pädevuse piirid, mh halduri ja võlgniku menetluslik positsioon.
 - Üldpõhimõtte järgi on vara jagamise õigus igal ajal kõigil ühistel omanikel. Sõltumata sellest, kas üks neist on maksejõuetu, peaks teistele jääma alles võimalus esitada vara jagamise nõue ka kohtusse. Eripärane on abikaasade olukord, sest neil ei ole võimalik varasuhte kestel ühisvara jagada ega soetisvara tasaarvestada. Sellest tulenevalt oleks menetlusõiguslikult probleemideta lahendus, kui pankroti välja kuulutamise lõpeks abikaasade varasuhe.
 - Menetluse pooled oleksid haldur ja teised ühisomanikud või võlgniku abikaasa. Hageja oleks haldur, kelle kõrval osaleks menetluses vaid selgituste andmisega võlgnik. Võlgnikul ei oleks iseseisvat menetlusõiguslikku positsiooni, hagi tuleks esitada halduri nimel. Menetluses oleksid kostjad teised ühisomanikud või abikaasa.
 - Teistel ühisomanikel oleks võimalik vaidlustada vara ühisomandisse kuulumist, vara väärtust või vara jagamise viisi vastuhagi esitamisega. Vaidlustav kostja saaks vastuhagi esitada halduri ja teiste kostjate vastu sõltumata teistest ühisomanikest iseseisvalt.
 - Abikaasa vara välistamislõuetele ei oleks eraldi aegumistähtaega ette nähtud, sest see ei oleks eraldi nõue, vaid küsimus lahendataks vara jagamise menetluses.

Kokkuvõte III osa muudatustest

Kui leida, et ajaloo- ja kultuuriväärtuslik vara ei kuulu pankrotivara koosseisu, sest sellele ei saa seadusest tulenevalt pöörata sissenõuet, siis ei pruugi olla vajalik täiendada mitteametistavate asjade loetelu TMS §-s 66, kuid selge peaks olema esemete pankrotivarasse kuulumisega seotud vaidluste lahendamise kord.

- Seadust võiks vaidlustamise korraga täiendada ning vajadusel näha analoogselt TMS § 66 lg-le 4 ette teatud liiki esemete puhul kohustuse kuulata ära pädeva asutuse, koguduse või kirikuühenduse seisukoht.
- Sellele lisaks võiks kaaluda vara välistamisnõuet käsitleva sätte sõnastuse täpsustamist, et oleks ühene ka välistamisnõuete lahendamise menetluskord. Kohtupraktikas on küll selgitatud, et vaatamata sättes kirja pandud viitele, ei ole regulatsiooni eesmärk, et vara välistamise hagi eelduseks oleks välistamistaotluse esitamine pankrotihaldurile. See tähendab, et pankrotihaldurile taotluse esitamine ei tähenda, et hagi esitamiseks oleks ette nähtud eraldi kohustuslik kohtueelne või hagimenetlusele eelnev vaidlustuskord. Seda enam jääb selgusetuks pankrotihaldurile taotluse esitamise kohustuse regulatiivne toime. Seaduses tuleks täpsustada pankrotihaldurile taotluse esitamise toimet ning lisada viite, et välistamisnõue tuleks lahendada hagimenetluses.

Võimalik valida ka lähenemine, et ajaloo- ja kultuuriväärtusega esemed ning esemed, mis kuuluvad usuühendusele kuuluvad pankrotivarasse ja sel juhul välditaks võimalust, et eset, mis ühelt poolt osaleb õiguskäibes ja mida on võimalik võõrandada ja pantida, saaks pankrotivara hulgast välistada pandipidaja huve kahjustades.

- Vaidluste hulka eseme pankrotivarasse kuulumise või mittekuulumise üle aidata vähendada see, kui konkreetse eseme või selle liigi kohta on (avalik-õiguslikus) seaduses sätestatud, et see ei kuulu pankrotivara hulka või, et sellele ei saa pöörata sissenõuet.
- Esemed, mis osalevad käibes, kuuluvad pankrotivarasse, ka juhul kui nad on ajaloo- või kultuuriväärtuslikud, eripärase kasutusotstarbega või muinsuskaitseobjektid. Neid esemeid on võimalik võõrandada ja üle anda, kuid esemete kaitse on tagatud seaduses sätestatud kitsendustega, millest uus omanik mööda minna ei saa. Kitsendustest tulenevalt võib väheneda vara müügihind, kui vara müük iseenesest esemete säilimist ja kaitset ei halvenda. Riigile ja kohalikule omavalitsuse saab anda ostueesõiguse.
- Lisaks mälestistele võib olla vajalik süsteemselt analüüsida, kas on ka teisi esemeid, mille osas võiks olla riigil huvi ostueesõigust teostada ning selles osas vajadusel (avalik-õiguslike) seadusi täiendada. Täite- ja pankrotimenetluses tuleks reguleerida, millistel juhtudel riik ostueesõigust teostada saab.

Spetsiaalselt usuühenduste jaoks võimalik:

- esmalt piirduda praktilise soovitusena korraldada suuremahulisi rahaasju eraldiseisvalt usutegevust läbiviivast juriidilisest isikust. Selliselt praktikas osalt ka toimitakse. Võimalik on lisaks täpsustada usuühenduse tegevuspiiranguid,
- ulatuslikum võimalus on ette näha, et usuühenduse või mõne neist suhtes ei saa üldse pankrotimenetlust läbi viia või luua eraldiseisev menetluskord koguduse pankrotimenetluseks või kohustuslik kohtueelne menetlus, mille käigus kooskõlastab kogudus kirikuvalitsusega edasise tegevuse.

Kui pankrotivara hulka kuuluvad loomad ja vajalik on loomade nõuetekohase pidamise tagamine on mõeldav eelkõige see, et kulud kannab kas riik või kohalik omavalitsus, kes saab eelisinõude teatud kulude hüvitamiseks pankrotimenetluses.

- Senist praktikat arvestades on võimalik kohaliku omavalitsuse loomapidamiskulude kandmise kohustuse tekkimise eeldused siduda Veterinaarameti otsuse või ettekirjutuse tegemisega, täiendused võib teha LoKS § 64¹. Arvestades kohaliku omavalitsuse loomapidamiskulude kandmise kohustuse subsidiaarsust võib eeldustena juurde lisada asjaolu, et pankrotivarast ei jätku loomapidamiskulude katteks ning kohus on määrusega andnud võlausaldajatele võimaluse raha deposiiti kanda, kuid deposiiti ei ole summasid laekunud.
- Eelduste sõnastamisel peab silmas pidama, et eeldused võimaldaksid loomapidamise kulude hüvitamist paindlikult ja piisavalt kiiresti nõuda. Sellega seoses võib olla asjakohane reguleerida ka kohtu, ajutise halduri või pankrotihalduri, Veterinaar- ja Toiduameti ja kohaliku omavalitsuse vastastikust teavitamiskohustust.
- Arvestades, et loomade müügi või realiseerimisega võib kohaliku omavalitsuse kohustus tagada vahendid loomade nõuetekohaseks pidamiseks ära langeda, tuleks reguleerida ka eeldused ja kord, millal kohaliku omavalitsuse kohustus lõpeb.
- Alternatiivselt on sarnase korra alusel võimalik ette näha, et loomapidaja pankrotimenetluse korral tekib kohaliku omavalitsuse asemel loomapidamiskulude kandmise kohustus riigil.

Kui kohustus kulud kanda on kohalikul omavalitsusel, tuleks pankrotiseadust täiendada regulatsiooniga sihtotstarbelise deposiitkonto kohta, millele kohalik omavalitsus kannaks loomade nõuetekohaseks pidamiseks vajalike kulude kandmiseks rahasumma.

- Kohalik omavalitsus peaks saama loomade nõuetekohaseks pidamiseks tehtud kulude hüvitamist nõuda pankrotimenetluse kuludena.
 - Pankrotimenetluse kulude loetelu tuleks täiendada kohaliku omavalitsuse sihtotstarbelisele kontole kantud rahasummaga.
 - Arvestades olukordi, mil loomi on pankrotivara hulgast arvukalt ja asjaolu, et kohalik omavalitsusel ei pruugi jätkuda piisavalt raha, tuleks sarnaselt LoKS §-le 64 ette näha ka LoKS §-s 64¹ võimalus võtta kohustuste täitmiseks riigilt laenu.
- Alternatiivselt, kui leida, et kohalik omavalitsus peaks saama oma nõude rahuldatud eespool pankrotimenetluse kulusid samas järjekorras massikohustustega, siis oleks õigustehniliselt kaks võimalust:
 - Sätestada sihtotstarbelist deposiiti käsitlevas PankrS sättes, et kohaliku omavalitsuse kulud on massikohustus, sõltumata sellest, kas need on kantud enne või pärast pankroti välja kuulutamist. Sellisena muudetak massikohustuse mõiste küll ebatäpsemaks kuid, kohaliku omavalitsuse loomapidamiskulud saaks lugeda massikohustuseks PankrS § 148 lg 1 p 5 mõttes. Lahendus eeldab viidatud punkti sõnastus arvestades, et massikohustusena reguleeritakse kulud pankrotiseaduses.
 - Teine võimalus oleks sarnaselt PankrS § 147 regulatsioonile elatise kohta teha uus säte kohaliku omavalitsuse kantud loomapidamiskulude kohta ning täiendada vastavalt väljamaksete järjekorda PankrS §-s 146.

Kui kohustus kulud kanda oleks riigil, siis tuleks ette näha samuti regulatsioon sihtotstarbelise deposiitkonto kohta, määratleda riigile kulutuste hüvitamise kas pankrotimenetluse kuludena või eelisnõudena (massikohustus või eripärane nõue), kuid välja tuleks jätta laenu küsimise võimalus.

Kuivõrd maaeluministerium viitas võimalikele muudatustele, millega tekiks kohustus kulud kanda riigil, siis kui see leidis toetust, tuleks kasutada lahendust, mille järgi kannaks kulud riik, muul juhul lähtuda kohalike omavalitsuste jaoks kujundatud lahendustest.

Kokkuvõte IV osa muudatustest

1. Kui esemed kuuluvad võlgnikule ja kolmandale isikule ühiselt, on kaks võimalust pankrotivara koosseisu määramisel.

- Esimene võimalus on viia pankrotimenetlus läbi selliselt, et see hõlmab kogu võlgnikul olevat vara, sh õigust mõttelisele osale ühisvarakogumi väärtusest. See eeldab vara jagamist. Teine võimalus on eristada võlausaldajaid lähtuvalt sellest, kas neil on nõue võlgniku ainuomandis oleva vara suhtes või ühisvarakogumi suhtes. Pankrotimenetlus viidaks nende varakogumite suhtes läbi eraldi.
- Regulatsiooni kujundamisel võiks jääda senise ehk esimese lahendusvariandi juurde, kus võlgnikule ja kolmandale isikule ühiselt kuuluvad esemed ei ole pankrotivara hulgast välistatud. Lahenduse eelis on see, et vajalik ei ole seniste lähtealuste muutmine ega täiendava eriregulatsiooni välja töötamine, välditakse mitme paralleelse menetluse samaaegse kulgemisega seotud probleeme ja küsimusi, millises ulatuses peaks võlausaldaja nõuet konkreetsetes menetluses arvesse võtma. Siiski on vajalikud täiendused. Võlgniku abikaasa positsioon kehtivas õiguses on piisavalt selge.
- Pankroti välja kuulutamine mõjutab seltsingulepingu alusel ühisvara moodustumist, pärandvara koosseis määratakse kindlaks pärandaja surma aja seisuga. Abikaasade varasuhte kestust aga pankroti välja kuulutamine kehtiva õiguse ja kohtupraktika järgi ei mõjuta.
 - Pankroti välja kuulutamise tagajärgede puhul abikaasade varasuhtele on kaks võimalikku lähenemist: pankroti välja kuulutamine abikaasade varasuhet ei mõjuta või regulatsioon, et pankroti välja kuulutamine on varasuhte lõppemise alus.
 - Mõlemad juhul on võlgnikule osale ühisvarast pankrotivarasse arvamiseks vajalik abikaasade ühisvara jagamine ja sellel lasuvate kohustuste täitmine või jagamine abikaasade sisesuhtes või kokkuleppel võlausaldajaga.
 - Täitemenetluses ei ole vajalik, et abikaasade varasuhe lõppeks, sest kohtupraktikas on tunnustatud ühisvara osalise jagamise võimalust, mis täitemenetluse proportsionaalsuse põhimõtet arvestades on õigustatud.
 - Pankrotimenetluses võib olla sobilik nii lahendus, et varasuhe lõpeb kui ka see, et ta ei lõppe, kuigi menetlusõiguslikult on eelistatud see, et varasuhe lõppeks. Sõltumata valitud mudelist peaks kindlaks määrama pankrotimenetluse kestel omandatud vara saatuse, ühisvara koosseisu kindlaks määramise aja, millest võlgnikule langev osa eraldatakse ning ühisvara jagamise nõude menetluslikud ja asjaõiguslikud tagajärjed.

2. Ühisvara jagamise nõudele sissenõudja ja halduri poolt on täite- ja pankrotimenetluses seatud üheaastane aegumistähtaeg vaid varaühisuse valinud abikaasade puhul.

- Seltsinguvara jagamise nõuet täitemenetluses otsesõnu välja toodud ei ole, kuid sarnasele tulemusele viib seltsingulepingu ülesütlemise nõue. Pankrotimenetluses on haldurile antud seltsinguvara jagamise nõue ning selle aegumistähtaega ei ole reguleeritud. Pärandvara jagamise nõuet täitemenetluses reguleeritud ei ole, kuid pankrotimenetluses on halduril õigus nõuda õiguse ühisuse lõpetamist ja vara jagamist, mille alla võib mahtuda ka pärandvara ja kaaspärijate ühisus. Täitemenetluse sissenõudjale nähti ette abikaasade ühisvara jagamise hagi esitamise tähtaeg esimest korda kehtivas TMS-s, võimalik, et toona kehtinud PankrS eeskujul. Enne kehtivat TMS ei olnud sissenõudja ühisvara jagamise nõudele aegumistähtaega seatud. Kehtivasse PankrS tuli üheaastane ühisvara jagamise nõude aegumistähtaeg haldurile EV PankrS muutmise eelnõuga aastal 1997, pärast mida ei ole sätte sõnastust sisuliselt muudetud, enne oli abikaasade ühisvara jagamiseks veelgi lühem aeg kui kehtivas õiguses.

- Abikaasade ühisvara jagamisel täitemenetluses TMS § 14 lg-s 2 sätestatud üheaastane nõude aegumistähtaeg ei ole õnnestunud. Kuivõrd ka ükski viis sätet tõlgendada ei kaitseks abikaasa huve, vähemalt mitte sätet mõistlikult tõlgendades ja tasakaalus võlausaldajate huvidega, on vajalik muuta kehtivat regulatsiooni. Sarnaselt seltsingulepingule või TMS 1993 regulatsioonile võiks ühisvara jagamise nõudele aegumistähtaega mitte seada ja tugevdada vajadusel ühisvara täitemenetluses jagamise eeldusi.
- Abikaasade ühisvara jagamisel pankrotimenetluses on võimalik üheaastast nõude aegumistähtaega tõlgendada mõistlikult, kuid ühtsena kõigi ühisomandi moodustumise aluseks olevate õigussuhete jaoks tuleks abikaasade puhul erisus kaotada.

3. Ühisvara jagamise viis ja kord täitemenetluses vajaksid täiendusi nii abikaasade puhul kui ka pärandvaral lasuvate kohustuste täitmisel.

a) Täitemenetluses pärandvaral lasuvate kohustuste täitmiseks menetluse algatamise osas tuleks seadust täiendada. TMS algtekstis oli pärandvara jagamiseni pärandvaral lasuva kohustuse täitmiseks pärandvarale sissenõude pööramine piiratud ning ette nähtud eeldused, millal pärija saab enda piiratud vastutusele tugineda. Põhjendatud on, et TMS regulatsioonis sellises sõnastuses sätteid ei ole. Siiski ei määratle kehtiv õigus piisavalt täpselt sissenõudja õigusi pärandvara jagamisel ja pärast seda. Selles osas on vaja kehtivat õigust muuta.

- TMS § 17 võiks sarnaselt TMS § 16 lg-ga 2 reguleerida testamenditäitja või pärandi hooldaja rolli enne pärandi vastuvõtmist või olukorras, kus pärijad ei ole teada. Vajadusel peaks olema võimalus määrata esindaja.
- Riigikohus tuletas sissenõudja õiguse nõuda pärandvara jagamist TMS § 118 lg-st 1, kuid kaaluda võiks ühtse sätte tegemist, kus kajastuks selgelt sissenõudja õigus pärandvara jagamist nõuda, reguleerida tuleks ka ühisuse osa arestimise võimalusi:
 - viitama peaks sellele, et kaaspärijatel on võimalik pärandvara kokkuleppel kohtuväliselt jagada,
 - pärandvara jagamise nõudele ei peaks seadma aegumistähtaega, vaid reguleerida jagamise õiguse eeldusi, mis tagaksid kaaspärijate huvid. Kaaspärijate õigusi kaitseb ka varale sissenõude pööramise järjekord,
 - sissenõude pööramisel pärandvara jagamise nõudele peaks eesmärk olema see, et sissenõudja saaks endale sarnased õigused nagu võlgnikule kuuluva õiguse mõttelisele osale pärandvarast omandanud ostja (PärS § 148).
 - paika tuleks panna pärandvara jagava sissenõudja menetluslik positsioon, kaebeõigus et oleks selge, kas vara kohtus jagamisel saab vara jagamise viisi peale kaevata ka sissenõudja.
- TMS § 17 kohaselt peaks olema võlgniku isiklike kohustuste täitmiseks pärandvaras olevatele esemetele sissenõude pööramine piiratud ajani, mil võlgnik on kaaspärijate ühisuses.
- Otsustada tuleks, millised õigused on sissenõudjal enne pärandvara jagamist. Võimalik on, et sissenõude saab pöörata nii võlgniku õigusele mõttelisele osale pärandvara ühisusest kui ka pärandvara jagamise nõudele. Selles osas on hea võrdlusmaterjal Saksamaal ühisuse regulatsioon koos ühisusele kuuluvate kinnisasjade jagamise seadusega (§ 741 jj BGB, § 180 jj ZVG). Muudatustega saab täitemenetluse kiirendada ning tagab selguse, et pärandvara üksikutele esemetele kuni jagamiseni sissenõuet pöörata ei saa.
 - sissenõude pööramisel võlgniku õigusele mõttelisele osale kaaspärijate ühisusest (vt PärS § 148), peaks saama õigust võlgniku isiklike kohustuste täitmiseks arestida või enampakkumisel müüa. Vajalik võib olla lisaks täiendused kaaspärijate ühisuse osa arestimise või enampakkumise võimaldamiseks. Praktikast on ühisuse osa vaatamata õiguslikule ebaselgusele ka arestitud ning enampakkumisel on isegi ostjaid leidunud.

- sissenõude pööramisel pärandvara jagamise nõudele peaks eristama sissenõudja õigusi sellest, kui ta pärandvara jagamist nõuab. Pärandvara jagamise nõude arestimine või müük annaks võlausaldaja asemel pärandvara jagamise nõudest tulenevad õigused (vt eelmine muudatus). Kui pärandvara jagamise nõue arestitaks ja müüdaks, oleks tulemus raha laekumine arestitud ja müüdüd vara arvel sissenõudjale ning edasise vara jagamisega tegeleks osa omandaja.

Sellisel juhul oleks eriregulatsioon aja kohta, mil pärandvara ei ole veel jagatud ning selge oleks, et võlausaldaja saaks pärija isiklike kohustuste täitmiseks võlgniku pärandvara puudutava varaosa üksikutele esemetele sissenõude pöörata alles pärast seda, kui pärandvara on jagatud või kui on toimunud pärandvara isikuline jagamine selliselt, et võlgnik on talle määratu kätte saanud, ning eelnevalt pärandvaras olnud esemed kuuluvad juba võlgnikule.

b) Abikaasade ühisvara jagamisel täitemenetluses tuleks kokkuleppel vara jagamist soodustada, et suurema ressursikuluta saaksid jagatud või täidetud ka ühisvaral lasuvad kohustused, mille täpne hindamine kohtumenetluses oleks keerukas. Seaduses võiks kokkuleppe võimalusele ja seejuures sissenõudja või täituri teavitamisele viidata.

- Abikaasade motiveerimiseks võib ette näha, et ühisvara jagamine on täitemenetluse peatumise alus. Täitur saab peatada täitemenetluse ja anda abikaasadele mõned kuud ühisvara jagamiseks, misjärel saaks sissenõudja enda nõuet lihtsamalt juba võlgnikule langeva osa arvel täita. Täitemenetluse peatamisega kaasnev ajakulu võib olla kordades väiksem, kui kohtus peetav ühisvara jagamise vaidlus.
- Toetada võib mõtet, et täitemenetluses oleks võimalik ühisvara osaline jagamine. Välistada ei saa aga sel juhul riski, et hiljem selgub, et ühisvara ei ole jagatud võrdsetes osades. Ühisvara jagamisel kohtus, peaks võimaldama võlgnikule vaidlustada vara jagamise viis vastuväite kaudu, vastasel juhul peaks jaatama võlgniku võimalust esitada hagi enda kaaskostjaks oleva abikaasa vastu. Kui ühisvaral lasuvad kohustused, siis ka ühisvara osalisel jagamisel saab sellest tulenevad vastuväited välja tuua võlgnik või tema abikaasa.
- Arvestades, et täitemenetluses abikaasade varaühisuse varasuhe ei lõppe, on vajalik reguleerida, millise aja seisuga peab ühisvara koosseisu kindlaks määrama. Võimalikud ajahetked on täitemenetluse alustamise aeg, täitemenetluse kohtuvälise jagamise tõttu peatamise aeg või kohtusse ühisvara jagamise nõude esitamise aeg. Selge ajahetk aitab vältida sellekohaseid vaidlusi.
- Vältimaks juhte, et võlausaldaja huvid saavad pikaajalise ühisvara jagamise vaidluse kaudu kahjustatud võib mõelda, kas sarnaselt pärandvara jagamise nõudele võiks olla arestitav ja võõrandatav abikaasade ühisvara jagamise nõue ehk õigus poolele ühisvara väärtusest.
- Eelnev kehtib ka varaühisuse valinud registreeritud elukaaslaste puhul, kehtiv õigus peaks sellega arvestama.

4. Ühisvara jagamise viis ja kord pankrotimenetluses vajavad täiendamist nii pärijate kui ka abikaasade varasuhte osas. Määratleda tuleks tagajärjed varasuhte, ühisvara koosseisu või soetisvara tasaarvestamise nõude aluseks olev aeg, menetlusosaliste ring ja menetluslik kord.

- Seadusest peaks selgelt nähtuma, millise aja seisuga tuleb välja selgitada ühisvara, millest võlgniku osa pankrotivara hulka arvatakse nii seltsingulepingu, pärandvara ja kaaspärijate ühisuse kui ka varaühisuse varasuhte valinud abikaasade või registreeritud elukaaslaste puhul. Abikaasade ja registreeritud elukaaslaste puhul tõusetub sama küsimus varaühisuse varasuhte kõrval ka vara juurdekasvu tasaarvestuse varasuhte puhul, mil vajalik oleks kindlaks määrata, millise aja seisuga kogunenud varalt välja arvestada tasaarvestatav soetisvara.
- Pankrotivara moodustamiseks arvesse võetava ühisvara koosseisu hindamise aja selge määratlemine on muu hulgas vajalik selleks, et seaduses kajastuks selgelt vaikimisi eeldatav

seisukoht, et ühisvara jagatakse pankrotimenetluses ühe korra, vaatamata sellele, et pankrotivara hulka kuulub ka pankrotimenetluse kestel omandatav vara.

- Seltsingu ja pärandvara jagamise korral ei pruugi seaduse täiendamine ühisvara koosseisu kindlaks määramise selguse tagamiseks vajalik olla, sest seltsinguleping lõpeb pankroti välja kuulutamisega ning pärandvara moodustub kuni pärandaja surmani.
- Abikaasade ja registreeritud elukaaslaste varaühisuse ja varajuurdekasvu varasuhte puhul tuleks kindlaks määrata arvesse võetava ühisvara koosseisu või tasaarvestatava soetisvara nõude hindamise aeg. Esimene võimalus on sätestada sarnaselt Šveitsile, et abikaasade varasuhte lõpeb pankroti välja kuulutamisega, selline lahendus sobituks iseenesest kehtiva õiguse loogikaga ning lahenduse puhul ei tõusetuks aga küsimust, kuidas saavad abikaasad jagada vara varasuhte kestel ja menetluslikult oleks lahendus selgem. Teine võimalus, oleks määrata pankrotivaras arvatava ühisvara koosseisu või tasaarvestatava soetisvara kindlaks määramise aeg, see oleks võimalik siduda, kas pankroti välja kuulutamisega ajaga või ühisvara jagamise hagi esitamise või kokkuleppel jagamise alustamise ajaga.
- Pankrotivara koosseisu kindlaks määramise aja sätestamisel varasuhte lõpetamiseta sekkutaks abikaasade ja registreeritud elukaaslaste varasuhetesse vähemal määral. Vara koosseisu määramisel pankroti välja kuulutamise aja seisuga oleks eelis see, et erinevalt kokkuleppel ühisvara jagamise ajast saaks ajahetke määratleda konkreetsemalt ning välditaks, näiteks võlgniku abikaasa pangakontol oleva raha, ühis- või lahusvaraks kvalifitseerimise kohta. Menetlusõiguslikke aspekte arvestades oleks aga eelistatum varasuhte lõppemine, sest sellisel juhul ei tekiks küsimust, kas abikaasa või registreeritud elukaaslane saaks üldse esitada hagi ühisvara jagamiseks.
- Sätestada võiks võlgniku kohustuse esitada haldurile ühisvara ja sellel lasuvate kohustuste nimekiri koos vara jagamise ettepanekuga või soetisvara tasaarvestamise nõude kujunemise alused. See võiks soodustada halduri järelevalve all kokkuleppel teise abikaasaga ühisvara jagamist, samuti aitaks see vältida vaidlusi, kus hiljem ilmneb, et varal lasuvaid kohustusi ei ole ekslikult jagamisel arvesse võetud. Selline kohustus võiks olla võlgnikul ka seltsingulepingu ja pärandvara puhul. Võlgniku kohustuse täitmist on võimalik tagada pankrotimenetluse tagamise abinõudega.
- Kuna ühisomandi moodustumise aluseks olevad õigussuhted ei ole olemuslikult nii erinevad, et just abikaasad ainsana vajaksid erilist kaitset enda menetlusõiguste rakendamisel, võiksid ühisomandi jagamisega seotud küsimused sõltumata ühisomandi moodustumise alusest olla reguleeritud ühtmoodi. Sama rakenduks ka vara juurdekasvu tasaarvestuse valinud abikaasade või registreeritud elukaaslaste puhul.

Haldurile eripärasena ainult abikaasade ühisvara jagamisel sätestatud nõude aegumistähtaja võiks seadusest sarnaselt täitemenetlusele kustutada. Sellisena oleks pankrotimenetluses ühisvara jagamine ja võlgniku osa pankrotivara hulka arvamine ka abikaasade, registreeritud elukaaslaste ja soetisvara tasaarvestamise puhul kohustuslik etapp, mida võib aidata pehmendada jagamise nõude arestimise võimalus.

- Seaduses võiks välja tuua võlgniku kohustuse esitada nimekiri ühisvaras oleva vara ja sellel lasuvate kohustuste või soetisvara tasaarvestamise nõude kujunemise alustele. Seejuures peaks võlgnik tegema ettepaneku, kuidas vara jagada.
- Seaduses võib olla vajalik täpsustavalt reguleerida kõigi vara jagamise viiside puhul võlgniku ja temaga ühiselt õigust omavate kolmandate isikute, abikaasa, registreeritud elukaaslase, halduri ja kohtu vastastikune teavitamiskohustus. Täpsustada võib vajadusel ka kolmandatelt isikutelt dokumentide nõudmise õigust.

- Alternatiivina vara jagamises kohtuväliselt või kohtus osalemisele võiks viidata halduri võimalusele arestida vara jagamise või soetisvara tasaarvestamise nõue.
 - Pankrotivarasse laekuks nõude müügist saadu.
 - Vara jagamise nõude maksmapanekuga tegeleks edasi nõude omandaja pankrotimenetluse väliselt. See võimalus võib olla eriti otstarbekas juhtudel, kui ühisvaraga seonduvate vaidluste ajakulu või saadav hüve ei vääriks halduri panustatavat ressursikulu.
- Kui haldur otsustab võlgniku vara jagamises või soetisvara tasaarvestamises osalemise kasuks, võib olla otstarbekas ette näha haldurile tähtaeg, mille jooksul ta peaks pärast võlgniku ettepanekuga tutvumist kohtule teada andma, et ta soovib nõude müügi asemel ise vara jagamises osaleda.
 - Sellisel juhul saaks haldur pooltega vara jagamise osas läbi rääkida ning eelistatult vara kohtuväliselt jagada. Varaga seotud vaidluste kohtuvälise lahendamise võimalikkusele tuleks seaduses viidata.
 - Kui haldur ei ole vaatamata sellele, et ta on teavitanud, et soovib menetlust alustada kohtuväliseid läbirääkimisi alustanud või hagi esitanud, saaks haldurit korrale kutsuda kohus pankroti järelevalve raames.
 - Kui käimas on kohtuvälised läbirääkimised, kuid keegi teistest puudutatud kolmandatest isikutest esitab vara jagamise või soetisvara tasaarvestamise nõude, peaks hagimenetlus peatuma, kohtupraktika ühtlustamiseks võib olla vajalik menetluse peatumise aluseid täiendada. Vajalik ei peaks olema kõigi ühisomanike ühine taotlus.
- Sõltumata sellest, kas varaga seotud vaidlused lahendatakse kohtus või kohtuväliselt, peaks varal lasuvad kohustused täitma või jagama selle käigus. Kohtuvälise jagamise soodustamiseks ja nõuete kajastamise lihtsustamise tagamiseks, peaks kohustusi käsitlema vara jagamise käigus väljaspool pankrotimenetlust mitte kajastama osaliselt võlausaldajate nõudeid pankrotimenetluses mõne rahuldamisjärgu nõudena.
- Kui haldur otsustab vara jagamise kasuks, kuid kohtuväline jagamine ei õnnestu, peaks seadusest selgelt nähtuma võlgniku, asjaomaste kolmandate isikute ja halduri pädevuse piirid, mh halduri ja võlgniku menetluslik positsioon. Eripärane on abikaasade olukord, sest neil ei ole võimalik varasuhte kestel ühisvara jagada ega soetisvara tasaarvestada. Sellest tulenevalt oleks menetlusõiguslikult probleemideta lahendus, kui pankroti välja kuulutamiselega lõpeks abikaasade varasuhe.
 - Menetluse pooled oleksid haldur ja teised ühisomanikud või võlgniku abikaasa. Hageja oleks haldur, kelle kõrval osaleks menetluses vaid selgituste andmisega võlgnik. Võlgnikul ei oleks iseseisvat menetlusõiguslikku positsiooni, hagi tuleks esitada halduri nimel. Menetluses oleksid kostjad teised ühisomanikud või abikaasa.
 - Teistel ühisomanikel oleks võimalik vaidlustada vara ühisomandisse kuulumist, vara väärtust või vara jagamise viisi vastuhagi esitamisega. Vaidlustav kostja saaks vastuhagi esitada halduri ja teiste kostjate vastu sõltumata teistest ühisomanikest iseseisvalt.
 - Abikaasa vara välistamislõuetele ei oleks eraldi aegumistähtaega ette nähtud, sest see ei oleks eraldi nõue, vaid küsimus lahendataks vara jagamise menetluses.

Kasutatud allikad

1. Asendustäitmise ja sunniraha seadus ([ATSS](#)) – RT I 2001, 50, 283; RT I, 12.07.2014, 29.
2. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch ([BGBEG](#)) – BGBl. I S. 2494; BGBl. I S. 2787
3. Gesetz über die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung ([ZVG](#)) – Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 310-14; BGBl. I S. 1217
4. Kirikute ja koguduste seadus ([KiKoS](#)) – RT I 2002, 24, 135; RT I, 09.05.2017, 12.
5. Leedu tsiviilkoodeks Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, [tõlge](#);
6. Läti tsiviilseadus [Civillikums](#), [tõlge](#)
7. Prantsusmaa tsiviilkoodeks *Code Civil* (CC) [artiklid 1400-1491](#)
8. Saksa pankrotiseadus – *Insolvenzordnung* ([InsO](#)) BGBl. I S. 2866; BGBl. I S. 1693
9. Saksa tsiviilkohtumenetluse seadustik – *Zivilprozessordnung* ([ZPO](#)) BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; BGBl. I S. 2745.
10. Saksa tsiviilseadustik – Bürgerliches Gesetzbuch ([BGB](#)) BGBl. I S. 42, 2909; BGBl. I S. 2787
11. Šveitsi tsiviilseadustik – Schweizerische Zivilgesetzbuch ([ZGB](#))
12. Tsiviilseadustiku üldosa seadus ([TsÜS](#)) – RT I 2002, 35, 216; RT I, 12.03.2015, 106
13. Täitemenetluse seadustik (TMS) – RT I 2005, 27, 198; RT I, 26.06.2017, 43
14. Šveitsi täite- ja pankrotimenetluse seadus *Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs* ([SchKG](#)) – AS 1995 1227; BBl 1991 III 1
15. Anfechtungsgesetz ([AnfG](#)) – BGBl. I S. 2911; BGBl. I S. 654
16. Suurbritannia pankrotiseadus - Insolvency Act [1986](#)
17. Perekonnaseadus ([PKS 1995](#)) – RT I 1994, 75, 1326; RT I 2009, 60, 395
18. Täitemenetluse seadustik ([TMS 1993](#)) – RT I 1993, 49, 693; RT I 2005, 39, 308 (varaseim kättesaadav redaktsioon on 01.06.2002).
19. Eesti Vabariigi pankrotiseadus ([EV PankrS](#)) – RT 1992, 31, 403
20. TMS eelnõu [algtekst](#) ja TMS [muudatuste loetelu nr 1](#)
21. Soome [abeluseadus](#) – [avioliittolaki](#) 13.06.1929/234, seaduse [tõlge](#)
22. Kalmistuseadus ([KalmS](#)) – RT I, 15.03.2011, 14; RT I, 23.03.2015, 104
23. Muinsuskaitseadus ([MuKS](#)) – RT I 2002, 27, 153; RT I, 23.03.2015, 128
24. Pärimiseadus ([PärS](#)) – RT I 2008, 7, 52; RT I, 10.03.2016, 16
25. Loomakaitseadus ([LoKS](#)) – RT I 2001, 3, 4; RT I, 16.06.2016, 13.
26. Asjaõigusseadus ([AÕS](#)) – RT I 1993, 39, 590; RT I, 25.01.2017, 4
27. Perekonnaseadus ([PKS](#)) – RT I 2009, 60, 395; RT I, 09.05.2017, 28
28. Pankrotiseadus ([PankrS](#)) – RT I 2003, 17, 95; RT I, 26.06.2017, 28
29. Võlaõigusseadus ([VÕS](#)) – RT I 2001, 81, 487; RT I, 01.07.2017, 20
30. Eesti Vabariigi pankrotiseaduse muutmise [seadus](#) – RT I 1997, 5, 32, vastu võetud 18.12.1996

31. Riigikohtu 14. detsembri 2011. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-128-11](#)
32. Riigikohtu 15. märtsi 2017. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-166-16](#)
33. Riigikohtu 20. detsembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-74-16](#)
34. Riigikohtu 21. mai 2014. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-38-14](#)
35. Riigikohtu 22. märtsi 2017. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-174-16](#)
36. Riigikohtu 22. novembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-119-16](#)
37. Riigikohtu 22. novembri 2017. a otsus tsiviilasjas nr [2-15-16664](#)
38. Riigikohtu 23. märtsi 2016. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-12-16](#)
39. Riigikohtu 23. mai 2002. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-67-02](#)
40. Riigikohtu 24. mai 2017. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-24-17](#)
41. Riigikohtu 29. oktoobri 2012. aasta määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-120-12](#)
42. Riigikohtu 3. detsembri 2014. a otsust tsiviilasjas nr [3-2-1-109-14](#)
43. Riigikohtu 4. novembri 2015. a määrus tsiviilajas nr [3-2-1-34-15](#)
44. Riigikohtu 8. detsembri 2010. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-110-10](#)
45. Viru Maakohtu 23. oktoobri 2017.a määrus tsiviilasjas nr 2-14-61809

46. A. Alekand. Proportsionaalsuse printsiip põhiõiguste riive mõõdupuuna täitemenetluses. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2009.
47. Commission staff working Document [impact assessment](#) accompanying the Document revision of regulation (EC) no 1346/2000 on insolvency proceedings (SWD/2012/0416 final)
48. E. M. F. de Vette. Multinational enterprise groups in insolvency: how should the European Union act? – Utrecht Law Review 2011 vol 7, issue 1.
49. Eesti Vabariigi pankrotiseaduse muutmise [seaduse](#) eelnõu 307 SE [seletuskiri](#).
50. F. J. Säcker *et al* (hrsg) Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 7. Aufl. München: C. H. Beck, 2017
51. H. Nõmm. Torud, trassid traadid. [Magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2013
52. H.-P. Kirchhof (hrsg). Münchener Kommentar zur Insolvenzordnung. 3. Aufl. München: C. H. Beck, 2014.
53. K. Kerstna-Vaks. Pankrotimenetluse kulud – vältimatu osa pankrotimenetlusest. – Juridica 2008/**VII**, lk 391.
54. K. Kullerkupp, T. Uusen-Nacke, K. Kerstna-Vaks. Ühine vara, eraldi võlad: võlausaldajate nõuete rahuldamine abikaasade ühisvara arvel. – Juridica 2016/**VII**, lk 452.
55. Kohtutäituri seaduse eelnõu 462 SE [seletuskiri](#)
56. Kohtutäituri seaduse eelnõu 462 SE [seletuskiri](#)
57. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja [ettepanek](#) nr 3.5.
58. Lohmann. Beckscher`Online Kommentar BGB. 43. Ed. 15.06.2017.
59. Loomakaitse seaduse, põllumajandusloomade aretuse seaduse ja loomatauditõrje seaduse muutmise seaduse eelnõu [689 SE](#) seletuskiri
60. M. Agarmaa. Koostöö- ja teabeedastuskohustus piiriüleses maksejõuetusmenetluses. [Magistritöö](#). Tartu, 2013.
61. M. Häusermann, K. Stöckli. Gesamteigentum in der Zwangsverwertung. – [Schweizer Treuhänder](#) 1994/**VII, VIII**.
62. Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saabunud Maaeluministeeriumi [ettepanek](#).
63. Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud huvigruppide [tagasiside](#).
64. Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud Siseministeeriumi [ettepanekud](#)
65. Maksejõuetusõiguse revisjoni [lähteülesanne](#).
66. MüKoZPO/Heßler, 5. Aufl. 2016, ZPO § 739 rn 19–20.
67. N. H. Cooper. Insolvency proceedings in case of groups of companies: prospects of harmonisation at EU level: briefing note [\(2011\)](#)
68. Nerlich/Römermann. Insolvenzordnung. Kommentar. 32. EL. München: C. H. Beck, 2017.
69. P. Mankowski (*et al*). Europäische Insolvenzordnung 2015 Kommentar. München: C. H. Beck 2016.
70. P. Varul *et al* (koost). Võlaõigusseadus. II, 2.-7. osa (§§ 208-618): kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007.
71. P. Varul *et al*. (koost). Asjaõigusseadus. I, 1.-3. osa (§-d 1-167) : kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2014
72. P. Varul. Maksejõuetusõiguse areng Eestis. Juridica 2013/**IV**, lk 234–241.
73. P. Varul. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. Juridica 2008/**VI**, lk. 359–368.
74. P. Viirsalu. Pankrotipesa problemaatika. – Juridica 2008/**VI**, lk 377–382.
75. Pankrotiseaduse eelnõu [1085 SE](#) ja seletuskiri
76. Perekonnaõigus Euroopas: <http://www.coupleseurope.eu/et/>

77. S. Clark. Jointly-owned real property and bankruptcy estates. – The Probater 2016 [vol 22, nr 4](#).
78. Schellhammer. Schuldrecht nach anspruchgrundlagen samt BGB allgemeiner Teil, 8. Aufl. München: C.F. Müller, 2011.
79. Täitemenetluse seadustiku eelnõu 143 SE [seletuskiri](#)
80. U. Hintzen. Gesetz über die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung – einschliesslich EGZVG und ZwVwV – Kommentar. 14. Aufl. Bielefeld: verlag Ernst und Werner Gieseking, 2013.
81. UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law [\(2005\)](#)
82. UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law [\(2005\)](#).
83. W. Uhlenbruck *et al* (hrsg). Insolvenzordnung Kommentar. 14. Aufl. 2015.